

1981/82:25

Torsdagen den 12 november

Kl. 12.00

Förhandlingarna leddes till en början av tredje vice talmannen.

1 § Anmälan om kompletteringsval till utskott

Anf. 1 TREDJE VICE TALMANNEN:

Moderata samlingspartiets partigrupp har som suppleant i finansutskottet under Staffan Burenstam Linders ledighet anmält hans ersättare Allan Ekström.

Tredje vice talmannen förklarade vald till

suppleant i finansutskottet

Allan Ekström (m)

2 § Justerades protokollet för den 4 innevarande månad.

3 § Tredje vice talmannen meddelade att *Torsten Bengtson* anhållit om ledighet från uppdraget som riksdagsledamot under tiden den 17 november – den 16 december.

Kammaren biföll denna ansökan.

Tredje vice talmannen anmälde att *Anders Ljunggren* (c) skulle tjänstgöra som ersättare för *Torsten Bengtson*.

4 § Svar på frågorna 1981/82:76 och 82 om tillståndsprövningen av svenska företags utlandsinvesteringar

Anf. 2 Ekonomi- och budgetministern ROLF WIRTÉN:

Herr talman! Kjell-Olof Feldt och Carl-Henrik Hermansson har båda frågat mig varför tillståndsprövningen av svenska företags utlandsinvesteringar avskaffats.

Torsdagen den
12 november 1981

*Om tillståndsprov-
ningen av svenska
företags utlands-
investeringar*

Jag vill inledningsvis klargöra att tillståndsprovningen för svenska företags utlandsinvesteringar inte avskaffats. Däremot har tillämpningsbestämmelserna ändrats. Ändringen innebär att det inte längre skall vara ett krav att visa att en tilltänkt investering kommer att ge en gynnsam effekt på vår bytesbalans. Detta krav har visat sig omöjligt att tillämpa i praktiken. Det har inte heller haft nämnvärd påverkan på valutastyrelsens beslut i enskilda fall. Kravet har emellertid medfört betydande administrativt merarbete för både riksbanken och företagen. Jag anser det angeläget att avskaffa onödiga restriktioner som inte i praktiken fyller någon egentlig uppgift, utan endast medför byråkrati och krångel. Ändringen torde inte komma att leda till någon nämnvärd ökning av de svenska investeringarna utomlands.

Det är alltså endast den del av tillståndsprovningen som avser bytesbalanseffekten som avskaffats. Kvar står provningen av investeringens karaktär, dvs. en kontroll av att den avser en direkt investering och inte en portföljinvestering. Vidare kommer, så länge valutasituationen så kräver, villkor att ställas att direkta investeringar utomlands skall finansieras genom upplåning i utlandet av det investerande företaget. I vissa fall kan, som hittills, finansieringskravet helt eller delvis efterges.

I enlighet med ingångna internationella överenskommelser har vi dessutom möjlighet att avslå ansökningar om direkta investeringar i utlandet, om dessa bedöms åsamka Sverige utomordentlig skada. Vid denna provning kan bl. a. industri- och sysselsättningspolitiska synpunkter anläggas.

Avslutningsvis vill jag också understryka att det enligt min mening inte finns anledning att ha en generell negativ syn på att svenska företag investerar utomlands. Jag delar den uppfattning som kommer till uttryck i den sittande valutakommitténs expertrapporter, nämligen att utlandsproduktionen gör det möjligt för företagen att växa sig större än de annars skulle ha kunnat. Utan utlandsproduktion skulle våra stora internationella koncerner inte kunna upprätthålla samma nivå på sin forsknings- och utvecklingsverksamhet eller samma vitt förgrenade nät av egna försäljningsbolag runt om i världen.

Man kan fråga sig hur företag som SKF, Atlas Copco, Astra, L M Ericsson m. fl. över huvud taget skulle ha kunnat hävda sig på utlandsmarknaderna i dag, om de hade varit hänvisade enbart till produktion i och export från Sverige. Det är uppenbart att investeringar utomlands ger marknads-, stordrifts- och specialiseringsfördelar som ökar företagets totala konkurrenskraft. På sikt har detta en positiv inverkan också på såväl exporten från Sverige som sysselsättningen.

Investeringar utomlands utgör således ett komplement snarare än ett alternativ till investeringar i Sverige.

I kampen för att få ner bytesbalansunderskottet utgör de företag som arbetar internationellt en ovärderlig tillgång. Det är av vital betydelse för nationen att deras utvecklingsmöjligheter inte onödigtvis hämmas.

Torsdagen den
12 november 1981

Om tillståndsprövningen av svenska företags utlandsinvesteringar

Anf. 3 KJELL-OLOF FELDT (s):

Herr talman! Budgetministern hävdar i sitt svar att det egentligen inte är mycket som har hänt. Tillståndsprövningen kvarstår – det är bara kravet på de gynnsamma effekterna på bytesbalansen som har slopats. Men jag har här framför mig pressmeddelandet från Sveriges riksbank daterat den 30 oktober. Där sägs det i rubriken: Beslut av valutastyrelsen – svenska direkta investeringar i utlandet blir fria. I texten står det: De nya reglerna innebär att alla direkta investeringar i princip kommer att bifallas. Då återstår det väl ingen tillståndsprövning, herr Wirtén, utan det är fritt fram.

Det som har hänt är att Sverige har sagt upp sin reservation till OECD:s kapitalliberaliseringskod. Och det har flera konsekvenser än att bara gälla svenska företags utlandsinvesteringar.

Det innebär för det första att ingående direkta investeringar blir fria, dvs. det blir fritt fram för utländska företag att köpa upp svenska företag. Det kan betyda att det blir nedläggningar av svenska företag, att det sker konkurrensbegränsningar och att multinationella koncerner på detta sätt försöker röja vägen för en egen marknad.

För det andra betyder det att utländska aktier fritt kan introduceras på den svenska aktiebörsen. Det betyder i sin tur att svenskt riskvilligt kapital inte längre reserveras för svenska företag utan kan gå till utländska investeringar.

För det tredje innebär det att svenska investeringar utomlands i praktiken blir fria. Riksbanken talar nog sanning i sin presskommuniké. Det är märkligt att man gör ett sådant uttalande, eftersom det f. n. pågår en särskild utredning som skall utvärdera effekterna av de svenska företagens utlandsinvesteringar, effekterna på sysselsättningen, på företagens utveckling här i landet. Nu står budgetministern här och är redan färdig att påstå att det inte har varit några negativa effekter, att prövningen har varit helt meningslös. Hur kan han göra det innan vi har fått några resultat från den utredning som regeringen själv har tillsatt?

Motivet för att införa denna reservation var hänsynen till bytesbalansen. Det var 1969. Bytesbalanssituationen är i dag tiofalt svårare än den var 1969. Och bankofullmäktige säger i sin skrivelse att det nog hade varit naturligt att bibehålla nuvarande kontroll, men man överger den alltså.

Jag måste fråga budgetministern: Vilka är skälen? Han talar om att han är motståndare till regleringar och kontroll, men det kan man ju vara i de fall där regleringar och kontroll inte behövs. Behövs sådana inte längre med hänsyn till bytesbalansen?

Vi skall ju nu övertyga de svenska löntagarna om att de skall avstå från lönehöjningar för att möjliggöra investeringar. Vad händer om slussarna öppnas helt för investeringar utomlands?

Detta är nu ett faktum. Jag tycker att budgetministern i sitt svar egentligen bara visar, att de skäl som har funnits för denna reservation fortfarande finns. Jag måste fråga: Har vi utsatts för något obehag från OECD:s sida? Har någon skada drabbat Sverige för att vi haft denna kontroll över utlandsinvesteringarna?

Torsdagen den
12 november 1981

*Om tillståndsprov-
ningen av svenska
företags utlands-
investeringar*

Anf. 4 CARL-HENRIK HERMANSSON (vpk):

Herr talman! Jag tackar för svaret, men jag finner det helt otillfredsställande. Ekonomi- och budgetministern har över huvud taget inte svarat på de frågor som har ställts. Frågan från min sida var följande: Varför har tillståndsprovningen av svenska företags utlandsinvesteringar i princip avskaffats? Jag väntar liksom Kjell-Olof Feldt på ett svar på den frågan.

Sedan vill jag omedelbart säga att jag inte delar herr Wirténs uppfattning om den positiva inverkan av en ökning av antalet anställda i svenskägda företag utomlands. Jag hävdar för min del att det finns ett bestämt samband mellan det faktum att industrisysselsättningen här i Sverige har minskat med ungefär 100 000 människor under 1970-talet och att den samtidigt har ökat med ungefär lika många i svenskägda företag utomlands. I realiteten har det skett en export av arbetstillfällen ifrån den svenska industrin, och den utvecklingen är det angeläget att stoppa.

De fackliga huvudorganisationerna har kraftigt protesterat mot att det nu blir fritt fram för företagens utlandsinvesteringar. "Det är ofattbart att regeringen i ett läge med stora problem för sysselsättning och betalningsbalans i stället för att skärpa kraven i praktiken slopar provningen av företagens utlandsinvesteringar", säger en representant för LO. Han fortsätter: "Risken är stor att vi nu får en okontrollerad, snabbt ökande utflyttning av svenskt kapital och hela företag."

I en rapport till nästa års kongress konstaterar TCO att redan de tidigare möjligheterna till kontroll av utlandsinvesteringarna utnyttjats för sparsamt, och man understryker kravet på en medveten politik för hur man skall se på svenska företags investeringar i andra länder. TCO-materialet visar också klart på en trendmässig ökning av utlandsinvesteringarnas andel av de totala investeringarna. 1979 gick 22 % av företagens nysatsningar till utlandet. – De hade behövts här hemma.

Den senaste statistiken visar också på en rekordökning. Under de tre första kvartalen i år investerade svenska företag drygt 3 miljarder kronor utomlands mot knappt 2,7 miljarder under motsvarande period 1980 och 2,3 miljarder 1979.

Nu säger herr Wirtén att man inte har släppt utlandsinvesteringarna fria. Men då vill också jag, som Kjell-Olof Feldt gjorde, ta fram pressmeddelandet från Sveriges riksbank av den 30 oktober 1981. Där står det: "De nya reglerna innebär att alla direkta investeringar i princip kommer att bifallas."

Vad innebär detta, herr Wirtén, om inte att man i praktiken släpper svenska direkta investeringar i utlandet fria? Då är ju vad herr Wirtén har sagt i sitt svar faktiskt vilseledande för riksdagen.

Anf. 5 Ekonomi- och budgetministern ROLF WIRTÉN:

Herr talman! Carl-Henrik Hermansson säger att jag har vilselett kammar- en när jag påstår att den här kontrollen inte är avskaffad. Men, Carl-Henrik Hermansson, det framgår mycket tydligt av det svar jag lämnat att de väsentliga delarna i kravet på kontroll kvarstår. Det gäller exempelvis

kontroll av industri- och sysselsättningspolitiska skäl och även kontroll i andra hänseenden.

Vad som här har hänt är att man har släppt på kravet på kontroll när det gäller bytesbalanseffekten. I det avseendet är Kjell-Olof Feldt konsekvent i sin kritik av svaret, för som han själv påpekat är ju detta ingen ny företeelse. Det första beslutet om den här kontrollen fattades 1969, och 1973 gjordes en framställning från riksbanksfullmäktige om att få en liberalisering av kontrollen när det gällde de direkta investeringarna utomlands. Den dåvarande socialdemokratiska regeringen, som Kjell-Olof Feldt ingick i, beslöt emellertid att låta bestämmelserna vara oförändrade, trots att det då inte fanns betalningsbalansskäl för detta. När socialdemokraterna nu åberopar sådana skäl, är detta alltså inte det verkliga motivet till deras ställningstagande. Det återfinns i stället i den sedvanliga socialdemokratiska övertron på regleringar och en motsvarande skepsis till en politik som bygger på marknadsekonomins spelregler och de ramar som sätts av den generella ekonomiska politiken.

Enligt min mening är det en principiell felsyn att tro att man genom selektiva regleringar kan påverka sysselsättningen i Sverige positivt. Här går naturligtvis en viktig skiljelinje mellan ett marknadsekonomiskt och ett socialistiskt betraktelsesätt. Företag saknar anledning att utomlands förlägga tillverkning som konkurrenskraftigt kan ske i Sverige. Är å andra sidan den svenska konkurrenskraften otillräcklig så kan sysselsättningen i längden inte räddas genom regleringar. Det är här den principiella skillnaden går mellan Kjell-Olof Feldt och Carl-Henrik Hermansson å ena sidan och mig å andra sidan.

Anf. 6 KJELL-OLOF FELDT (s):

Herr talman! Det klappar åtminstone två hjärtan i budgetministerns bröst. Å ena sidan säger han att han är bestämd motståndare till alla regleringar: de ställer till med stor skada för näringslivet, och det är väldigt viktigt att de avskaffas. Å andra sidan vill han hävda inför riksdagen att alla regleringar består – kontrollen och prövningen är i sak densamma. Här skall man kunna ta reda på hur det påverkar sysselsättning och industripolitik. Det är bara detta att man inte kan räkna ut exakt hur det påverkar bytesbalansen och att det är detta som motiverat den här förändringen.

Men, herr Wirtén, för det första borde då riksbanken skicka ut ett nytt pressmeddelande, där man talar om den nya sanning som nu presenteras av ekonomi- och budgetministern, så att företagen och allmänheten inte tror att man kommer att bifalla alla ansökningar. Det skall tydligen ske samma prövning.

För det andra är det här litet besvärligare än så. Vad Sverige gjort är nämligen att man tagit bort den reservation vi haft till OECD:s kapitalliberaliseringskod. Därmed har vi berövat oss möjligheten att göra den prövning som Rolf Wirtén talar om. Vi kan bara åberopa utomordentlig skada för landet, och det är utomordentligt oklart vad den skadan skall bestå av. I allmänhet har det tolkats så, att det måste gälla väldigt stora belopp. I så fall

Torsdagen den
12 november 1981

*Om tillståndspröv-
ningen av svenska
företags utlands-
investeringar*

får riksbanken och departementet utfärda nya beskrivningar av hur tolkningarna skall ske, och då förstår jag inte varför hela denna övning ägt rum. Vi bör i så fall komma med en ny reservation till liberaliseringskoden, som visar vad den nya prövningen skall innebära.

Jag tror att det i detta fall liksom så många andra gånger är så, att administrationen har fattat sina beslut. Regeringen kommer springande efter och upptäcker att detta kanske inte var politiskt klokt, och då försöker man sopa igen spåren.

Men, till sist! Det hade ju inte varit nödvändigt att göra detta. Har OECD krävt det av oss? Har någon annan krävt av oss att vi skall släppa alla de kontroller av in- och utgående kapitalrörelser som det här är fråga om?

Anf. 7 CARL-HENRIK HERMANSSON (vpk):

Herr talman! Herr Wirtén bestrider att hans framställning för oss här skulle vara vilseledande. Men då måste ju det här pressmeddelandet från Sveriges riksbank den 30 oktober vara vilseledande. Där sägs uttryckligen att de nya reglerna innebär att alla direkta investeringar i princip kommer att bifallas. Sedan tillägger man: "Endast om styrelsen finner att investeringen skulle åsamka landets intressen utomordentlig skada kan ansökan avslås." Men valutastyrelsen, som ju handlägger dessa frågor och som har skrivit pressmeddelandet, förutsätter tydligen att detta är en utomordentligt speciell situation, som mycket sällan skall inträffa. Det sägs också i överskriften: "Svenska direkta investeringar i utlandet blir fria."

Formellt har naturligtvis ekonomi- och budgetministern rätt i att tillståndsprövningen för svenska företags utlandsinvesteringar inte avskaffats. Men det är ju realiteterna vi måste tala om, och realiteterna talar detta pressmeddelande från valutastyrelsen om, medan herr Wirtén här helt lagt tyngdpunkten på det formella. Men hur är det reellt: Har valutastyrelsen rätt eller har valutastyrelsen fel i sitt pressmeddelande? Det har vi fortfarande inte fått något som helst svar på.

Jag anser för min del att det här beslutet i valutastyrelsen, som i sin tur bygger på ett beslut av regeringen att säga upp det undantag från OECD:s överenskommelse om fria kapitalrörelser som Sverige haft sedan 1969, är utomordentligt anmärkningsvärt i nuvarande läge. Det visar, tycker jag, den nuvarande regeringens ointresse för utvecklingen av den inhemska industrin för att bekämpa arbetslösheten. Jag vill för min del helhjärtat instämma i det krav som ställs från LO, nämligen att regeringen snarast skall riva upp beslutet att släppa utlandsinvesteringarna fria.

Anf. 8 Ekonomi- och budgetministern ROLF WIRTÉN:

Herr talman! Det var utmärkt att Carl-Henrik Hermansson sade att tillståndsprövningen kvarstår i väsentliga delar. Det som har hänt är att man inte kontrollerar utlandsinvesteringarna med hänsyn till bytesbalanseffekt som tidigare. Och det har sin förklaring i att detta varit svåradministrerat och medfört en massa krångel. Kjell-Olof Feldt.

Jag är för att man behåller bra och nödvändiga regleringar. Men vill

verkligen Kjell-Olof Feldt ha kvar onödiga regleringar? Vad är det som motiverar just denna prövning, när både Kjell-Olof Feldt och jag väl vet att man i mycket få fall – jag kan inte på rak arm peka ut ett enda konkret fall – har sagt att man kunnat bedöma just bytesbalanseffekterna på ett sådant sätt att de varit det avgörande. Däremot finns det andra skäl för att diskutera utlandsinvesteringar.

När Carl-Henrik Hermansson nu säger att det inte finns något intresse från min sida för att se till att svensk industri expanderar på ett sunt och riktigt sätt är det alldeles fel. Får jag påminna om att exempelvis Esselte genom sina förvärv skaffat sysselsättning i vårt land för kanske 500–700 personer som annars icke haft jobb. Det är det intresset jag har för svensk industri – ett reellt intresse att skapa trygga jobb.

Anf. 9 CARL-HENRIK HERMANSSON (vpk):

Herr talman! Men det vi skall diskutera är ju det reella innehållet i det beslut som har fattats, herr Wirtén, och det reella innehållet är just det som valutastyrelsen beskriver, att svenska direkta investeringar i utlandet i fortsättningen blir fria.

Om man har kvar en formell regel men aldrig tillämpar den utom i utomordentligt exceptionella fall, då kan man inte säga att det är den regeln som är gällande och som är viktig. Man måste se till huvudparten av fallen.

Jag ställer frågan – vi har inte fått något svar på den än: Har valutastyrelsen fel i sin framställning av denna sak, där man direkt säger: "Svenska direkta investeringar i utlandet blir fria. De nya reglerna innebär att alla direkta investeringar i princip kommer att bifallas."

Vad är detta, herr Wirtén? Det är ett vittnesbörd om att både jag och Kjell-Olof Feldt har rätt i vår kritik, liksom Landsorganisationen och TCO. Är inte de värda att lyssna till, herr Wirtén?

Anf. 10 KJELL-OLOF FELDT (s):

Herr talman! Jag tycker att det här blir pinsammare och pinsammare för ekonomi- och budgetministern. Han snärjer in sig i orimliga motsägelser.

Men låt mig rätta honom på en punkt. Det är inte ett enda dugg lättare att ta reda på om en viss investering har effekt på sysselsättningen än att ta reda på om den har effekt på bytesbalansen – det är precis samma sak det gäller.

Vi har aldrig haft så stort underskott i bytesbalansen som nu. Och vi har större underskott i bytesbalansen relativt sett än något annat OECD-land. Varför ta bort just det kriteriet och sedan påstå att vi behåller de övriga?

Får jag fråga herr Wirtén – och nu vill jag ha ett klart svar: Har OECD underrättats om att Sverige kommer att upprätthålla i princip samma kontroll av utlandsinvesteringar i vad gäller sysselsättningen och effekten på näringslivets struktur som tidigare, eller vad har ni sagt till OECD?

Vi har fått motsägande uppgifter från riksbanken och regeringen. Men är det så att herr Wirtén talar ett språk i Paris och ett annat i Stockholm, då

Torsdagen den
12 november 1981

*Om tillståndspröv-
ningen av svenska
företags utlands-
investeringar*

kommer det att gå honom illa på flera sätt än vad det gör här i kammaren.

Anf. 11 Ekonomi- och budgetministern ROLF WIRTÉN:

Herr talman! Det kommer inte alls att bli några problem på det sätt som Kjell-Olof Feldt försöker vinkla det. Vi har underrättat OECD om att vi har kvar kravet på att investeringar i utlandet inte får drabba Sverige med utomordentlig skada, som det står i stadgan. Vi har också sagt ut detta om finansieringsvillkoret. Dessa ting är alltså – för att även replikera till Carl-Henrik Hermansson – kvar i prövningen av utlandsinvesteringarna. Kvar är också kravet att man inte får göra portföljinvesteringar. Det skall i stället vara reella investeringar som ger svensk exportindustri chansen att expandera och få större livskraft både här hemma och utomlands samt att vinna marknader ute i vår värld.

Jag skulle gärna vilja fråga Kjell-Olof Feldt om han menar att det är fel att Esselte har gjort de här investeringarna utomlands och om han tror att vi hade fått en bättre sysselsättning i Sverige om man hade lagt ned hommen vid våra gränser så att inte sådana här utlandsinvesteringar kunde få ske i fortsättningen. Är det detta som Kjell-Olof Feldt är ute efter, så säg ut det! Politiskt vore det ett utomordentligt intressant svar på frågan om man vill begränsa svensk exportindustris investeringar utomlands över huvud taget.

Anf. 12 KJELL-OLOF FELDT (s):

Herr talman! Den nuvarande kontrollen har inte på något sätt förhindrat svenska företags utlandsinvesteringar. Men jag frågar nu: Varför skall den i praktiken helt slopas? I det avseendet kvarstår fortfarande alla frågor obesvarade. Får jag fråga om OECD har fått besked om att vi med "utomordentlig skada" menar att sysselsättningen i Sverige skulle kunna utvecklas mindre gynnsamt om ett svenskt företag investerar utomlands?

Får jag också fråga: Har OECD godtagit att Sverige i fortsättningen skall kräva utlandsfinansiering av investeringar av det här slaget? Vad har herr Wirtén egentligen sagt i Paris? Det börjar snart bli lika obegripligt som det han säger här i Stockholm.

Om man vill påstå att den här kontrollen är obehövlig, så borde man invänta utvärderingen av det nuvarande systemet, innan man huvudstupa kastar det över ända. Som sagt, såvitt vi vet har Sverige inte angipits från något håll för denna kontroll, och företagen har kunnat göra de utlandsinvesteringar som vi har ansett vara motiverade. Det hela blir därför ett mysterium, och mysteriet blir ännu större, eftersom riksbanken och regeringen talar helt olika språk.

Anf. 13 CARL-HENRIK HERMANSSON (vpk):

Herr talman! Jag väntar mig naturligtvis – och på samma sätt är det med alla som har hört debatten här i kammaren – att regeringen omedelbart efter denna debatt går ut med ett pressmeddelande till allmänheten och de svenska

företagen, där man förklarar följande: Svenska direkta investeringar i utlandet blir icke fria i fortsättningen. Vidare: De regler som gäller innebär icke att alla direkta investeringar i princip kommer att bifallas.

Om regeringen inte går ut med ett sådant pressmeddelande, gäller ju det som valutastyrelsen har skickat ut. Det här gått ut till allmänheten och säger motsatsen.

Innan vi avslutar den här debatten vore det roligt att få svar på den fråga som vi ursprungligen ställde, nämligen: Varför har regeringen avskaffat den här undantagsklausulen som har gällt under flera år i fråga om OECD? Vad är bakgrunden? Vilken är orsaken till att man har tagit detta steg?

Nr 25

Torsdagen den
12 november 1981

Om tillståndsprövningen av svenska företags utlandsinvesteringar

Anf. 14 Ekonomi- och budgetministern ROLF WIRTÉN:

Herr talman! Får jag först ännu en gång påpeka för Kjell-Olof Feldt att man inte har slopat prövningen när det gäller utlandsinvesteringar. Jag har redovisat de tre väsentliga kriterier som kvarstår. Och, Carl-Henrik Hermansson, det står i svaret – det är publikt, det är känt – att så är fallet. Det behövs inga ytterligare påpekanden om det.

Vad som har skett är alltså att man inte har någon prövning ur bytesbalanssynpunkt. Och det är riktigt att vi av den anledningen har större skäl att göra en prövning än man hade 1973 då Kjell-Olof Feldt satt med i regeringen. Då hade man inte lika goda skäl att se på just bytesbalansen – det kan jag hålla med om. Men man tog inte chansen den gången att avskaffa onödigt byråkrati och andra hinder, därför att man trodde mera på ett socialistiskt system, inom vilket man i större utsträckning kunde selektivt reglera. Jag menar att det här är riktigt att behålla den nödvändiga kontrollen av utlandsinvesteringar. Det gör man med de tre instrument som jag har redovisat.

Sedan till frågan om hur OECD har sett på de här frågorna. Det är inget tvivel om att de reservationer som Sverige har i ett större antal än egentligen något annat land inom OECD-världen har setts med oblida ögon. Man vill få en neddragning till stånd. Och det är många länder som följer just principen att minska antalet reservationer. Vi har fortfarande någon kvar.

Anf. 15 KJELL-OLOF FELDT (s):

Herr talman! Budgetministern påstår att av fyra kriterier kvarstår tre och att det är väsentliga kriterier. Men enligt valutastyrelsen leder dessa kriterier inte till något annat än att i praktiken alla ansökningar kommer att bifallas. Jag håller med Carl-Henrik Hermansson om att detta nog är ett av de märkligaste beslut som någon myndighet och någon regering har fattat.

När man nu plockade bort ett av fyra kriterier, varför valde man då bytesbalanskriteriet, där det även från OECD:s synpunkt kvarstår starkare skäl än någonsin för att Sverige beaktar utlandsinvesteringarnas effekt i det avseendet.

Har OECD – jag fick inte svar på den frågan – verkligen godtagit att vi vidhåller kravet att svenska utlandsinvesteringar skall finansieras i utlandet? Har OECD godtagit den reservationen från svensk sida?

Torsdagen den
12 november 1981

*Om tillståndspröv-
ningen av svenska
företags utlands-
investeringar*

Anf. 16 CARL-HENRIK HERMANSSON (vpk):

Herr talman! Det är givet att man kan diskutera effekterna av enskilda företags utlandsinvesteringar. Jag vill inte bestrida att de i enskilda fall kan leda till en ökad sysselsättning. Framför allt leder de ju till att företaget växer över huvud taget, om vi ser det i internationell skala. Men jag vill hävda att den långsiktiga och totala effekten av den stora svenska kapitalexporten från Sverige har varit negativ för den svenska sysselsättningen, om vi ser till helheten.

Eftersom ekonomi- och budgetministern inte vill klargöra varför man har tagit det här initiativet, skulle jag i alla fall vilja ha svar på en mycket direkt och enkel fråga: Är det riktigt, som det står i valutastyrelsens pressmeddelande, att de nya reglerna innebär att alla direkta investeringar i princip kommer att bifallas?

Denna fråga kan besvaras med ett enkelt ja eller nej.

Anf. 17 Ekonomi- och budgetministern ROLF WIRTÉN:

Herr talman! Bytesbalanskravet har, som jag sade i en tidigare replik till Kjell-Olof Feldt, inte varit något reellt hinder. Jag tror inte att Kjell-Olof Feldt heller under debatten här har kunnat peka på att man stoppat någon utlandsinvestering på den grunden. Bytesbalanskravet har inneburit en onödigt tungrodd administrativ regel. Jag är, herr Hermansson – och det tycker jag är ett gott skäl för att göra denna förändring – emot onödig byråkrati. Vi skall försöka underlätta för svensk industri att expandera, där man har en marknad och verkligen har chans att ge nya trygga jobb, föra in pengar till vårt land och öka vårt välbefinnande.

Jag tror att det i grunden ligger en principiell skiljelinje oss emellan här. Jag tror mer på en internationell handel än vad socialister av Kjell-Olof Feldts och Carl-Henrik Hermanssons märke tydligen gör.

Kjell-Olof Feldt ställde en fråga om hur OECD kommer att se på förändringen. OECD har accepterat den. Det betyder att derogationen kommer att vara kvar.

Får jag också säga till Carl-Henrik Hermansson än en gång att de företag jag här har nämnt som exempel inom svensk exportindustri skulle ha haft mycket färre antal jobb i Sverige, om vi inte hade underlättat svensk utlandsinvestering. Det är denna samverkan hemma i Sverige och utomlands som för svensk exportindustri vidare.

Anf. 18 KJELL-OLOF FELDT (s):

Herr talman! Budgetministern försöker göra detta till en debatt om liberalism kontra socialism. Nu är det alltså så, att av de fyra kriterier som vi har haft för att kontrollera utlandsinvesteringar har denna liberala regering plockat bort ett av fyra. Med Rolf Wirténs definition är det alltså socialism till 75 % som regeringen vill fortsätta att bedriva. Väl bekomme! Inom liberalismen ryms det mesta, har vi lärt oss under senare tid.

Men budgetministern måste ta den här debatten på allvar och gå ut och klargöra för företagen, de fackliga organisationerna och allmänheten vad

som egentligen gäller. Är det meningen att man skall fortsätta att tillämpa en kontroll, i meningen ordentlig prövning, av vad utlandsinvesteringarna har för konsekvenser för sysselsättningen och de svenska företagens utveckling i Sverige, tala då om det. Men då kan inte det beslut som har tagits gälla – att ni helt fränfaller reservationen i OECD.

Det må vara om inte budgetministern kan reda ut sanningen här i Sveriges riksdag. Det har hänt förut. Men jag varnar honom: Ställ inte till något trassel mellan Sverige och OECD, så att man där uppfattar att regeringen talar med klugen tunga. Det kan skada oss mycket mera än andra manövrer.

Anf. 19 CARL-HENRIK HERMANSSON (vpk):

Herr talman! Såvitt jag har uppfattat det har ekonomi- och budgetministern i den här debatten bara talat om ett svenskt företag, nämligen Esselte, men det är ett faktum att antalet anställda i svenskägda företag utomlands under 1970-talet har ökat med ca 100 000 personer samtidigt som antalet sysselsatta inom den svenska industrin har minskat med samma antal. Tyder den utvecklingen på att en ökning av antalet anställda i svenskägda företag utomlands leder till en ökning av sysselsättningen inom industrin i Sverige eller tyder den på ett annat orsakssamband, som jag har framhållit här i debatten?

Jag väntar fortfarande på ett klart ja eller nej på den fråga jag ställde. Är det riktigt, som det står i pressmeddelandet från valutastyrelsen, att de nya reglerna innebär att alla krav på direkta investeringar i princip kommer att bifallas? Att säga ett sådant ja eller nej behöver inte ta så lång tid, herr Wirtén.

Anf. 20 Ekonomi- och budgetministern ROLF WIRTÉN:

Herr talman! Svaret på frågan har jag redan gett Carl-Henrik Hermansson. Det är ett ja till utlandsinvesteringar, om man fyller de tre kriterier som jag har redovisat. De skall vara uppfyllda, annars får man inte tillstånd.

När det sedan gäller sysselsättningen skulle jag gärna vilja påminna än en gång om det exempel jag valde här, Esselte. Det är en bransch som har tappat marknadsandelar i Sverige, det känner Carl-Henrik Hermansson mycket väl till. Man har gått ut under 1970-talet och skaffat sig några företag, som jag kan nämna vid namn: Bensons International Systems, Pendaflex och Dymo. Detta har medfört, Carl-Henrik Hermansson, att vi har 500–700 personer fler än tidigare i sysselsättning i Sverige, som producerar i det här landet för att sälja på export – i ett företag som tidigare inte hade någon export. Till det kommer alla underleverantörer. – Är inte detta en viktig utveckling?

Sedan några ord till Kjell-Olof Feldt, allra sist i den här debatten. OECD är ingalunda oroligt för att vi minskar våra reservationer i förhållande till OECD-reglerna. Tvärtom – man ber medlemsländerna att minska dem, och det är vad vi försöker göra för att få en friare handel. Att vara liberal är verkligen inte att vara för onödiga regler, men väl för viktiga och riktiga regler!

Torsdagen den
12 november 1981

*Om tillståndspröv-
ningen av svenska
företags utlands-
investeringar*

Anf. 21 KJELL-OLOF FELDT (s):

Herr talman! Jag tror att det är en omöjlig situation som budgetministern har hamnat i. Han har till OECD sagt att Sverige nu frånträder alla sina reservationer beträffande utlandsinvesteringar för svenska företag. Samtidigt står han här i riksdagen och säger att i allt väsentligt kvarstår den kontroll av dessa investeringar som vi haft tidigare. Det är klart att det går att återropa Esselte, men om herr Wirtén hade varit intresserad av vad som har hänt med svenskt näringsliv under 1970-talet, då utlandsinvesteringarna har ökat och ökat medan investeringarna i Sverige har minskat, kunde han och hans vänner i riksbanken ha väntat till dess den utvärdering som regeringen själv har beställt är färdig – så att vi kunde ha sett: Är det sanning att utlandsinvesteringarna gynnar svensk industri så mycket som det påstås? Eller är det snarare så, som allt fler börjar misstänka som är praktiskt verksamma ute i näringslivet, att de har inneburit en kraftig försvagning av investeringarna i Sverige och sysselsättningen i Sverige?

På de frågorna har vi inget svar i dag. Vi har inte heller fått något enda besked om varför det var nödvändigt att vidta denna åtgärd nu. Det kan ju inte vara så, att herr Wirtén behöver tjäna sina liberala fjädrar hos OECD. Försök att göra det i Sverige. Här behövs det verkligen!

Anf. 22 CARL-HENRIK HERMANSSON (vpk):

Herr talman! Vi får väl på litet längre sikt se vad effekten av Esseltekoncernens stora uppköp av företag utomlands blir. Jag är inte så övertygad om att totaleffekten på lång sikt kommer att bli en ökning av sysselsättningen i Sverige. Den kan mycket väl också bli en minskning av sysselsättningen.

Men, som jag sade förut, det kan anföras enskilda exempel. Det ekonomi- och budgetministern säger i sitt svar – att utlandsinvesteringar leder till en ökning av omsättningen för företagen – stämmer naturligtvis. Vi får i dag reda på att Sandvik har ökat sin omsättning i Sydafrika med 30 %. Jag vet inte hur ekonomi- och budgetministern ser på det. Jag tycker det är en negativ utveckling. Det är ingenting vi kan vara stolta över.

Men det viktiga är ju de totala sammanhangen. Är det då bra att, som TCO påpekat i sin rapport till nästa års kongress, det sker en trendmässig ökning av utlandsinvesteringarnas andel av de totala investeringarna? 1979 gick 22 % av företagens nysatsningar till utlandet. Skulle inte dessa nysatsningar i stället behövas här i Sverige, där vi har en stor och växande arbetslöshet som för varje dag skapar allt större problem?

Anf. 23 Ekonomi- och budgetministern ROLF WIRTÉN:

Herr talman! Kjell-Olof Feldt brukar ha lätt att fatta. I den här debatten vill han uppenbarligen inte höra vad jag säger.

Jag har redovisat tre kriterier. Om det är så att en utlandsinvestering förorsakar utomordentlig skada får den icke ske. Det är i och för sig ett ganska svårt kriterium, men det är det vi haft tidigare. Om det är fråga om en portföljinvestering får den inte ske. Om man inte har en utlandsfinansiering

av investeringen – dvs. om man för kapital från Sverige till investeringen – får den inte heller ske. Är detta att helt och hållet släppa loss utlandsinvesteringarna. Kjell-Olof Feldt?

Det är uppenbart för var och en som lyssnar till den här debatten att Kjell-Olof Feldt försöker missförstå saker som mycket tydligt har klarlagts.

Låt mig sedan till Carl-Henrik Hermansson säga att jag trodde att han kände till att det parti jag företräder i alla sammanhang har motsatt sig Sydafrikainvesteringar. Vi fortsätter att vara emot dem så länge man i Sydafrika har den förhatliga regim som nu ändå finns där.

Både Kjell-Olof Feldt och Carl-Henrik Hermansson försöker göra gällande att det här inte har positiva effekter på svensk sysselsättning. Jag har givit ett konkret exempel på att det verkligen har det. Men vad har ni att komma med?

Om militär personals rätt till tjänstledighet för offentligt uppdrag

Anf. 24 KJELL-OLOF FELDT (s):

Herr talman! Vad frågan gäller är tolkningen av "utomordentlig skada". Budgetministern har här i kammaren försökt låta påskina att det skulle kunna gälla sysselsättningen i Sverige, våra industripolitiska strävanden och vad vi kan hitta på. Det är därför jag gång på gång har frågat: Är OECD medvetet om att vi tänker tolka det på det sättet? Och hur kan i så fall valutastyrelsen hävda att alla utlandsinvesteringar därmed i princip blir fria?

Det är denna debatten som gäller och inte de övriga kriterierna. Dem har jag talat om bara för att visa att det i så fall är lika mycket socialism i det här som vi har haft tidigare.

Vad har vi för exempel att komma med när det gäller att visa på sysselsättningseffekten av utlandsinvesteringarna, frågade Rolf Wirtén. Ja, som jag sade har vi ännu inte sett utvärderingen. Men så mycket vet vi att de svenska multinationella företagen – alltså de svenska företag som har utlandsföretag – under 1970-talet har minskat sin sysselsättning i Sverige. De nationella företagen – de företag som bara är verksamma i Sverige – har ökat sin sysselsättning under 1970-talet. Det borde åtminstone vara en indikation på att de som finns i Sverige, bedriver sin verksamhet i Sverige och investerar i Sverige skapar mera sysselsättning här än de som gör samma sak utomlands.

Överläggningen var härmed avslutad.

5 § Svar på fråga 1981/82:62 om militär personals rätt till tjänstledighet för offentligt uppdrag

Anf. 25 Försvarsministern TORSTEN GUSTAFSSON:

Herr talman! Pär Granstedt har frågat mig om jag är beredd att ta initiativ till en översyn av tjänstereglementet för försvarsmakten i syfte att införa en

Torsdagen den
12 november 1981

*Om militär per-
sonals rätt till
tjänstledighet för
offentligt uppdrag*

rätt för militär personal till tjänstledighet för fullgörande av kommunala uppdrag.

Jag vill först erinra om att den anställda personalen inom försvarsmakten i allt väsentligt har samma rätt till ledighet i arbetet som övriga statsanställda. Jag utgår därför från att Pär Granstedt med sin fråga avser de värnpliktiga.

Frågor om värnpliktigas ledighet regleras i huvudsak i tjänsterelementet. Där finns sålunda bestämmelser som gör det möjligt för de militära cheferna att ge värnpliktiga tjänstledighet i vissa angivna fall för offentliga uppdrag, viktiga familjeangelägenheter, idrottsutövning m. m. När det gäller de kommunala uppdragen kan tjänstledighet f. n. beviljas bara för landstingskommunala förtroendecuppdrag.

Tjänsterelementet har nyligen setts över av tjänsterelementsutredningen. Utredningen föreslår att tjänstledighet också skall kunna beviljas värnpliktiga för fullgörandet av kommunala uppdrag i vissa situationer.

Efter en omfattande remissbehandling bearbetas utredningens förslag f. n. inom regeringskansliet med siktet inställt på att ett nytt tjänsterelemente skall kunna utfärdas under år 1982. Utredningens förslag har på den här punkten fått ett positivt mottagande, och jag avser därför att föreslå regeringen att bestämmelsen ändras i den riktning som utredningen har förordat.

Jag vill dock framhålla att det i samband med tjänsterelementsutredningens arbete och i andra sammanhang har rests åtskilliga krav på vidgade möjligheter till ledighet för de värnpliktiga. Sådana krav måste alltid vägas mot behovet av effektivitet i värnpliktsutbildningen, som ju i vårt land är jämförelsevis kort. Självfallet kan inte alla krav på ökad ledighet tillgodoses, även om det finns anledning att betona det stora demokratiska värdet i att de värnpliktiga också under den tid som de är inkallade är aktiva inom politiken, i folkrörelsearbetet osv.

Anf. 26 PÄR GRANSTEDT (c):

Herr talman! Jag ber att få tacka försvarsministern för svaret som jag uppfattar som ett positivt ställningstagande till vad jag har efterlyst i min fråga.

Det har ganska länge varit ett problem att kommunala uppdrag i TjRK har tillmätts mindre tyngd än andra politiska uppdrag och även mindre tyngd än en hel del uppdrag inom facklig verksamhet, folkrörelseverksamhet osv. Att på det sättet nedvärdera betydelsen av kommunala uppdrag är, som jag ser det, oförenligt med en decentralistisk grundsyn. Vi måste inse att det lokala politiska arbetet är minst lika viktigt som det politiska arbetet på regional eller central nivå.

Jag tog upp denna fråga för några år sedan, i mitten av 1970-talet. Då ställde jag den till en socialdemokratisk försvarsminister. Tyvärr möttes jag då inte av särskilt mycket gensvar. Det bedömdes inte som rimligt att värnpliktiga skulle tillförsäkras tjänstledighet för kommunala uppdrag. Därför noterar jag med tillfredsställelse den nya syn som har kommit fram i

utredningen och inte minst i försvarsministerns svar på min fråga.

Jag hoppas att den aviserade nya lydelsen i tjänstereglementet kommer att utformas på ett generöst sätt. Målet måste vara att inga onödiga hinder skall resas för värnpliktiga som vill fullgöra sina kommunala uppdrag under värnpliktstiden.

Herr talman! Jag tackar än en gång för det positiva svaret på min fråga.

Överläggningen var härmed avslutad.

Nr 25

Torsdagen den
12 november 1981

*Om försvarets
helikopterorgani-
sation*

6 § Svar på fråga 1981/82:67 om försvarets helikopterorganisation

Anf. 27 Försvarsministern TORSTEN GUSTAFSSON:

Herr talman! Marie Nordström har frågat mig vid vilken tidpunkt förslag kommer att läggas fram om ett mer rationellt utnyttjande av försvarets helikoptrar.

Regeringen gav i december 1980 överbefälhavaren i uppdrag att utreda och lämna förslag till en ytterligare samordning av försvarets helikopterverksamhet. Detta uppdrag skall överbefälhavaren redovisa i december 1981.

De förslag som överbefälhavaren då lägger fram kommer därefter att beredas i regeringskansliet. I den mån förslag i ärendet kommer att behöva underställas riksdagen bedömer jag att det tidigast kan ske i den totalförsvarsproposition som avses föreläggas riksdagen i mars 1982.

Jag vill vidare erinra om att en särskild arbetsgrupp inom regeringskansliet ser över möjligheterna att inom vissa områden samordna och samutnyttja militära och civila resurser. Enligt vad jag har inhämtat kommer även frågan om användningen av helikoptrar att behandlas. En försöksverksamhet med sjuktransporter i helikopter har bedrivits av räddningstjänstkommittén sedan något mer än ett år. Jag är emellertid inte nu beredd att ange någon tidpunkt då eventuella förslag med anledning av arbetsgruppens och räddningstjänstkommitténs arbete kan komma att läggas fram av regeringen.

Anf. 28 MARIE NORDSTRÖM (fp):

Herr talman! Jag ber att få tacka försvarsministern för det positiva svaret. Frågan och svaret har ju kommit i ett annat läge efter vad som hänt sedan jag lämnade in frågan onsdag förmiddag den 28 oktober.

Frågan till försvarsministern gällde vid vilken tidpunkt vi kunde vänta oss ett mer effektivt utnyttjande av försvarets helikoptrar, bl. a. för ubåtsjakt. Litet senare på onsdagen kom nyheten om att en rysk ubåt gått på grund i Karlskrona skärgård, inom militärt skyddsområde. En vecka senare stod det klart att ubåten är utrustad med kärnvapenladdade torpeder, även om ryssarna i dag kallar detta för faktaförvrängning.

Till grund för min fråga ligger oron för att samordningen av försvarets tunga helikoptrar kommer att ta alltför lång tid. Utredningar om samordning

Torsdagen den
12 november 1981

*Om försvarets
helikopterorgani-
sation*

och ett mer rationellt utnyttjande av helikoptrarna har verkligen dragits i långbänk. Jag skall här inte gå in på det utredningsarbetet utan bara peka på vad chefen för marinen framhöll i en utredning från 1979. Han påpekade att man kunde öka ubåtsjaktkapaciteten genom en samordning av marinens och flygvapnets tunga helikoptrar, och han underströk det angelägna i ett snabbt beslut i denna organisationsfråga.

Också regeringens grundsyn har sedan 1971 varit, att en gemensam organisation bör skapas för marinens och flygvapnets tunga helikoptrar. I direktiv till överbefälhavaren från december 1980 talade dåvarande försvarsministern Eric Krönmark också om vikten av samordning av helikopterverksamheten, och det är den utredningen vi väntar på, nu med ökad spänning.

Incidenten med den ryska ubåten visar att lösningen av denna samordningsfråga brådskar. Det är på samma gång klart att vi inte kan få en heltäckande ubåtsspaning ens med en aldrig så effektiv och rationell helikopterverksamhet, men försvaret kanske kan agera i litet mer avskräckande syfte med fler helikoptrar till sitt förfogande.

Det är vidare mycket positivt att få höra av försvarsministern att en särskild arbetsgrupp arbetar i kanslihuset för att se över de samordningsfrågor som rör de militära och civila resurserna. Det är tryggt, att som medborgare veta, att försvarets helikoptrar utför räddnings- och ambulanstjänst vid brådskande och allvarliga olycksfall. Under det s. k. Skåneovädet i februari 1979 sattes åtta av försvarets tunga helikoptrar in för undsättning av sjukamäniskor och katastrofdrabbade djurbesättningar.

I flera uttalanden den senaste tiden har bl. a. chefen för marinen och försvarsministern talat om vikten av att stärka vår ubåtsjaktkapacitet. Överbefälhavaren har också sagt att försvaret ända sedan förra årets ubåtsincident hållit på att förbättra bevakningssystemet och därmed också kapaciteten för ubåtsjakt med helikopter.

Till slut: Mina och många andras förväntningar på ett effektivare utnyttjande av försvarets helikoptrar är stora.

Anf. 29 Försvarsministern TORSTEN GUSTAFSSON:

Herr talman! Det är en angelägen fråga som Marie Nordström har tagit upp, och vi ser med stort allvar på uppgiften att komma till resultat i det avseende som här har berörts. Som jag anmälde i svaret, har överbefälhavaren uppdraget att utreda och lämna förslag i dessa frågor. Vi räknar med att han kommer in med sitt förslag redan i december.

När det gäller den planering som finns för anskaffande av helikoptrar kan vi hålla oss till överbefälhavarens programplan 1982-1987. Han har där redovisat förslag till anskaffning av helikoptrar i en inte obetydlig omfattning under 1980-talet. Hur stor omfattningen kan bli beror givetvis på de ekonomiska ramar som kan komma att anvisas för det militära försvaret.

Som vi också vet medverkar i dag försvarets helikoptrar i viss utsträckning i den civila räddningstjänsten. Detta är också en mycket viktig uppgift. Helikoptrarna rycker in framför allt då erforderliga civila resurser saknas.

Enligt vad jag inhämtat genomförs årligen ett par hundra uppdrag för civila räddningsändamål.

Självfallet har den senaste tidens utveckling understrukit att försvarets helikoptrar är anskaffade, utrustade och organiserade primärt för försvarets behov. Den medverkan som har skett på den civila sidan har emellertid enligt vad jag inhämtat hittills inte på något avgörande sätt inverkat menligt på den militära utbildningen och beredskapen. Räddningstjänstkommittén arbetar, som jag nämnt i mitt svar, med dessa frågor.

Avslutningsvis vill jag säga att vi ser med stort allvar på frågan om incidentberedskapen. Vi hoppas att inom så kort tid som möjligt kunna lägga fram ett förslag på området.

Överläggningen var härmed avslutad.

7 § Svar på fråga 1981/82:75 om åtgärder för att stärka incidentberedskapen

Anf. 30 Förvarsministern TORSTEN GUSTAFSSON:

Herr talman! Olle Aulin har frågat mig vilka åtgärder jag avser vidta för att stärka vår incidentberedskap.

Den kränkning av svenskt territorium som nyligen har inträffat i Karlskrona skärgård är utomordentligt allvarlig. Regeringen har som bekant framfört en mycket skarp protest mot det inträffade till den sovjetiska regeringen.

Främmande makter bedriver en omfattande övnings- och underrättelseverksamhet i vårt närområde. Det är viktigt att vi har resurser för att så långt möjligt följa denna verksamhet samt för att upptäcka och avvisa kränkningar.

Vi upprätthåller en beredskap som bl. a. innefattar radarbevakning av stora delar av luftrummet och havsområdena i vår närhet. Beredskapsförband finns ständigt avdelade för att ingripa mot kränkningar av vårt territorium.

Ytterligare åtgärder som är beslutade eller planerade för att förbättra vår incidentberedskap innebär bl. a. att huvuddelen av våra örlogsfartyg rustas och bemannas i fredstid, att antalet sjöbevakningscentraler utökas från två till fyra, att våra ubåtsjakthelikoptrar moderniseras och att de robotbåtar som nyanskaffas ges ubåtsjaktkapacitet.

De senaste årens allvarliga ubåtsincidenter visar att det finns brister i vår övervakning. Med anledning härav utreder överbefälhavaren vilka åtgärder som bör vidtas för att ytterligare höja beredskapen mot kränkningar av svenskt sjöterritorium.

Jag har vidare erfarit att 1978 års försvarskommitté avser att behandla dessa frågor i sitt slutbetänkande, så att ställning därtill kan tas i samband med 1982 års försvarsbeslut.

Nr 25

Torsdagen den
12 november 1981

*Om åtgärder för
att stärka incident-
beredskapen*

Torsdagen den
12 november 1981

*Om åtgärder för
att stärka incident-
beredskapen*

Anf. 31 OLLE AULIN (m):

Herr talman! Jag tackar försvarsministern för svaret på min fråga. Anledningen till denna är självfallet den incident som inträffade med den sovjetiska ubåten i Karlskrona skärgård. Händelserna där bör enligt mitt förmenande tas till utgångspunkt för en konstruktiv debatt om vilka möjligheter vi har att stärka vår incidentberedskap liksom vår beredskap över huvud taget.

Jag är först angelägen om att framhålla att försvarsmaktens insatser – sedan väl den sovjetiska ubåten hade upptäckts – har varit bestämda och effektiva, trots att man, efter uttalanden om immunitet för den sovjetiska besättningen, delvis fått handla med bundna händer. Den frågan skall tas upp längre fram i konstitutionsutskottet.

Vad det nu gäller är incidentberedskapen. Problemet i det avseendet är att vi inte i tid kunnat upptäcka båten och avvisa den från svenskt område. Det är värre än så. Ubåten har olovligen tagit sig in på svenskt skyddsområde, dvs. in i ett område som getts särskilt skydd därför att det anses vitalt för vårt försvar.

Vi har haft tidigare ubåtsincidenter, och ingen skall tro – utom möjligen de mycket naiva – att vi inte kommer att få fler ovälkomna besök i våra farvatten.

Vi måste alltså se om vårt hus. Den som vill testa vårt försvar måste få uppfattningen att vår beredskap är god. Kan vi visa detta, så ger det en bättre garanti för fred i vårt område än aldrig så välmenande fredsdemonstrationer och fredsmarscher.

Försvarsstaben har nyligen presenterat en serie av åtgärder som skulle bidra till en ökad beredskap. Några av dem är långsiktiga. Andra skulle kunna vidtas mer direkt, allt under förutsättning att man får erforderliga medel till sitt förfogande.

Självfallet kommer vi aldrig att kunna få en hundra procentig täckning av våra kuster med fredsorganisationens resurser. Däremot är det viktigt att vi prioriterar bevakningen av de känsligaste områdena.

Jag vill fråga: Vilka möjligheter finns det att förstärka övervakningen, t. ex. med elektroniska hjälpmedel, ganska omgående? Anser försvarsministern det så viktigt att förstärka vår incidentberedskap att han är beredd att begära tilläggsmedel för sådana åtgärder?

Anf. 32 Försvarsministern TORSTEN GUSTAFSSON:

Herr talman! Jag vill understryka att en förutsättning för att den svenska neutralitetspolitiken skall respekteras både här hemma och utomlands är att vi med fasthet och konsekvens hävdar dess grundläggande principer och har förmåga och vilja att avvisa kränkningar av vårt territorium. Jag har redan i mitt svar sagt att vi har vissa brister i vår övervakning. Speciellt gäller detta ubåtar. Problemet är uppenbart.

Jag har emellertid också sagt att vi har detta under observation och att överbefälhavaren har att komma med förslag.

Att gå in på vilka åtgärder av teknisk och annan natur som skulle kunna

vara lämpliga i sammanhanget anser jag mig inte kunna göra. Vi avvaktar överbefälhavarens förslag.

Nr 25

Torsdagen den
12 november 1981

*Om åtgärder för
att stärka incident-
beredskapen*

Anf. 33 OLLE AULIN (m):

Herr talman! Jag tackar försvarsministern också för detta svar. Jag inser mycket väl att han inte kan gå in i detaljer om vilka åtgärder man skall vidta på olika platser. Min fråga var närmast om man anser detta så viktigt att man är beredd att begära tilläggsanslag för att redan nu kunna åtgärda vissa saker, eller om det är möjligt att inom de givna ramarna omprioritera till förmån för incidentberedskapen.

Marie Nordström pekar på vissa saker som inte skulle vara alltför kostsamma, nämligen bättre samordning mellan marinens och flygvapnets helikopterverksamhet, och att man kan skaffa fler helikoptrar, bl. a. genom att låta den civila räddningstjänsten stå för en del av kostnaderna. Det finns ju starka krav från den civila räddningstjänsten att få hjälp i räddningsverksamheten med helikoptrar, och det pågår eller har pågått försök med sådan verksamhet runt om i landet. Den verksamheten bör tas till utgångspunkt för ett resonemang om möjligheterna att åstadkomma en förstärkning.

Det finns också ett annat förslag som inte skulle bli kostsamt men kanske kunde höja beredskapen. Förslaget kommer från marina bevakningsområdet i Malmö och handlar om möjligheten att organisera ett marint hemvärn. Ett övat marint hemvärn skulle kunna få en sådan utbildning att rapporteringen skulle bli effektivare och bättre. Jag vill påminna om att det ju var en fiskare som först observerade båten och rapporterade iakttagelsen. Att rekrytera marint hemvärn från skärgårdsbefolkningen är kanske en väg som det inte är kostsamt att gå. Får vi några överväganden i den riktningen?

Anf. 34 Försvarsministern TORSTEN GUSTAFSSON:

Herr talman! Jag vill först säga att alla de förslag och uppslag som kan framföras kommer att bli föremål för överväganden. Det gäller att se vilka vägar vi kan gå.

Jag skulle emellertid inte här vilja ta fasta på någon direkt handlingslinje som vi särskilt skall rekommendera i detta sammanhang. Vi bör dock erinra oss att överbefälhavaren har sitt uppdrag och att han inom en närliggande tid kommer med sina förslag.

När det vidare gäller frågan om huruvida medel kan omfördelas, så ligger just frågan om den ekonomiska ramen på 1978 års försvarskommitté, som vi också förväntar oss skall komma med sitt förslag inom en kort tidrymd.

Anf. 35 OLLE AULIN (m):

Herr talman! Försvarsministern och jag är överens om att det är nödvändigt att se över vår incidentberedskap, och vi är överens om att det endast är genom att visa att vi har en hög beredskap som vi kan stärka freden i vårt område. Det är bra, och jag tackar försvarsministern.

Överläggningen var härmed avslutad.

Torsdagen den
12 november 1981

Om remissbehandling av förslag till vissa ändringar i lagen om beredande av slutna psykiatrisk vård

8 § Svar på fråga 1981/82:69 om remissbehandling av förslag till vissa ändringar i lagen om beredande av slutna psykiatrisk vård

Anf. 36 Statsrådet KARIN AIIRLAND:

Herr talman! Lena Öhrsvik har frågat mig om socialberedningens förslag till ändringar i lagen om beredande av slutna psykiatrisk vård i vissa fall – LSPV – kommer att få en allsidig belysning genom remiss och lagrådsgranskning.

Socialberedningen avlämnade i juni 1981 ett delbetänkande. Ds S 1981:7 Ändringar i lagen om beredande av slutna psykiatrisk vård i vissa fall (LSPV). I betänkandet föreslås en rad ändringar i LSPV. Dessa överensstämmer i stort med motsvarande förslag som lades fram redan i propositionen om socialtjänsten men i det sammanhanget inte sakprövades av riksdagen.

Regeringen har den 5 november på mitt förslag beslutat förelägga riksdagen en proposition om ändringar i LSPV. Propositionen går tillbaka på socialberedningens betänkande men tar framför allt sikte på ändringar av omedelbar praktisk betydelse. Regeringen har ansett det lämpligt att låta ställningstagandet till vissa förslag av större principiell räckvidd anstå till den mera omfattande prövning som blir följden av beredningens uppdrag att se över LSPV i dess helhet. De frågor som berörs i propositionen har i allt väsentligt redan tidigare varit föremål för både remissbehandling och lagrådsgranskning.

Anf. 37 LENA ÖHIRSVIK (s):

Herr talman! Först ett tack för svaret på frågan.

Anledningen till att jag ställde frågan var de stora avvikelser som skett från tidigare förslag.

Egentligen skulle man ju välkomna alla förslag till förändringar av LSPV som syftar till en förstärkning av rättssäkerheten och en bättre vård, för vi har all anledning att se allvarligt på den svenska psykiatris situation.

Internationellt sett är vi i Sverige oerhört mycket psykiskt sjuka, och vi har en mycket hög andel tvångsintagningar. Vi kan ta några siffror som exempel:

Sverige har 4,9 platser för psykvård per 1 000 invånare. Motsvarande siffra är för Danmark 2,4, för Västtyskland 1,8, för Sovjet 1,1.

Andelen tvångsintagningar av det totala antalet vårdtillfällen är i Sverige 16 %, i England 11,7 %, i Danmark 9 %.

Därför är det än viktigare att vara uppmärksam på just rättssäkerhetsfrågorna i vår lagstiftning på detta område.

Det förslag som socialberedningen har lagt fram är på denna punkt tyvärr mycket sämre än det tidigare remissbehandlade och väl förankrade förslag som fanns i socialtjänstpropositionen, och skam till sågandes också sämre än nuvarande lag. Man anger att man lägger fram förslag som redan vederbörligen beretts och som inte kräver mera ingående överväganden.

Det kanske vi kan förledas att tro vid en första anblick. Men vi måste också

se på vilka förutsättningar som gällde för att förslagen skulle accepteras av t. ex. klientorganisationerna. För att man skulle kunna acceptera ett borttagande av ansökan och ge möjligheter till undantag från tvålåkarprövningen krävdes en förstärkning av de psykiatriska nämnderna med fler lekmän samt social expertis – alltså nuvarande utskrivningsnämnder. Men den förstärkningen finns inte med nu. Ett annat krav var tidsbegränsning av försöksutskrivningarna. Detta finns inte heller med. En nyhet är prövningen efter tre månaders vistelse. Och visst är detta bra, men ursprungsförslaget om prövning var tredje månad var ännu bättre. En särskild bestämmelse om patienternas rättigheter som var med i tidigare förslag har nu strukits. Möjligheterna att överklaga vissa beslut även efter utskrivningen tas bort.

Det här är några exempel på de avsteg från tidigare förslag som har gjorts. Det gäller frågor som är alldeles speciellt viktiga för den mycket utsatta grupp som de tvångsvårdade psykiskt sjuka människorna utgör. Jag tycker att socialberedningens förslag vittnar om okänslighet för hur den psykiatriska tvångslagstiftningen betraktas och uppfattas av dem som närmast berörs – patienterna.

Jag hade hoppats att regeringen antingen skulle remissbehandla och lagrådsgranska detta förslag eller skulle välja att på fler punkter följa det gamla förslaget – eller att man skulle glömma det här förslaget.

Naturligtvis tycker jag att det är bråttom med förändringar, men inte till vilket pris som helst. Riksdagen hinner ändå inte behandla förslaget i år, även om proposition läggs fram nu. Jag tycker att regeringen nu har försuttit chansen till ytterligare belysning, och jag finner det högst anmärkningsvärt och djupt tragiskt. Men vi får återkomma till sakbehandlingen när ärendet blir föremål för riksdagens prövning.

Anf. 38 Statsrådet KARIN AHRRLAND:

Herr talman! Jag delar Lena Öhrsviks uppfattning att vi skall gå in på sakbehandlingen när propositionen har kommit, och jag hänvisar till att den kommer att ligga på riksdagens bord inom någon av de närmaste dagarna.

Jag undrar om jag inte kan lugna Lena Öhrsvik med att jag faktiskt är precis lika intresserad av rättssäkerhetsfrågor som Lena Öhrsvik. Och som jag redan sade: de frågor som kommer i den här propositionen är redan remissbehandlade och lagrådsgranskade.

Anf. 39 LENA ÖHRSVIK (s):

Herr talman! Jag tror säkert att det finns ett intresse hos Karin Ahrland, och jag tror att det är sant som hon säger, att dessa frågor som skall prövas av riksdagen är remissbehandlade. Men jag tog upp saker som fattas, som skulle utgöra komplement och förutsättningar för de förslag som alltså föreligger.

Förslagen har ju sitt ursprung i socialstyrelsens LSPV-grupp. Dess betänkande var remissbehandlat. Sedan fick vi alltså socialtjänstpropositionen, som hade föregåtts av en rad kontakter med bl. a. socialstyrelsen.

*Om åtgärder för
att förhindra viss
aktiebolagsbild-
ning*

Svenska psykiatriska föreningen och klientorganisationerna. Vid de kontakterna fick förslagen i allt väsentligt ett starkt stöd. Men i en del fall hade stödet getts under förutsättning att också övriga förslag genomfördes.

Vid remissbehandlingen av LPV-förslaget förelåg mest motioner som gällde 2 § angående missbrukarna. En motion gällde sjukdomsbegreppet, som ju är föremål för fortsatt utredning nu. En motion gällde att man inte skulle avskaffa ansökan – det var min egen motion. Men i övrigt godtogs alltså propositionen, i alla fall informellt, genom att det inte fanns några motförslag. Formellt avslög man propositionen utan sakbehandling genom att man bröt ut frågan om tvångsvård och missbrukare för ny utredning.

Det skulle gå att fatta beslut nu om samtliga förslag, om man så önskar. Jag tycker att man måste observera att vissa förslag är kopplade till varandra. Vad jag angriper gäller alltså det som fattas i förslaget.

Anf. 40 Statsrådet KARIN AHRLAND:

Herr talman! Jag kan bara konstatera att Lena Öhrsvik diskuterar ett betänkande, och jag föreslår att vi väntar med diskussionen tills det finns en proposition om några dagar.

Överläggningen var härmed avslutad.

**9 § Svar på fråga 1981/82:63 om åtgärder för att förhindra viss
aktiebolagsbildning**

Anf. 41 Justitieministern CARL AXEL PETRI:

Herr talman! Elvy Nilsson har frågat mig om jag vill medverka till en lagändring för att förhindra konstruktionen med bildande av produktionsbolag, där lokaler, maskinpark och i övrigt alla fasta tillgångar fortfarande tillhör det ursprungliga bolaget.

År 1973 höjdes gränsen för minsta tillåtna aktiekapital i aktiebolag från 5 000 kr. till 50 000 kr. Fr. o. m. den 1 januari 1982 gäller den höjda aktiekapitalgränsen också för äldre aktiebolag. Bestämmelserna om aktiekapital avser att ge bolagets fordringsägare och andra intressenter en viss säkerhet som ersätter aktieägarnas personliga ansvar för bolagets skulder. Vissa regler i aktiebolagslagen har till syfte att garantera att de tillgångar som skall bindas i bolaget som aktiekapital också verkligen tillförs bolaget. Ett annat ganska omfattande regelkomplex i aktiebolagslagen har till uppgift att förhindra att de mot aktiekapitalet svarande tillgångarna lämnar aktiebolaget.

Jag vill i detta sammanhang även erinra om bestämmelserna i brottsbalken om gäldenärsbrott samt reglerna i konkurslagen om återvinning och om näringsförbud. I förarbetena till lagstiftningen om näringsförbud uppmärksammades bl. a. den situationen att maskiner och andra tillgångar tillförs ett bolag, samtidigt som kostnader styrs till och samlas hos ett bolag som i stort

*Om åtgärder för
att förhindra viss
aktiebolagsbild-
ning*

sett saknar tillgångar. I förarbetena framhölls att sådana förfaranden bör kunna beaktas vid prövningen av om ett näringsförbud skall meddelas.

För aktiebolag finns det inga lagregler som begränsar bolagens möjligheter att ingå upplåtelseavtal eller som föreskriver att bolag inom t. ex. tillverkningsindustrin skall ha sitt kapital placerat i tillgångar av visst slag. Jag är tveksam till om lagstiftning av den typ som Elvy Nilsson har antytt är en framkomlig väg. Frågan är komplicerad och får övervägas ytterligare. Jag vill här bl. a. peka på att en arbetsgrupp inom brottsförebyggande rådet överväger att föreslå en skärpning av reglerna om återvinning till konkursbo. Brottsförebyggande rådet har i det sammanhanget uppmärksammat olika bolagstransaktioner som kan föregå en konkurs. Även utredningen om säkerhetsåtgärder m. m. i skatteprocessen överväger enligt vad jag har erfarit åtgärder som tar sikte bl. a. på sådana förfaranden som Elvy Nilsson har beskrivit.

Anf. 42 ELVY NILSSON (s):

Herr talman! Jag får först tacka för svaret, men också för den förhållandevis positiva syn som justitieministern har när det gäller att försöka komma till rätta med de problem som jag aktualiserat i min fråga.

Det aktuella exempel som föranlett min frågeställning är taget från min egen kommun, men jag har kännedom om att det förekommer liknande situationer på många andra platser i landet och inom många branscher. Som jag i korthet berörde i frågeställningen rör det sig om ett företag med f. n. ungefär 65 anställda, som sedan ett par år tillbaka delats upp i ett s. k. produktionsbolag – omfattande endast de anställda och det som de producerar – och det ursprungliga bolaget, som behåller maskiner, lager, lokaler och i övrigt alla fasta tillgångar.

Den nu aktuella konkursen gäller produktionsbolaget, som alltså helt saknar andra tillgångar än arbetskraften. Maskinerna, lagret och lokalerna tillhör moderbolaget – eller kanske rättare sagt systerbolaget, eftersom även detta bolag ägs av ytterligare ett bolag, som således är det egentliga moderbolaget. Ägaren är densamma i alla dessa aktiebolagskonstellationer. Det konkursdrabbade produktionsbolagets enda tillgångar var alltså de anställda, och lönerna till dessa måste nu under uppsägnings- och varseltiden betalas ut via den statliga lönegarantin.

Den konkursförvaltare som arbetar med konkursutredningen anser sig inte, naturligt nog, ha några möjligheter att rekonstruera bolaget. Vilken företagsledare vill överta ett antal arbetstagare – hur duktiga de än må vara – när maskinerna och lokalerna där de skall producera inte ingår i köpet?

Det är mycket svårt att finna något annat motiv för att på det här sättet splittra upp ett bolag än att man vid ett förväntat obestånd skall kunna tillförsäkra sig tillgångar samtidigt som man övervältrar ansvaret för de anställda på samhället. Även om detta f. n. inte direkt strider mot lagens bokstav, måste det väl ändå strida mot lagens anda.

I svaret hänvisar justitieministern till vad som har skett under senare tid när det gäller aktiebolagslagstiftningen och även till olika arbetsgrupper och

*Om åtgärder för
att förhindra viss
aktiebolagsbild-
ning*

utredningar som snuddar vid de problem jag har aktualiserat. Men jag dristar mig ändå att fråga justitieministern, om det inte finns skäl att i justitiedepartementet snabbt ta just detta problem under övervägande och försöka finna lösningar som förhindrar ett sådant här förfarande, inte minst med tanke på den utbredning denna verksamhet tydligen har fått under senare tid.

Anf. 43 Justitieministern CARL AXEL PETRI:

Herr talman! Det framgick av mitt svar att jag ser allvarliga problem på detta område. Jag vill understryka att jag liksom Elvy Nilsson tycker väldigt illa om att man utnyttjar bolagskonstruktionerna på detta sätt. Men frågan är alltså ytterligt komplicerad och har att göra med själva bolagskonstruktionen, som ju innebär att delägarna inte längre har personlig ansvarighet. Vi överväger denna fråga i departementet.

Utöver vad jag tidigare har sagt vill jag nämna att kommissionslagkommittén har i uppdrag att lägga fram förslag till behövliga lagstiftningsåtgärder i fråga om kommissionärsbolag. I ett typiskt kommissionärsbolagsförhållande driver kommissionärsbolaget verksamhet för ett annat företags, huvudföretagets, räkning. Verksamheten är av osjälvständig karaktär och behärskas i realiteten av huvudföretaget. Eftersom frågan är så pass komplicerad, vill jag inte inge några förhoppningar om att vi mycket snabbt skall kunna lösa den, men jag försäkrar att vi arbetar så mycket vi kan för att få till stånd en lösning på det här problemet, som jag erkänner är ganska allvarligt.

Anf. 44 ELVY NILSSON (s):

Herr talman! Jag tackar för det senaste inlägget från justitieministern. Jag har förståelse för de svårigheter som är förknippade med dessa problem.

Om jag ytterligare skall motivera mitt engagemang i just den här frågan, kan jag nämna att det aktuella företaget har erhållit lokaliseringssöd på nära 4 milj. kr., varav nästan 2 miljoner i bidrag – företaget hade emellertid då andra ägare. Så sent som i våras sökte bolaget lokaliseringssöd på drygt 300 000 kr., vilket också beviljades av länsmyndigheterna. Lånet var dock villkorat till att moderbolaget skulle gå i borgen för lånet. Detta villkor var företaget i fråga inte berett att uppfylla, varför utbetalningen av pengarna stoppades.

Detta var, som jag bedömer det, ett försök att pumpa in ytterligare samhällspengar i de fasta tillgångar som finns i företaget – och som alltså inte tillhör produktionsbolaget – innan detta definitivt skulle avvecklas.

Vad som naturligtvis är det mest upprörande är ju den situation som de berörda arbetarna har försatts i, när de på detta sätt blir utan arbete på en plats där det över huvud taget inte finns ett enda jobb att få. Att sådana här transaktioner har blivit mer och mer vanliga i hela landet gör inte det hela mindre allvarligt. Det är alltså min förhoppning att justitieministern i något sammanhang så snart som möjligt vidtar åtgärder, så att den här verksamheten stoppas.

Jag tackar än en gång för svaret.

Överläggningen var härmed avslutad.

10 § Föredrogs och hänvisades
Proposition
1981/82:61 till näringsutskottet

11 § Föredrogs och hänvisades
Motionerna
1981/82:83 till justitieutskottet
1981/82:84 till jordbruksutskottet

Nr 25

Torsdagen den
12 november 1981

*Vissa ekonomisk-
politiska åtgärder*

12 § Vissa ekonomisk-politiska åtgärder (forts.)

Fortsattes överläggningen om finansutskottets betänkande 1981/82:1, skatteutskottets betänkande 1981/82:8, socialutskottets betänkande 1981/82:10 och arbetsmarknadsutskottets betänkande 1981/82:1.

Anf. 45 MARGIT ODELSPARR (c):

Herr talman! I gårdagens debatt diskuterades här i kammaren mycket ingående det allvarliga läget på arbetsmarknaden. I mitt anförande kommer jag att i huvudsak behandla de besparingar inom regionalpolitiken som föreslås i arbetsmarknadsutskottets betänkande 1981/82:1.

Målet för regionalpolitiken är att ge människor i alla delar av landet tillgång till arbete, service och god miljö. Eftersom det fortfarande finns betydande skillnader mellan landets olika delar i dessa avseenden, måste regionalpolitiken inriktas på att undanröja förvärvshinder och fördela arbetstillfällena inom landet, så att en rimlig regional balans kan uppnås.

Det regionalpolitiska stödet är i enlighet med denna målsättning inriktat på att skapa nya arbetstillfällen i lönsamma företag på orter som är långsiktigt drabbade av arbetslöshet och undersysselsättning.

Det skulle naturligtvis ha varit önskvärt att förändringar i fråga om det regionalpolitiska stödet inte hade behövt vidtas i detta sammanhang, eftersom en proposition om den framtida regionalpolitiken kommer att föreläggas riksdagen våren 1982.

I ett läge där besparingar är nödvändiga inom alla områden måste även den prioriteringen göras vad gäller det regionalpolitiska stödet, att insatserna främst inriktas på de sämst ställda regionerna i landet. Denna målsättning har legat till grund för regeringens förslag till besparingar i fråga om regionalpolitiken.

I propositionen föreslås ändrade grunder för lokaliseringsslån och avskrivningsslån. Ändringarna innebär i huvudsak att avskrivningsslån och lokaliseringsslån i vissa hänseenden endast kommer att kunna utgå i stödområdena 4-6, vidare att lokaliseringsslånen till marknadsföring och produktutveckling skall slopas samt att lokaliseringsslån kan utgå med högst 35 % exkl. avskrivningsslån.

Torsdagen den
12 november 1981

*Vissa ekonomisk-
politiska åtgärder*

Utskottet har i princip godtagit regeringens förslag och framhåller att de framlagda förslagen har en inriktning som innebär att de sämst ställda kommunerna prioriteras hårdare än i dag i förhållande till övriga regioner.

Utskottet delar även den uppfattning som framförs i propositionen, att bankerna bör ta ett större ansvar för finansieringen av lokaliseringsstödsprojekten. Jag vill även peka på möjligheten att kombinera utnyttjandet av investeringsfonderna med lokaliseringsstöd. Vidare kan också industrigarrantilån och de regionala utvecklingsfonderna utnyttjas.

Vad gäller stöd till marknadsföringsåtgärder och produktutveckling anser utskottet att denna stödform bör behållas t. v. och att en utvärdering bör ske i den kommande regionalpolitiska propositionen.

Socialdemokraterna har helt avvisat regeringens förslag med hänvisning bl. a. till att en proposition angående regionalpolitiken skall framläggas nästa år och att förslaget skulle innebära en försämring för vissa regioner. Jag vill i detta sammanhang än en gång påpeka att regeringens förslag innebär en prioritering av de sämst ställda kommunerna i landet. Genom regeringens övriga förslag på det industripolitiska området för att bl. a. stimulera industriinvesteringarna och företagsamheten skapas bättre möjligheter för näringslivet att åstadkomma nya arbetstillfällen.

För att regionalpolitiken skall fungera krävs det att industriföretagen har en tro på framtiden och därmed är villiga till nya investeringar och risktaganden.

Moderaterna föreslår i sin reservation bl. a. en höjning av räntan på lokaliseringsslånen. Detta är förvånande och skulle vara direkt hämmande för investeringsviljan i företagen. Moderaternas begränsning av möjligheter till avskrivningsslån i stödområde 4 innebär ytterligare försämringar för skogslånen och för de orter i Bergslagen och Blekinge som riksdagen tidigare genom uttalande prioriterat.

Den i moderaternas partimotion aktualiserade frågan om en utredning angående differentiering av arbetsgivaravgifter är redan tillgodosedd. Utredaren överlämnade sitt betänkande till industriministern den 26 oktober, alltså innan moderaterna skrivit sitt särskilda yttrande. Det moderata särskilda yttrandet i betänkandet saknar alltså aktualitet.

De överväganden som professor Ingemar Ståhl gjort i utredningen ligger helt i linje med de uppfattningar vi har i centerpartiet, och vi utgår därför ifrån att förslag i denna riktning kommer att presenteras i den regionalpolitiska propositionen våren 1982.

Herr talman! Med det anförda yrkar jag bifall till arbetsmarknadsutskottets hemställan i dess betänkande 1981/82:1 på samtliga punkter och avslag på reservationerna.

Anf. 46 ANDERS HÖGMARK (m):

Herr talman! Ungdomsarbetslösheten har med all rätt intagit en central roll i kammarens långa debatt om de av regeringen föreslagna ekonomiskpolitiska åtgärderna. Aldrig tidigare har så många ungdomar stått utanför

den reguljära arbetsmarknaden, trots omfattande insatser från samhällets sida. Det borde kanske ha föranlett åtminstone några talare att litet närmare analysera orsakerna till att så många, framför allt ungdomar, står utanför arbetsmarknaden.

Att ungdomsarbetslösheten i ett internationellt perspektiv är väsentligt lägre i Sverige än på många andra håll utgör i och för sig endast en ringa tröst för de ungdomar här hemma som saknar jobb. Men samtidigt ger en sådan jämförelse ändå ett nyttigt perspektiv på frågan. Det understryker med all tydlighet Sveriges nära koppling till de västerländska industriländerna och den internationella konjunkturväxlingens stora betydelse. Men viktigt är också – och det bör betonas – att vi i Sverige tack vare vår höga ambition i fråga om sysselsättningen, en ambition som omfattar samtliga partier i det här landet, har lyckats behålla en hedrande tätposition när det gäller att bekämpa arbetslösheten. Jag tycker, herr talman, att det finns all anledning att fastslå detta.

Jag anser att det finns flera samverkande orsaker som aktivt bidragit till den allvarliga situationen. Det är den internationella lågkonjunkturen och det höga ränteläget. Det är Sveriges internationellt sett höga kostnadsläge under 1970-talets senare del och därmed försämrade konkurrensläge, som inneburit förlorade marknadsandelar, vilket i sin tur medverkat till en neddragning av hela det industriella kapacitetsutnyttjandet. Detta har medfört lägre industriinvesteringar och alltså en minskning av den totala industriella kapaciteten i Sverige.

Allt detta har inneburit bortfall av tusentals eller kanske tiotusentals gamla jobb. Det har också inneburit att nya jobb inte tillförts marknaden, jobb som bl. a. ungdomarna kunnat få del av.

Vidare kan man peka på en gradvis minskad geografisk och yrkesmässig rörlighet på arbetsmarknaden och en uppbromsning av den offentliga sektorns expansion. Vi har vidare haft ett mindre väl fungerande utbildningssystem, som stått i dålig samklang med arbetsmarknadens behov.

Dessutom har vi haft en oförmåga i det här landet att i takt med vunna erfarenheter reformera otympligheter i gällande arbetsrätt.

Sist men inte minst har vi byggt upp ett lönebildningssystem, som dels slagit ut industrier med dålig lönsamhet, dels försvårat inträdet på arbetsmarknaden för särskilt de yngre med alltför höga ingångslöner.

Herr talman! När man lyssnat till de socialdemokratiska inläggen har man ibland fått en känsla av att bakom den ökade arbetslösheten skulle ligga en ovilja från regeringens sida att bekämpa denna. Ännu värre ibland: att regeringen uppsåtligen skulle driva en politik som skulle höja arbetslösheten. Litet förenklat låter det: Säger man inte ja till åskanden från AMS, så driver man en dålig politik. Skriver man ut checkar på allt vad AMS önskar, så bedrivs en vettig politik i det här landet.

Jag tycker att viljan att närmare analysera ungdomsarbetslösheten i de termer jag nyligen beskrivit har varit tämligen minimal åtminstone i kammaren – vilket bevisligen satt sina tydliga spår i arbetslöshetsstatistiken – även om ett glädjande, långsamt tillfrisknande sker ute i landet. Det är min

övertygelse att uttalanden av exempelvis Sören Mannheimer speglar tankar som vinner allt större fotfäste ute i landet, även om det tar tid innan sådana tankar av klarhet tränger in i denna kammare.

Jag tycker att det i denna debatt finns skäl att understryka vad som skrivits i utskottets betänkande om 16–17-åringarnas situation mot bakgrund av ungdomspropositionen.

Propositionen, vars grundläggande tanke var att skolan skulle ta huvudansvaret för ungdomar upp till 18 år, rön-te en del kritik inte minst från socialdemokratiskt håll då riksdagen fattade beslut om reformen. Man t. o. m. dömde ut förslagen innan skolmyndigheterna haft en ärlig möjlighet att i praktisk handling omsätta dem.

Nu har vi erfarenheter från läsåret 1980/81. Länsskolnämnderna har för en månad sedan överlämnat sina sammanställningar till skolöverstyrelsen, som beklagligtvis inte ens hunnit redovisa någon form av preliminär sammanställning. Det hade onekligen, herr talman, varit av stort värde om en sådan hade funnits till hands då utskottet diskuterade första årets utfall av reformen. Med viss adress till skolministern undrar man om handläggningstiden för detta lilla ärende är symptomatisk för handläggningen av andra ärenden inom skolöverstyrelsen. Nu har skolöverstyrelsen lovat att före årsskiftet sammanställa vad 24 länsskolnämnder redovisat klart och tydligt. Men man blir kanske något oroad över den långa handläggningstiden.

Nu får vi göra en allmän bedömning utifrån intryck från våra egna hemlän och de län vi besökt på utskottsresorna. Dessa intryck uppfattar jag som överlag positiva. I län där man aktivt försökt göra någonting av reformen har man nått resultat – det är min uppfattning. Låt mig i all enkelhet på en enda bild här på kammarens bildskärm presentera erfarenheter från verksamheten hemma i Kronobergs län.

Bilden försöker redovisa följande. Av länets totalt 5 000 elever i 16–17-årsåldern den 1 juli 1980 hade 383 elever inte erhållit gymnasieplats eller arbete. Dessa inbjöds till SSA-rådets kurser. Den 18 augusti hade man lyckats få 177 till gymnasieskola eller arbete, och 206 kom till SSA-rådets kurser. Den 20 december – alltså några månader senare – fanns fortfarande 133 i gymnasieskola eller på arbete, och ungefär 250 var på SA-kurs, fyraveckorsintroduktion e. d. Den 31 mars 1981 kan man konstatera att 315 elever anlitat SSA-aktiviteter, och kvar i skola eller på arbete fanns 68.

Av dessa 315 – ursprungligen 383 – var 99 stycken på 40 veckors yrkesintroduktion, 62 på gymnasieskola, 23 i annan skola, 20 på lärlingsutbildning, 12 på arbetsmarknadsutbildning och 77 på den vanliga arbetsmarknaden. Endast 87 elever av ca 5 000 fanns alltså inte inne i utbildningssystemet eller på den vanliga arbetsmarknaden.

Jag tycker, herr talman, att det är ett ganska gott betyg för en sådan reform. Där man verkligen engagerat sig och tagit reformen på allvar har man kunnat åstadkomma resultat, om det i övrigt varit en någorlunda normal arbetsmarknad.

Herr talman! Utskottet vill klart markera, skriver man, alla berörda parter ansvar för ungdomsarbetslöshetsfrågorna. Och det är min uppfatt-

ning att det bör ankomma inte minst på arbetsmarknadens parter att snarast finna former för nya principer för nybörjarlöner som stimulerar nyanställning av ungdomar.

Det bör ankomma på parterna att snarast lösa frågan om skolelevers praktikanttjänstgöring, så att eleven under den tid han eller hon är praktikant är att betrakta som elev och inte som anställd.

Det måste ankomma på politikerna att ingripa lagstiftningsvägen om inte praktikantfrågan kan få en ändamålsenlig lösning, på samma sätt som det nu ankommer på oss politiker att snabbt lösa frågan om generell rätt till provanställning, så att denna kan träda i kraft redan under vintern och på så sätt vara ett aktivt instrument i kampen mot arbetslösheten.

Herr talman! Jag finner det oroande att den proposition om provanställning som var utlovad till den 6 november ännu inte lagts fram. Det försvårar ytterligare möjligheterna för detta system att träda i kraft under vintern.

Dessa åtgärder, tillsammans med en politik som stimulerar industrins lönsamhet och expansionskraft, borde ganska snart avsätta tydliga resultat i form av minskad ungdomsarbetslöshet. För en sådan politik har regeringen moderaternas fulla stöd.

Herr talman! Jag vill så avslutningsvis kortfattat kommentera en reservation som vi moderata ledamöter i arbetsmarknadsutskottet har avgivit. Det är reservation nr 8, som avser vissa ytterligare besparingar inom regionalpolitiken.

Från moderat sida kan vi i princip instämma i uppfattningen att det hade varit önskvärt att eventuella förändringar av det regionalpolitiska stödssystemet fått anstå till behandlingen av regeringens proposition under våren 1982.

Regeringen har dock ansett det nödvändigt att föreslå vissa besparingar redan nu, och dem kan vi acceptera.

Vidare kan vi moderater till fullo instämma i önskemålen om lättnader i regelsystemet för att ge bankerna möjlighet att öka sina engagemang i fråga om mer riskbetonad kreditgivning till industrin.

Tillgodoses dessa önskemål på ett konstruktivt sätt är vi övertygade om att industrins behov av riskvilligt kapital kan tillgodoses även om man utvidgar regeringens förslag om slopande av avskrivningslån för maskiner och inventarier till att också gälla stödområde 4. I detta sammanhang vill jag till Margit Odelsparr säga att om man med en neddragning i stödområdena 1–3 avser att hårdare prioritera de sämst ställda kommunerna, så måste ju den neddragning i fråga om stödområdena 1–4 som moderaterna vill ha innebära en ännu kraftigare prioritering av de allra sämst ställda kommunerna i stödområdena 5 och 6. Vi går alltså längre i våra strävanden att relativt sett gynna de sämst ställda kommunerna. Våra förslag innebär även i detta avseende att de relativt sett sämst gynnade kommunerna i det gamla inre stödområdet prioriteras hårdare.

Vidare har vi föreslagit en höjning av räntenivån på lokaliseringsslånen med 0,75 %, dock endast för lån som tecknas fr. o. m. den 1 januari 1982. Det kan i sammanhanget nämnas att räntan på industrigarantilånen höjdes under

våren 1981. Det bör enligt vår uppfattning vara rimligt att på sikt samordna räntenivån beträffande dessa båda låneformer jämte räntan för rörelselånen från utvecklingsfonderna.

Ett genomförande av våra förslag skulle, vad avser de regionalpolitiska stöd villkoren, innebära en ytterligare besparing utöver regeringens om ca 75 milj. kr.

Med detta, herr talman, vill jag yrka bifall till de i betänkandet redovisade moderata reservationerna.

Anf. 47 ROLF DAHLBERG (m):

Herr talman! Under gårdagens debatt bröt bostadsminister Birgit Friggebo plötsligt talarlistan och gick till hårt angrepp mot moderata samlingspartiets bostadspolitik, som den utformats av vår partistämma i Falun för några veckor sedan.

Programmet Ny väg är ett principprogram för återställd ekonomisk balans. Detaljerna i den bostadspolitiska delen är under utarbetande, och utformningen är helt naturligt delvis beroende av vad regeringen föreslår i budgetpropositionen efter nyår.

Besparingsförslaget i vår partimotion beträffande bostadssektorn har tre syften:

1. att minska subventionsnivån rent allmänt.
2. att ge en fördelningspolitiskt effektivare inriktning av bostadsstödet, så att det koncentreras till dem som direkt behöver stödet samt
3. att åstadkomma en omläggning av subventionerna till bostadsfinansiering, så att stödet åter koncentreras till nybyggda bostäder med lika villkor när det gäller upplåtelseformer för bostäder med statliga lån.

Av de direkta bostadsstöden är det främst räntebidragen inom bostadsfinansieringssystemet som ökar. 1981/82 uppgår räntebidragen till 6,6 miljarder kronor. Budgetåret dessförinnan uppgick de till 5,2 miljarder kronor, och för nästa budgetår kommer de med nuvarande regler att uppgå till 8,5 miljarder kronor, dvs. en ökning med 1,9 miljarder kronor. Den nu sänkta allmänna räntenivån med 1 % minskar ökningstakten något. Vårt besparingsförslag avser att i stort neutralisera denna ökning.

Besparingsförslaget innebär att räntebidragen begränsas i första hand vad gäller äldre hus. Räntebidragen ändras, så att bostadsfinansieringssystemet blir funktionsdugligt vid nuvarande inflationstakt.

Besparingsförslaget innebär vidare att bostadsbidragen skall höjas, så att det bostadspolitiska stödet koncentreras till de inkomstsvaga grupperna. Hyresgränsen för bostadsbidrag skall höjas, så att hyreskostnaden för dem som uppbär bostadsbidrag inte ökar.

Skräm inte upp villaägare och hyresgäster, tänk på deras nerver, sade Birgit Friggebo till Lars Tobisson i går. Nej, vi skrämmer inte någon med vårt förslag. Vi framhåller nämligen i Ny väg att minskade räntebidrag förutsätter verkliga skattesänkningar, avreglering av byggandet – exempelvis införandet av enhetslån – samt ett successivt genomförande. Som vanligt utelämnar Birgit Friggebo de delar som ej passar in i hennes beräkningar. Vem är det

som har varit spöke i denna debatt om inte Birgit Friggebo?

Bostadsministern påstod också att om moderaternas förslag genomfördes skulle nybyggnationen upphöra. Detta är totalt fel. Vi prioriterar nybyggnationen. Men Birgit Friggebo själv gör ingenting för att underlätta för byggarna att tillgodose konsumenternas efterfrågan.

Regleringar, länekineseri och krångel har ökat under Birgit Friggebos år i bostadsdepartementet. Det är ingen tillfällighet att byggnadsbranschens organisationer är så oroliga, att de vänt sig direkt till statsministern för att få framföra sina synpunkter. Att gå till Birgit Friggebo anser de tydligen är lönlöst.

I går eftermiddag klampade även Ola Ullsten in i bostadsdebatten med verkliga nyheter. 2,5 miljarder kronor i minskade räntebidrag betyder 17 000 kr. per år i ökade kostnader för varje villaägare och 20 000 kr. per år för en hyresgäst i en normallägenhet, påstod han frankt. Förra budgetåret beslöt riksdagen på Birgit Friggebos förslag att genom justering av den garanterade räntan minska statens subventioner med minst 800 milj. kr., alltså en tredjedel av den summa som Ola Ullsten utgick ifrån i går. Ökade villakostnaden förra året med 6 000 kr. och normalhyran med 7 000 kr.? Detta visar hur desperat folkpartiet nu är i sin iver att skrämja folk för oss moderater. Kan inte Birgit Friggebo försöka att förklara för sin partiledare hur orimliga hans påståenden är.

Vi moderater är beredda att för nästa budgetår spara 2 miljarder kronor på bostadsdepartementets huvudtitel för att sanera statens affärer. Hela denna summa avser inte besparingar på räntesidan. Jag skulle vilja ge Birgit Friggebo ett gott råd: Vänta med era beräkningar och er kritik, tills vi lagt fram vårt förslag. Trovärdigheten för Birgit Friggebo och hennes parti tjänar uppenbart på ett sådant handlande.

Till sist, herr talman, vill jag ställa en enda fråga till bostadsministern: Kan Birgit Friggebo garantera att hon ej kommer att föreslå minskade räntebidrag i nästa budgetproposition?

Under detta anförande övertog talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Anf. 48 Bostadsministern BIRGIT FRIGGEBO:

Herr talman! Jag tror inte att Rolf Dahlberg riktigt har förstått vad diskussionen i går handlade om. Nu säger han: Detaljerna i moderaternas bostadspolitik skall man komma fram till beroende på vad regeringen kommer att lägga fram för förslag i budgetpropositionen nästa år. Det är ju att ge oss ett väldigt stort förtroende när det gäller att styra utvecklingen, och jag tackar för det. Då uppstår ju inte de effekter som vi har velat peka på skulle uppstå om det är så att moderaterna får chans att genomföra sin politik.

Hela utgångspunkten för debatten i går och det som förevarit under veckorna dessförinnan är det moderata partiprogrammet, som antogs i Falun, där man säger att man skall avskaffa bostadssubventionerna när det

gäller ägda småhus och att de skall minska kraftigt när det gäller hyres- och bostadsrätt. Man har nämligen som utgångspunkt att bostadssubventioner endast motiveras av skilda skatteregler för de olika upplåtelseformerna. Detta faktum kvarstår, och det är det moderaterna inte vill gå in och diskutera.

Om man genomför det programmet betyder det en ökad kostnad för ett nytt småhus på 17 000 kr. per år och för en ny hyreslägenhet på 20 000 kr. per år. De resultaten skall jämföras med diskussionen om effekterna av marginalskatteförändringarna. Vi är överens om att marginalskatterna skall sänkas och att det får effekter också på avdragen. Vad vi däremot inte är överens om är avdragsreformen, som ger en total effekt på 1,4 miljarder. Och den reformen skall genomföras under fyra år. Moderaterna lägger nu fram förslag om nettoförändringar under ett år, nästa år, med 2,1 miljarder. Deras förslag får alltså, om de genomförs, mycket stora effekter.

Moderaterna säger att de vill ha en omläggning av bostadsfinansiering och bidragsgivning, så att subventionerna koncentreras till nybyggnationen. Det är alldeles utmärkt, om vi kan vara överens om det! Det har också varit regeringspolitikens inriktning, även när moderaterna satt i regeringen. Men det är inte så det står i det moderata partiprogrammet, och vad jag vill ha besked om är följande: Är det så att man tänker genomföra sitt program, eller är det bara en produkt som man skall kasta i papperskorgen och som inte har något värde? Det är detta vi vill ha besked om.

Sedan frågar Rolf Dahlberg: Kommer inte ni att förändra subventionerna? Jo, förvisso, och vi har påbörjat arbetet i den riktningen. Det här året sker förändringar för villor och bostadsrätter, och riksdagen har fattat beslut om förändringar nästa år när det gäller hyresrätter. Den vägen kommer vi att fortsätta tvingas beträda, och det innebär att människor kommer att få betala en större andel av sina inkomster i boendekostnader.

Men det är inte det diskussionen rör – de kortsiktiga förändringarna och detaljändringarna i subventionssystemet – utan frågan är: Vad är målet för den här politiken? Där är det moderata målet att ta bort subventionerna för nyproducerade ägda småhus – med konsekvensen att det inte blir några nya bostäder! Och jag har aldrig, ens i min fantasi, levt med sådana tankar. Det är ju en orimlighet! Och moderaterna måste nu tvingas svara på frågan om de vill fullfölja sitt program, som de antog för bara några veckor sedan, eller inte.

Sedan säger Rolf Dahlberg att regleringarna har ökat under de senaste åren, när vi har haft icke-socialistiska regeringar. Det är ett märkligt påstående. Jag kan dra upp flera punkter, där vi har bidragit till att minska byråkratin. Vi har fått en helt annan inriktning när det gäller att pröva nya regler och normer – vi prövar dem ur byråkratisynpunkt och ur kostnadsynpunkt.

Jag vill bara hänvisa till det som regeringen gjorde när det gällde att ta fram en ny svensk byggnorm 1980. Det var fråga om en helt annan granskning än man har haft tidigare. Byggnormutredningen är tillsatt och kommer att lägga fram förslag ganska snart – och det arbetet är motiverat av kostnadsökningar

och annat. Mark- och konkurrensvillkoren har vi förändrat. Vi har haft en kraftig ökning av ytstandarden i bostäderna. Där har vi gjort förändringar i lånesystemet, men byggare, kommuner och andra som bestämmer utvecklingen bör också ta sitt ansvar på den punkten, och det har de full möjlighet att göra. Vidare kommer det att ske en översyn av statens planverk. I samband med att plan- och bygglagen tas fram kommer vi att studera förenklingar. Statskontoret är involverat i en sådan verksamhet. Vi har gett resurser för experimentbyggande både på ombyggnadssidan och nybyggnadssidan för att minska kostnaderna osv.

Anf. 49 ROLF DAHLBERG (m):

Herr talman! När det gäller kritiken mot Ola Ullsten behöver Birgit Friggebo bara gå till kammarens protokoll för att se att han utgick från en besparing på 2,5 miljarder kronor och påstod att den för villaägare och hyreshusboende skulle medföra kostnadsökningar av den storleksordning jag här har nämnt. Birgit Friggebo är bättre på att räkna – det erkännandet vill jag ge henne.

Det gäller här två olika saker.

Stämman antog ett principprogram för framtiden som skall genomföras på lång sikt, i den takt som är möjlig och med de skattelättnader vi föreslår. De pengar som vi subventionerar boendet med är inget annat än skattepengar som dras in från folket och sedan delas ut i form av subventioner till bostäderna – så är det! Vill vi minska rundgången i hanteringen kan vi alltså på sikt göra det.

En annan sak är vårt besparingsförslag för nästa budgetår. Den del vi är överens om belöper sig till 2 miljarder. Jag har här deklarerat att vi står för det. Efter nyår, när regeringen lägger fram sitt budgetförslag, kommer vi att presentera förslag om hur vi skall göra de besparingar på 2 miljarder som är nödvändiga, eftersom vi inte kan fortsätta att låna utomlands i samma takt som vi hittills har gjort.

Birgit Friggebo kom sedan in på de normer som finns för byggandet. Hon sade att hon har röjt upp och underlättat – jag hävdar bestämt motsatsen. Är Birgit Friggebo nöjd med Svensk byggnorm, som den ser ut i dag? Gå ut och prata med dem som har att arbeta efter den! De skulle kunna ge Birgit Friggebo en del tips.

Jag skulle också vilja ge Birgit Friggebo några tips. Avskaffa mark- och konkurrensvillkoren! Inför ett nytt förenklat lånesystem! Avbyråkratisera bostadssektorn! Låt enskilda konkurrera på samma villkor som de allmännyttiga! – Det är några tips om vad man kan göra för att underlätta.

Men gör dessa saker snart – inom kort är det kanske för sent. Då kommer man i framtiden i alla fall att tala om att vi hade en bostadsminister som gick ut mycket långsamt men som hade en ganska god spurt.

Anf. 50 Bostadsministern BIRGIT FRIGGEBO:

Herr talman! Jag tycker det är litet småaktigt att i debatten använda Ola Ullstens eventuella felsägning när det gäller effekterna av att spara 2,1

miljarder nästa år och de totala effekterna av att avskaffa räntesubventionerna. Det är litet fänigt, eftersom alla vet att det var en felsägning. Han är mycket väl medveten om hur sådana här saker fungerar.

Rolf Dahlberg tog ånyo upp resonemanget om den s.k. rundgången, precis som om man tog ut skattepengar av alla och gav tillbaka ungefär lika mycket till alla. Då hade man kunnat tala om en rundgång – då hade det gällt pengar som flyter fram och tillbaka. Men nu är det på det sättet – det bortser moderaterna ifrån – att det finns ett syfte med räntebidragsgivningen. Den går bl. a. ut på att man skall omfördela kostnaderna mellan olika årgångar av hus, för att över huvud taget möjliggöra nyproduktion här i landet.

Fortfarande får vi inte något svar på frågan: Skall moderaterna fullfölja det program de antog i Falun för några veckor sedan, nämligen att bl. a. avskaffa räntesubventionerna för ägda småhus och minska dem radikalt för hyres- och bostadsrätter? Det är den frågan jag har velat resa nu här i kammaren. Att moderaterna sedan vill spara ytterligare 2,1 miljarder nästa år är bara framtaget som ett exempel på att man målmedvetet startar upp denna verksamhet, eftersom man på ett år vill plocka bort en tredjedel av de existerande räntesubventionerna.

Man har alltså missat att ta en diskussion om den huvudfråga som jag har velat resa: Vad är det långsiktiga målet för moderat bostadspolitik? Jag har i all stillhet satt mig ned och räknat efter vilka effekterna de facto skulle bli. Och moderaterna har inte på något sätt dementerat riktigheten av dessa räkneexempel. Därför är det bara att konstatera att moderat bostadspolitik kommer att leda till att det inte kommer att byggas några bostäder i landet när man väl har uppnått målet för sin politik.

Dessutom har jag velat ställa den här frågan i deras partiprogram i relief till den skrämsel- och hatpropaganda som de har bedrivit under de senaste månaderna när det gäller effekterna av de kraftigt sänkta marginalsatterna och den stora skattereform som vi är på väg att genomföra. Moderaterna vänder sig mot de effekter som avdragsreformen kommer att få med den utformning som nu föreslås. Efter vad jag förstår har den nye partiledaren sagt att visst vill moderaterna också ha en avdragsreform, men den skall se annorlunda ut. Men effekterna av den avdragsreform som vi är beredda att genomföra är bara krusningar på ytan i förhållande till effekterna bl. a. för småhusägarna om det moderata partiprogrammet skulle genomföras.

För moderaternas egen skull vore det av värde att ge besked om huruvida er målsättning är att fullfölja det moderata partiprogrammet.

Anf. 51 ROLF DAHLBERG (m) replik:

Herr talman! Nu måste jag upprepa för Birgit Friggebo: En grundförutsättning för det program som vi tog på partistämman är att vi får en rejäl skattelättnad för alla människor samt att vi får en avbyråkratisering och ett förbilligande av bostadsbyggandet. Vidare skall det genomföras successivt på lång sikt. Det är väl inte så svårt att förstå det?

Sedan kommer vi till den andra delen, som gäller besparingarna för nästa år. Där har vi redan nu sagt att inom bostadssektorn är vi beredda att spara 2

miljarder kronor. Låt oss enas om den summan, eftersom den halva miljarden är tidigare lagd och kommer att sparas nu. Då säger Birgit Friggebo att även hon håller på och funderar fram och tillbaka över sådana här besparingar. Det kanske då var så att påhoppet på moderata samlingspartiet gjordes för att stärka den egna positionen gentemot andra departement när det gäller att spara pengar. Det har under den gångna veckan framgått av liberala tidningar, som lyckas få del av vad som händer i arbetet inom kanslihuset, att det är på bostadssektorn och på den sociala sektorn som de största besparingarna måste göras, därför att det är där som vi har de största transfereringarna. Då måste ju även Birgit Friggebo bli tvungen att göra besparingar på bostadssektorn med de stora subventioner som finns där.

När det gäller nybyggnationen upprepar jag att vårt förslag kommer att medföra ökad nyproduktion av bostäder, eftersom vi kommer att prioritera den sektorn.

Det är en skrämselfpropaganda som folkpartiet helt plötsligt har fått för sig att rikta mot oss. Vad är ni ute efter? Ni beskyller oss för att ha skrämt villaägarna för det skatteförslag som ni skulle lägga fram. Det var ju inte vi som gjorde det – det var massmedia som via läckor i kanslihuset fick möjlighet att räkna på hur ni funderade.

På ett sätt är det underligt att folkpartiet helt plötsligt skall kasta sig över oss för att vi uppriktigt deklarerat hur vi vill göra besparingar för nästa år. Förklara själv: Hur mycket kommer det att sparas inom bostadsdepartementet nästa år?

Anf. 52 Bostadsministern BIRGIT FRIGGEBÖ:

Herr talman! Här försöker moderaterna göra troligt att människorna skulle få uppleva en enorm realinkomstutveckling under de närmaste åren, så att de skulle kunna tåla att betala boendekostnader i nyproduktionen som utgår ifrån att de boende betalar den fulla marknadsräntan på de lån som tas upp för att finansiera nybyggnaden. Rolf Dahlberg vet lika bra som jag att inte minst moderata samlingspartiet har framhållit att det inte kommer att finnas något utrymme för realinkomstökningar under de närmaste åren. Och jag delar den uppfattningen – det kommer inte att finnas något sådant utrymme.

Man talar om skattelättnader. Ja, vi vet att moderaterna vill återföra skattetrycket till 1970-talets nivå. Dessutom skall man ta bort hela budgetunderskottet. 70 miljarder plus 70 miljarder är 140 miljarder. Hur skall det gå till?

Det är en omöjlig politik att stå här och tala om dels att det inte kommer att ske någon realinkomstutveckling, dels att människorna kommer att ha mängder av pengar så att de kan betala ökade boendekostnader i nyproduktionen – det är där min huvudkritik ligger – på upp till 20 000 kr. per år.

Jag skulle vara ute efter att stärka den egna positionen i budgetförhandlingarna, enligt Rolf Dahlberg. Det finns inget som helst underlag för sådana misstankar. Redan i somras var vi i stort sett överens om hur förutsättning-

Torsdagen den
12 november 1981

*Vissa ekonomisk-
politiska åtgärder*

arna är för bostadsdepartementets besparingsdel. Det har inte varit några svårigheter för regeringen att komma överens om den biten, och vilka besparingar som föreslås kommer vi att presentera i budgetpropositionen i januari. Vad jag kan säga är att det i varje fall inte kommer att röra sig om tillnärmelsevis de belopp som moderaterna tydligen avser att gå fram med.

Fortfarande inget svar på frågan: Vill moderaterna genomföra sitt program eller vill de inte? Om det genomfördes skulle det få de konsekvenser som jag har talat om.

Egentligen är det litet obehagligt att behöva stå i kammaren inför mycket upplysta människor som läser tidningar och följer med debatten och bemöta påståenden som att moderaterna inte skulle ha deltagit i en skrämselfpropaganda. Jag vill bara påminna om ord som katastrof och att hundratusentals villaägare skulle behöva ompröva sin bostadssituation.

Alla känner till det här, så jag kanske inte borde nedlåta mig ens till att ta upp den diskussionen.

Anf. 53 LARS TOBISSON (m):

Herr talman! Jodå. Birgit Friggebo, vi moderater håller fast vid det långsiktiga målet att avveckla räntesubventionerna i enlighet med vad som sägs i programmet och samtidigt dra ner på skattesidan, allt i syfte att minska rundgången i ekonomin. Vi skall möta de svårigheter som uppkommer för verkligt behövande genom att utforma bostadsbidragen på ett effektivare sätt.

Jag varnade i går Birgit Friggebo för att låsa sig alltför hårt i sitt motstånd mot minskade boendesubventioner. Jag påpekade att det kommer att bli nödvändigt att minska dem för att få ihop de drygt 9 miljarder kronor som återstår i utgiftsminskningar nästa budgetår.

Nu har också Birgit Friggebo fått medge att det kommer sådana utgiftsminskningar. Jag fick liksom Rolf Dahlberg ett intryck av att inlägget i går i betydande utsträckning var riktat till Rolf Wirtén, som också var i kammaren. Nu säger Birgit Friggebo att det var klart redan i somras hur mycket ni skall spara inom bostadssektorn. Varför då inte lämna ett mera preciserat besked som svar på den fråga Rolf Dahlberg upprepade?

Birgit Friggebo sade att det i denna upplysta kammare finns många som läser tidningar. Det har också jag gjort. Jag har i mitt liv- och husorgan Göteborgs-Posten följt en del åtminstone till synes initierade skildringar av hur arbetet på att genomföra besparingar i nästa års budget nu bedrivs. Jag reserverar mig för att uppgifterna härom kan vara felaktiga, men Birgit Friggebo har i så fall möjlighet att bestrida dem.

I ett reportage den 5 november heter det att en hel rad sparområden har undantagits av olika skäl. Folkpartiet har sålunda fått gehör för att u-landsbiståndet skall klara sig helskinnat undan, trots att delar av centerpartiet motsätter sig detta. Å andra sidan får centern inga problem att behålla livsmedelssubventionerna på överenskommen nivå.

Man går också igenom ytterligare ett antal områden där sparåtgärder

avvisas. Men sedan framhåller man:

”Ett annat sparområde gäller de statliga räntebidragen, som sannolikt kommer att krympa ytterligare. I gengäld skall de sämst ställda familjerna kunna räkna med ökade bostadsbidrag.”

Detta är precis det förslag som vi i vår partimotion aviserar och kommer att lägga fram i motionsform under den allmänna motionstiden i januari. Men vi kanske inte behöver göra det, om regeringen nu föregriper oss.

I går, samtidigt som Birgit Friggebo stod och talade här i kammaren, skrev Göteborgs-Posten: ”Regeringen höjer sparmålet. Ambitionen är nu inte att i första hand spara 12 miljarder under det budgetår som börjar 1 juli 1982, utan att nollställa hela den utgiftsökning som väntas uppkomma under budgetåret. — — —

I dagens läge landar besparingarna på runt 14 miljarder.”

Känns siffran igen? Det är precis den siffra som finns i den moderata partimotionen.

I artikeln redovisas vidare var besparingarna skall göras. I slutmeningen framhålls: ”Sex miljarder har åstadkommits genom nedskärningar på strategiska områden som bostadssubventioner och sjukförsäkring.” Utmärkt. Jag tror att det t. o. m. är litet mer än vad som finns i vårt förslag, men överensstämmelsen är ändå mycket stor.

Jag är nöjd och belåten med detta. Jag hoppas bara att Birgit Friggebo kan bekräfta vad som sägs eller i varje fall inte behöver dementera det i en kommande replik.

Men låt mig ställa en fråga till statsrådet Friggebo. Det har här gjorts ett nummer av att vi moderater motsätter oss avdragsbegränsningar men ändå föreslår reduceringar av boendesubventionerna. Tydligt kommer regeringen att dels föreslå sådana reduceringar, dels därutöver begränsa avdragen. Det kommer ju att vara ett ännu större slag mot bostadsägandet. Måste inte detta betyda ett ännu större hot mot nyproduktionen av bostäder i framtiden?

Anf. 54 Bostadsministern BIRGIT FRIGGEBO:

Herr talman! Jag vet inte riktigt om det är Lars Tobisson eller Rolf Dahlberg jag skall lyssna på i den här diskussionen, men såvitt jag kunde förstå bekräftade Lars Tobisson att moderaterna har för avsikt att försöka fullfölja sitt program. Därmed håller samtliga de beräkningar av effekter som jag har tagit fram, och då kan man säga: Gud bevara småhusägarna för en moderat bostadspolitik!

Beträffande spekulationerna om vad budgeten kommer att innehålla vill jag säga att det är sådant som vi ständigt har fått leva med under de senaste åren. Jag vet själv hur upprörda även de moderata statsråden var över de ständiga spekulationerna, som oftast inte hade något som helst sakunderlag i botten utan som var försök från journalisterna att visa att de hade speciella kontakter med kanslihuset. Detta var inte alltid fallet, och i stället förekom chansningar. Lars Tobisson vet mycket väl att han inte kommer att få något exakt besked nu om hur budgeten i dess helhet kommer att se ut den 10

januari. Det finns ju väl grundade skäl till att man har fastställt en viss tidpunkt för framläggandet av budgetförslag, nämligen att man vill få en total genomlysning av hela budgetsituationen. Det är sådana spekulationer som vi uppenbarligen får leva med – och fick leva med innan detaljerna exakt kunde preciseras när det gäller marginalskattereformen och därmed sammanhängande reformer.

Det visade sig mycket riktigt att när regeringen och socialdemokraterna väl presenterade förslagen gick luften ur hela spekulationskampanjen. Så blir det naturligtvis också efter det att budgetpropositionen har presenterats.

Överläggningen var härmed avslutad.

Anf. 55 TALMANNEN:

Jag har med företrädare för samtliga partigrupper överenskommit, att om det under den förestående voteringen om skatteutskottets betänkande uppkommer lika röstetal vid något tillfälle och kammaren beslutar om återförvisning till utskottet, kommer varje avsnitt i utskottets hemställan, som i den utdelade voteringsordningen fått särskild rubrik, att betraktas som ett ärende. Återförvisningen kommer därför endast att avse det avsnitt där lika röstetal uppkommit, och i förekommande fall därtill hörande lagtext.

Överenskommelsen gäller även finansutskottets och arbetsmarknadsutskottets betänkanden. Vid voteringen om dessa kommer varje moment i utskottets hemställan att betraktas som ett ärende. Eventuella återförvisningar kommer därför att avse endast det eller de moment där lika röstetal uppkommit.

Finansutskottets betänkande I

Mom. 1 (allmänna riktlinjer för den ekonomiska politiken)

I kontrapositionsvoteringen biträdades reservationen av Kjell-Olof Feldt m. fl. i motsvarande del med 141 röster mot 14 för motion 57 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del. 156 ledamöter avstod från att rösta.

I huvudvoteringen bifölls utskottets hemställan med 156 röster mot 140 för reservationen av Kjell-Olof Feldt m. fl. i motsvarande del. 14 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 2 (valutapolitikens utformning)

Utskottets hemställan bifölls med 156 röster mot 154 för reservationen av Kjell-Olof Feldt m. fl. i motsvarande del.

Mom. 3 (villkoren för kontokortskrediter)

Utskottets hemställan bifölls med 156 röster mot 154 för reservationen av Kjell-Olof Feldt m. fl. i motsvarande del.

Mom. 4 (förhandlingar med kommunförbunden)

Utskottets hemställan bifölls med 156 röster mot 154 för reservationen av Kjell-Olof Feldt m. fl. i motsvarande del.

Mervärdeskatten

Mom. 1 a

I kontrapositionsvoteringen biträdde reservation 1 av Erik Wörnberg m. fl. med 142 röster mot 14 för motion 58 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del. 153 ledamöter avstod från att rösta.

I huvudvoteringen bifölls utskottets hemställan med 155 röster mot 154 för reservation 1 av Erik Wörnberg m. fl.

Mom. 1 b

Utskottets hemställan bifölls.

Inkomstskatten

Mom. 2 (grundavdrag och särskild skattereduktion)

Utskottets hemställan bifölls med 294 röster mot 14 för motion 58 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del.

Mom. 3 (basenhet och indexregleringen av skatteskalan)

I kontrapositionsvoteringen biträdde reservation 2 av Erik Wörnberg m. fl. med 143 röster mot 14 för motion 58 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del. 152 ledamöter avstod från att rösta.

I huvudvoteringen bifölls utskottets hemställan med 155 röster mot 140 för reservation 2 av Erik Wörnberg m. fl. 14 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 4 (utformningen i övrigt av skatteskalan)

I kontrapositionsvoteringen biträdde reservation 3 av Knut Wachtmeister m. fl. med 73 röster mot 15 för motion 58 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del. 219 ledamöter avstod från att rösta.

I huvudvoteringen bifölls utskottets hemställan med 102 röster mot 68 för reservation 3 av Knut Wachtmeister m. fl. 139 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 5 (marginalskattespärren)

Utskottets hemställan bifölls med 295 röster mot 14 för motion 58 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del.

Mom. 6 (individuell beskattning m. m.)

Utskottets hemställan bifölls med 242 röster mot 67 för reservation 4 av Knut Wachtmeister m. fl.

Mom. 7

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 8 (folkpensionärer)

I kontrapositionsvoteringen biträdde reservation 5 av Erik Wörnberg m. fl. med 143 röster mot 14 för motionerna 1980/81:1559 och 1981/82:58 av

Lars Werner m. fl. i motsvarande delar. 151 ledamöter avstod från att rösta.

Thuvudvoteringen bifölls utskottets hemställan med 155 röster mot 154 för reservation 5 av Erik Wärnberg m. fl.

Vinstkonto

Mom. 9 a

Utskottets hemställan bifölls med 295 röster mot 14 för motion 58 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del.

Mom. 9 b

Utskottets hemställan bifölls.

Skogsbeskattningen

Mom. 10 (ändrade procentsatser för insättning på skogskonto)

Utskottets hemställan bifölls med 155 röster mot 154 för reservation 6 av Erik Wärnberg m. fl.

Mom. 11 (extra avdrag för insättning på skogskonto)

Utskottets hemställan bifölls med 242 röster mot 67 för reservation 7 av Knut Wachtmeister m. fl.

Mom. 12

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 13 (skogsvårdsavgift)

Utskottets hemställan bifölls med 155 röster mot 153 för reservation 8 av Erik Wärnberg m. fl.

Vinstskatt

Mom. 14 a (tillfällig vinstskatt)

Utskottets hemställan bifölls med 155 röster mot 154 för reservation 9 av Erik Wärnberg m. fl.

Mom. 14 b (extra bolagsskatt på vissa företag)

Utskottets hemställan bifölls med 295 röster mot 14 för motion 58 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del.

Mom. 14 c (omsättningsskatt på aktier)

Utskottets hemställan bifölls med 295 röster mot 14 för motion 58 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del.

Statskommunal enhetsskatt

Mom. 15

Utskottets hemställan bifölls med 295 röster mot 14 för utskottets

hemställan med den ändring däri som föranleddes av bifall till motion 1980/81:1559 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del.

Nr 25

Torsdagen den
12 november 1981

Skattepolitikens inriktning

Mom. 16

Utskottets hemställan bifölls med 243 röster mot 66 för reservation 10 av Knut Wachtmeister m. fl.

Lagförslagen

Mom. 17

TALMANNEN: Vid voteringarna om samtliga de moment som innefattar förslag om lagändringar har kammaren bifallit utskottets hemställan. De i reservationerna 11 och 12 angivna förutsättningarna föreligger alltså inte. I fråga om mom. 17 kvarstår då endast yrkandet om bifall till utskottets hemställan.

Utskottets hemställan bifölls.

Socialutskottets betänkande 10

Utskottets hemställan bifölls med 155 röster mot 154 för reservationen av Evert Svensson m. fl.

Arbetsmarknadsutskottets betänkande 1

Mom. 1 (förstärkta arbetsmarknadspolitiska insatser)

I kontrapositionsvoteringen biträddes reservation 1 av Anna-Greta Leijon m. fl. med 141 röster mot 14 för motion 64 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del. 154 ledamöter avstod från att rösta.

I huvudvoteringen bifölls utskottets hemställan med 155 röster mot 154 för reservation 1 av Anna-Greta Leijon m. fl.

Mom. 2 (beredskapsarbeten och arbetsmarknadsutbildning för ungdomar)

Utskottets hemställan bifölls med 155 röster mot 154 för reservation 2 av Anna-Greta Leijon m. fl.

Mom. 3

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 4 (slopande av detaljplaneringsbidraget)

Utskottets hemställan bifölls med 155 röster mot 154 för reservation 3 av Anna-Greta Leijon m. fl.

Mom. 5 a (överföring till anställning med lönebidrag)

Utskottets hemställan bifölls med 295 röster mot 14 för motion 64 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del.

Mom. 5 b (möjligheten till förlängt lönebidrag)

Utskottets hemställan bifölls med 155 röster mot 154 för reservation 4 av Anna-Greta Leijon m. fl.

Mom. 6 (driftbidrag till Stiftelsen Samhällsföretag)

I kontrapositionsvoteringen biträddes reservation 5 av Alf Wennerfors m. fl. med 72 röster mot 17 för utskottets hemställan med den ändring däri som föranleddes av bifall till motion 64 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del. 217 ledamöter avstod från att rösta.

I huvudvoteringen bifölls utskottets hemställan med 242 röster mot 67 för reservation 5 av Alf Wennerfors m. fl.

Mom. 7 (arbetsmarknadsinstitutens utbyggnad, m. m.)

Utskottets hemställan bifölls med 242 röster mot 67 för reservation 6 av Alf Wennerfors m. fl.

Mom. 8 (avslag på propositionens förslag till besparingar på regionalpolitikens område)

Utskottets hemställan bifölls med 155 röster mot 154 för reservation 7 av Anna-Greta Leijon m. fl.

Mom. 9 och 10

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 11 (ändrade regler för räntor på lokaliseringslån)

Utskottets hemställan bifölls med 242 röster mot 67 för reservation 8 av Alf Wennerfors m. fl. i motsvarande del.

Mom. 12 (ändrade grunder i övrigt för avskrivningslån och lokaliseringslån)

Utskottets hemställan bifölls med 241 röster mot 67 för reservation 8 av Alf Wennerfors m. fl. i motsvarande del.

Mom. 13

Utskottets hemställan bifölls.

13 § Föredrogs

Konstitutionsutskottets betänkanden

1981/82:12 om omval av kommunala och landstingskommunala nämnder m. m. (prop. 1981/82:4)

1981/82:13 om godkännande av en nordisk språkkonvention (prop. 1981/82:5)

Vad utskottet hemställt bifölls.

Torsdagen den
12 november 1981

Föredrogs civilutskottets betänkande 1981/82:2 om förlängning av giltighetstiden för vissa stimulansåtgärder inom bostadssektorn (prop. 1981/82:17).

Anf. 56 OSKAR LINDKVIST (s):

Herr talman! I propositionen 1981/82:17 föreslår regeringen vissa förlängningar för erhållande av bidrag för ombyggnad av bostadshus och för de s. k. reparationslånen. Tidpunkten då bidrag senast skall kunna lämnas till ombyggnader flyttas från den 30 november 1981 till den 31 januari 1982. För reparationslånen flyttas tidpunkten från den 31 december 1981 till den 28 februari 1982. Jag bortser nu från övriga regler som omger lånen och konstaterar kort och gott att båda låneformerna får ytterligare två månader på sig.

Nu förhåller det sig så att kammaren så sent som den 3 juni i år fattade beslut om bidrag vid ombyggnad av flerbostadshus. Från socialdemokratiskt håll accepterade vi det primära i förslaget. Däremot ansåg vi dä – och vi anser det i ännu högre grad nu – att det inte fanns några sakliga skäl att undanta Stockholms län från dessa stödåtgärder. Vi reserverade oss också mot beslutet, som således fattades av kammarens borgerliga majoritet.

När nu regeringen återkommer med förslag om förlängda giltighetstider för såväl ombyggnadslånen som reparationslånen är det återigen kring Stockholms län som motsättningarna framträder. Regeringen envisas nämligen med att ännu en gång utestänga Stockholms län från lånemöjligheterna.

När ombyggnadslånen var aktuella för riksdagsbehandling på försommaren ansåg bostadsministern visserligen att lånen i princip borde gälla samtliga län men att bidrag inte borde utgå i Stockholms län "med hänsyn till den förväntade utvecklingen på arbetsmarknaden". Det har egentligen aldrig klargjorts vad som menades med "den förväntade utvecklingen". Slutsatsen skulle förstås vara att i Stockholms län var sysselsättningen på byggområdet till alla delar garanterad.

Men det var den inte. Och den är det i ännu mindre grad nu. Vi har hört Lars Ulander berätta om de påtagliga risker för en växande arbetslöshet som präglar bostadsmarknaden i Stockholms län. Jag har i dag talat med länsarbetsnämnden i Stockholms län, som säger att läget när det gäller den totala sysselsättningen är att vi får en allt tydligare arbetslöshet. Detta styrks dessutom av den omständigheten att igångsättningen inom byggbranschen i Stockholms län våren 1982 beräknas minska i fråga om antalet projekt.

Således talar alla sakskalet för att Stockholms län bör ha tillgång till samma lånemöjligheter i fråga om såväl ombyggnader som reparationer på samma villkor som de övriga 23 länen. Vad vi varnade för i våras är nu bekräftat. Stockholmsområdet kommer att dras in i en byggkris och har ingalunda någon särställning gentemot de övriga länen.

Socialdemokraterna i civilutskottet har i reservationen klargjort sin

Torsdagen den
12 november 1981

*Vissa stimulans-
åtgärder inom
bostadssektorn*

inställning och anser att Stockholms län skall ingå i bidragsgivningen. Dessutom har vi svårt att förstå varför regeringsförslaget vidgar tiden för att söka lånen med endast två månader. Det smakar för mycket kvartalspolitik. Ett av lånen skall sökas före januari månad 1982, det andra lånet före den 28 februari 1982. Det är ju ett plottrande utan like och skapar en administration som är mycket betungande.

I vår reservation föreslår vi dels en samordning i tiden mellan de båda låneformerna, dels att ombyggnaderna resp. reparationerna skall påbörjas senast den 1 juli 1982. Vi föreslår inte anslag på en enda krona mer än vad regeringen och utskottsmajoriteten själva anvisar, men vi förenklar systemet när det gäller hanteringen av de ärenden som blir aktuella för lån.

Herr talman! Jag yrkar således bifall till reservationen.

Under detta anförande övertog tredje vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Anf. 57 KJELL MATTSSON (c):

Herr talman! Det som vi har att behandla i propositionen är, som Oskar Lindkvist redan har nämnt, en viss förlängning av tiderna för ansökan om statsbidrag för ombyggnad av bostadshus och för färdigställandet av ombyggnaden. Anledningen till att regeringen har lagt fram förslaget är att den har fått uppgifter om att den tid som fastställdes i det ursprungliga riksdagsbeslutet är i kortaste laget. Från utskottsmajoritetens sida säger vi då att det är O. K. att man gör denna förändring av reglerna. Däremot tycker vi inte att det nu finns anledning att vidga lånemöjligheterna på det sätt som föreslås i den socialdemokratiska reservationen, vilken också går längre än vad socialdemokraternas motion gjorde.

Avsikten är naturligtvis inte att detta skall ersätta den ombyggnadsverksamhet som skall bedrivas i vanlig ordning och som betyder mycket mer på arbetsmarknaden. Åtgärden har satts in för att skapa ytterligare ett antal arbetstillfällen inom områden där det har varit svårt för byggarbetskraften att få sysselsättning. Då är det bara att konstatera att oavsett vilken statistik vi tillgriper har Stockholmsregionen en bättre sysselsättning än de allra flesta delarna av landet i övrigt. Det är anledningen till att man inte från början har tagit in Stockholm i de här bestämmelserna.

Inte heller med reservanternas förslag skapas några nya jobb i Stockholm, om inte reservanterna är beredda att ställa upp med mer pengar än vad som ursprungligen har anvisats för dessa ändamål. Oskar Lindkvist underströk emellertid att det inte var meningen att göra det, och det framgår också av reservationen att man inte vill ändra i de ramar som gäller. Vi har fått den uppgiften att med den omfattning som verksamheten nu tycks ha fått kommer medelstilledelningen att ha förbrukats av de län som redan har fått tilldelning. Om socialdemokraternas förslag om en förlängning av tiden för igångsättning av arbetena till den 1 juli 1982 skall få något sakligt värde måste man anvisa ytterligare pengar. Men detta har som sagt reservanterna inte föreslagit. Och då får förslaget, om det bifalles, egentligen bara den effekten

att striden hårdnar om de pengar som redan står till förfogande. Vi skulle kanske få ta tillbaka – om det finns möjlighet att göra det – medel som redan har tilldelats andra län. Det tycker vi skulle vara djupt olyckligt.

Vi har alltså sett saken på det sättet att propositionen tillgodoser de önskemål som har kommit både från de administrativa myndigheterna och från fastighetsägare om att få en förlängning för att man skall kunna hinna med att genomföra arbetena på det sätt som var tänkt. Det tycker vi är riktigt att tillstyrka.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Anf. 58 OSKAR LINDKVIST (s) replik:

Herr talman! Kjell Mattsson säger att sysselsättningsläget är bättre i Stockholms län än i de flesta andra län, och det är i och för sig riktigt. Men det intressanta med Stockholms län är att man nu är inne i en period med begynnande arbetslöshet som kommer att förstärkas. Det har bekräftats dels genom kontakt med Bygg-Ettan, dels vid den kontakt jag har haft med Länsarbetsnämnden i Stockholms län. Då är det väl lika bra. Kjell Mattsson: att jämställa Stockholms län med de övriga länen, så att vi inte medverkar till en ökad arbetslöshet i Stockholms län.

Det är riktigt att vi inte har föreslagit mera pengar. Vi anser att det kan ske en omDispositionering inom de ramar som redan finns tillgängliga. Nu sade Kjell Mattsson till sist att han hade fått in uppgifter om att lånen kommer att förbrukas. Då är jag väldigt intresserad av de alldeles nya uppgifter som Kjell Mattsson måste förfoga över och som jag tycker att han skall delge kammaren.

När civilutskottet skrev sitt betänkande, visste vi att när det gällde reparationslånen fanns det ansökningar inne för 30 milj. kr., varav 13 milj. kr. vid den tidpunkten hade beviljats, och det inom en ram av 125 milj. kr.

När det gäller ombyggnadsbidragen är alltså kostnaderna beräknade till 45 milj. kr. Men t. o. m. september 1981 har bidrag beviljats med knappt 500 000 kr.

Det är de senaste uppgifterna vi har tillgängliga, vi som är reservanter i civilutskottet. Jag utgår ifrån att Kjell Mattsson har mycket färskare uppgifter att lämna. Allt pekar ju på att det finns utjämningsmöjligheter inom de ramar som är tillgängliga och som också borde kunna innefatta Stockholms län.

Jag kan inte förstå att Kjell Mattsson nu tar upp frågan om att vi i reservationen har gått längre än i motionerna. Ja, vi har gått längre i ett avseende, som jag tycker att varje politiker borde ställa upp på, nämligen en förenklad administration, en mindre krånglig byråkrati. Vi föreslår helt enkelt att man skall ha möjlighet att söka de här lånen för byggnader som påbörjas senast den 1 juli 1982. Det är enkelt, det går snabbt, det är inga konstigheter. Just på den punkten tycker jag att det borde vara mycket lätt för majoriteten och reservanterna i civilutskottet att komma överens.

Torsdagen den
12 november 1981

*Vissa stimulans-
åtgärder inom
bostadssektorn*

Anf. 59 KJELL MATTSSON (c) replik:

Herr talman! För det första är det klart att genom förlängningen till den 1 juli 1982 ges det möjligheter för företag som nu inte ens har tänkt på att söka lån eller bidrag att hinna med att göra detta. Det måste alltså medföra en väsentligt ökad medelsförbrukning. När det gäller förbrukningen vill jag bara hänvisa till vad som står på s. 2 i utskottets betänkande.

Det är riktigt som Oskar Lindkvist säger att vi i ett tidigt skede har fått uppgifter om hur mycket lån och bidrag som redan har beviljats hos länsbostadsnämnderna. Men det är ju skillnad på dessa uppgifter och den beräknade verkliga förbrukningen, för det finns ju massor av ärenden på väg in och ärenden som inte är behandlade.

I tredje stycket på s. 2 har vi skrivit: "Enligt vad utskottet inhämtat från bostadsdepartementet antas beräknade medel för bidrag resp. ramen för lån komma att tas i anspråk genom de av regeringen nu föreslagna ändringarna." Det är underlaget för att jag hävdar att det egentligen inte kommer att innebära någonting för Stockholms län, med mindre än att man nu skulle sätta i gång och plocka av de län ute i landet, med en mycket sämre arbetsmarknad än Stockholms län, ramar som de redan har blivit tilldelade. Det tror jag inte att man är särskilt intresserad av att gå med på.

För det andra har vi när det gäller byggarbetsmarknaden i Stockholm fått höra i andra sammanhang att Stockholmsregionen har bostadsbrist. Eftersom det finns tillgång på bostadslånemedel för både ombyggnader och nybyggnader, måste det väl vara rimligt att man i första hand ser till behovet av ombyggnad och nybyggnad och inte gör anspråk på de tillfälliga medel som vi har avsatt för att försöka åstadkomma viss förbättring av sysselsättningen på de mest utsatta orterna i landet.

Anf. 60 OSKAR LINDKVIST (s) replik:

Herr talman! Jag fick inte någon bekräftelse från Kjell Mattsson på att det finns ytterligare uppgifter utöver dem som lämnas i betänkandet när det gäller förbrukningen av medlen. Vi kan utgå från att bostadsdepartementets antagande om att dessa kommer att förbrukas bara är en prognos. Kjell Mattsson har icke med någon enda siffra angivit hur läget är, och därför har vi att utgå från de sifferuppgifter som finns i betänkandet. Kjell Mattsson måste väl medge att det finns väsentliga utrymmen också för Stockholms län vid en fördelning av lånemedlen.

Vidare säger Kjell Mattsson att det finns en bostadsbrist i Stockholms län och att det där finns oförbrukade lånemedel. Han menar att det vore rimligare att i första hand använda dem. Jag vill bara säga att de lånemedel för byggnadsverksamheten som han åsyftar är avsedda inte bara för Stockholms län. Kjell Mattsson skulle ju lika väl kunna upprepa sin uppmaning till alla de övriga 23 länen.

När det gäller de här aktuella reparations- och underhållslånen är Stockholms län det enda län som har utestängts från lånemöjligheter. Detta har skett trots att vi kan bevisa med ett dagsfärskt siffermaterial och kända fakta att Stockholm kommer att få betydande svårigheter när det gäller

sysselsättningen på byggmarknaden. Det är bakgrunden till vår motion och vår reservation. Jag skulle verkligen kunna tro att åtskilliga ledamöter i Stockholms län kommer att få svårt att rösta emot den reservation som socialdemokraterna i civilutskottet fogat vid betänkandet.

Anf. 61 KJELL MATTISSON (c) replik:

Herr talman! Jag hoppas att ledamöterna i Stockholms län är så solidariska med landet i dess helhet att de ser till att de förhållandevis begränsade medel som det gäller får användas inom de områden som har den sämsta arbetsmarknaden.

När det sedan gäller förbrukningen av medel hänvisar jag till vad utskottet har inhämtat. Å ena sidan gäller det sådant som vid ett visst datum redan är beslutat. Å andra sidan gäller det en medelsförbrukning som man vid kontroll hos länsbostadsmyndigheter konstaterar kommer att uppstå. Att i dag säga något om vid vilket datum under denna eller kommande månad som medlen kommer att vara helt förbrukade är självfallet omöjligt.

I fråga om byggarbetsmarknaden fällde jag mitt yttrande om nybyggnad och ombyggnad med anledning av att man från Stockholms län i andra sammanhang har talat om att det behöver byggas mera i Stockholm. Man har alltså möjlighet att göra detta, eftersom det inte är någon brist på lånemedel. Det är inte särskilt intressant att i en kommun med tomma lägenheter och med brist på hyresgäster försöka skapa sysselsättning åt byggnadsarbetarna genom att låta dem bygga ytterligare lägenheter, som kommer att stå tomma.

Anf. 62 KNUT BILLING (m):

Herr talman! Propositioner kan vara mer eller mindre väl underbyggda. Proposition nr 17 tillhör enligt min uppfattning avgjort den senare kategorin.

Regeringens förslag innehåller inga nyheter utan innebär endast en blygsam förlängning av giltighetstiden för temporära ombyggnadsbidrag och reparationslån. Det är således ingen stor fråga som vi här behandlar. Förslaget kommer inte att på något avgörande sätt minska arbetslösheten inom byggnadsbranschen. Därtill krävs helt andra åtgärder – åtgärder som det finns anledning att återkomma till vid ett helt annat tillfälle.

Av utskottsbetänkandet framgår: "Enligt vad utskottet inhämtat från bostadsdepartementet antas beräknade medel för bidrag resp. ramen för lån komma att tas i anspråk genom de av regeringen nu föreslagna ändringarna." Det var detta Oskar Lindkvist var inne på. Med detta som utgångspunkt samt det faktum att motionsförslag om ytterligare förlängning inte föreligger tillstyrker utskottet propositionen.

Att bostadsdepartementet några veckor efter det att man skrivit propositionen vidhåller, att den giltighetstid man föreslagit är rätt avvägd, är knappast förvånande. Motsatsen hade varit uppseendeväckande, även om vi beklagligtvis blivit vana vid en månadspolitik från bostadsdepartementets sida. Den ryckighet som blir följden av dessa tillfälliga och snävt utmätta

*Vissa stimulans-
åtgärder inom
bostadssektorn*

Torsdagen den
12 november 1981

*Vissa stimulans-
åtgärder inom
bostadssektorn*

förslag är olycklig och inger föga förtroende.

Jag är inte övertygad om att den nu föreslagna giltighetstiden är rätt avvägd, och jag beklagar att bostadsministern inte tog tillfället i akt vid propositionens avlämnande den 17 september att föreslå en förlängning, så tilltagen att fastighetsägarna fick ordentlig tid för projektering och upphandling.

Som framgår av utskottsbetänkandet undantogs Stockholms län från ombyggnadsbidrag när nu gällande regler föreslogs och behandlades av riksdagen i våras. Skälet härtill var att de arbetsmarknadsmässiga motiv som låg bakom förslaget icke gällde för Stockholms län. Vid den tidpunkten var detta en riktig bedömning. Genom att igångsättningen av nya bostäder sjunkit snabbt i Stockholmsregionen är emellertid situationen en annan i dag. Om proposition 1980/81:202 hade lagts fram i dag, ett halvt år senare, hade motiv saknats för att undanta Stockholms län. Detta faktum understryker det negativa med den här sortens kortsiktiga åtgärder.

Att jag trots den kritik jag här redovisat ändå till nöds kan acceptera utskottets hemställan beror på att både låne- och bidragsstödet är av liten omfattning och att ett inkluderande av Stockholms län i systemet för ombyggnadsbidrag i detta sena skede skulle få mycket liten eller kanske ingen reell betydelse.

Herr talman! Den fråga som diskuterats här i dag tillhör verkligen inte de stora. Min förhoppning är dock att den debatt som förts medför att regeringen slutar med att föra månadspolitik och samlar sig till ett större grepp för att lösa de stora problemen på bostadspolitikens område. Om så blir fallet kan ju den här propositionen ändå sägas ha medfört något steg framåt.

Med detta anförande, vari Elisabeth Fleetwood, Carl Bildt, Alf Wennerfors, Allan Ekström, Görel Bohlin och Lennart Blom (alla m) instämde, var överläggningen avslutad.

Utskottets hemställan bifölls med 153 röster mot 148 för reservationen av Per Bergman m. fl. 1 ledamot avstod från att rösta.

15 § Föredrogs

Skatteutskottets betänkande

1981/82:10 om beskattning av vissa eldrivna fordon (prop. 1981/82:13)

Försvarsutskottets betänkanden

1981/82:1 om ekonomiska förmåner i FN-tjänst

1981/82:2 om användningen av Upplands regementes anläggningar i

Uppsala

1981/82:3 om användning i fredstid av militära elverk

1981/82:4 om ändring av beredskapskungörelsen

Vad utskotten hemställt bifölls.

16 § Försvarets materielverks organisation m. m.

Föredrogs försvarsutskottets betänkande 1981/82:5 om försvarets materielverks organisation m. m. (prop. 1980/81:199).

Anf. 63 EVERT HEDBERG (s):

Herr talman! Med anledning av proposition 1980/81:199 om försvarets materielverks organisation väcktes en socialdemokratisk motion, vari vi framhöll att vi för vår del i stort sett kan godta den föreslagna organisationen – med endast ett par undantag. Vid behandlingen i försvarsutskottet reserverade vi oss för våra förslag. Reservation nr 1, som jag härmed får yrka bifall till, har rubriken Särskild enhet för undervattensvapen. Vi delar på denna punkt icke försvarsministerns i propositionen framförda åsikt. I stället anknyter vi till den uppfattning som materielanskaffningskommittén framfört i sitt organisationsförslag.

Reservation nr 2, som berör personalramen för försvarets materielverk, yrkar jag också bifall till. Jag vill framhålla att arbetsutskottet för fredsorganisationsfrågor inom 1978 års försvarskommitté har uttalat sig för en mindre ram än den som anges i propositionen. Den försvarskommitté som vi har i dag arbetar med frågan om ytterligare personalminskningar i fredsorganisationen. Vi anser därför att det tidigast i samband med 1982 års försvarsbeslut finns tillräckligt underlag för att ta ställning i frågan.

Därmed har jag kortfattat motiverat reservationerna 1 och 2 – och yrkandet om bifall till dessa.

Anf. 64 GÖTHE KNUTSON (m):

Herr talman! Först ett par ord till Evert Hedberg. Han anslöt sig till materielanskaffningskommitténs yttrande om undervattensvapen. Det är ju faktiskt så att den kommittén missade det här avsnittet. Det gör att det knappast föreligger någon hänvisning från reservanternas sida till det betänkandet.

Sedan måste det väl vara rätt otacksamt, herr talman, att yrka avslag på förslag om en effektivare organisation för undervattensvapen i dessa tider. Men det är vad socialdemokraterna gör – och Evert Hedberg har här nyss gjort sig till tolk för deras uppfattning. Jag tänker självfallet på den nyligen timade ubåtsaffären. Jag tycker, herr talman, att allt pekar i den riktningen att vi skall förstärka vår verksamhet när det gäller undervattensvapen. Det är också innebörden i föreliggande proposition.

Visserligen har utredningen alltså inte tagit upp denna fråga. Men det är, som jag sade, en miss – som dåvarande försvarsministern Eric Krönmark dess bättre rättade till. Utskottsmajoriteten har också följt upp den korrigeringen.

Det är nödvändigt med en särskild avdelning eller byrå. Man tar inte ställning till detta i vare sig propositionen eller betänkandet, men en enhet måste det bli för detta alldeles speciella vapen. Det handlar om en unik teknik, och det fordras ett alldeles speciellt kunnande, som inte bör slarvas

Nr 25

Torsdagen den
12 november 1981

Försvarets materielverks organisation m. m.

bort eller inordnas i en annan av de avdelningar som föreslås här i propositionen.

Herr talman! Till detta betänkande har fogats ett särskilt yttrande av mig. Det handlar om datatekniken i försvaret, och enkannerligen vid FMV. Jag ansluter mig till propositionen i stort – den är alldeles utmärkt. Men jag har alltså en del synpunkter på datasystemens användande – och framför allt framtid – i försvaret.

Samtidigt vill jag här yrka bifall till de olika punkterna i utskottets hemställan. Utskottets ordförande Per Petersson kommer emellertid att mera formellt tala för utskottet och de andra punkterna.

Vad jag, herr talman, i mitt särskilda yttrande har velat peka på är att vi inom försvaret knappast vinner på stora och centrala system, när det nu är bevisat att man inte vinner någonting på sådana på den civila sidan. Man får i stället försöka att anpassa sig till de erfarenheter som har vunnits på dataområdet och här skapa ett för framtiden, och då avser jag närmast 1990-talet, effektivt system.

Jag vill alltså att man skall dela upp dataverksamheten på de olika huvudavdelningarna. Därigenom skapar man också en enhetlighet, som gör att man får ut mesta möjliga för pengarna.

Datatekniken förknippas i hög grad med ordet system. Men strukturen på den offentliga sektorns datarutiner kännetecknas dess värre av brist på enhetligt systemtänkande. Ibland har intresset för stora datacentraler tagit över. Ibland har den alternativa principen, där varje myndighet sköter sin egen databehandling, kommit att gälla. Här har man alltså, som jag pekat på, fått erfarenhetsmässiga kunskaper, som visserligen kostat en hel del i onödan men som vi nu bör ta vara på.

Det var dessa erfarenheter som ledde fram till 1979 års datapolitiska principbeslut, som bl. a. innebär att datatekniken skall uppfattas som ett hjälpmedel och att ansvaret för att detta hjälpmedel utnyttjas riktigt i första hand ligger på varje enskild myndighet.

Riksdagen har alltså avvisat principen att datorkörningarna skall koncentreras till fristående, centrala myndigheter som endast har till uppgift att köra andra myndigheters rutiner på stora datorer. Dessa myndigheter är i första hand DAFA på den civila sidan och försvarets datacentral inom försvarsdepartementets område.

Jag vill inte vara med om någon dogmatisk tolkning av 1979 års datapolitiska beslut. Vi skall inte rasera en mängd fungerande rutiner endast med hänvisning till detta beslut. Det kommer att finnas fall där en fortsatt avvikande struktur är lämplig.

Herr talman! Eftersom de mig tillmätta sex minuterna nu är slut, ber jag att i övrigt få hänvisa till mitt särskilda yttrande. Något särskilt yrkande har jag inte, utan jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Anf. 65 EVERT HEDBERG (s) replik:

Herr talman! Göthe Knutson gjorde gällande att materielanskaffningskommittén har gjort en miss som inte har berört det som vi tar upp i

reservation 1. Det är emellertid inte på det sättet, och jag läser nu direkt ur den text i utskottsbetänkandet som även har Göthe Knutson som undertecknare:

”Materielanskaffningskommittén redogör inte närmare för sin uppfattning om hur frågor rörande undervattensvapen bör inpassas i FMV:s organisation. Av kommitténs organisationsförslag kan dock utläsas att den har räknat med att dessa ärenden skall handläggas inom huvudavdelningens för marinmateriel fartygsenhet. Motion 2208” – det är socialdemokraternas motion – ”(yrkande 2) anknuter till kommitténs uppfattning som man anser bör följas.”

Organisationskommitténs förslag finns alltså med i utskottets yttrande, även om man i hemställan har en annan uppfattning. Men i reservationen 1 stödjer vi oss på den text som funnits i materielanskaffningskommitténs organisationsförslag.

Anf. 66 GÖTHE KNUTSON (m) replik:

Herr talman! Det behöver självfallet inte vara så illa, att en stor statlig utredning alldeles glömmer bort en så viktig del av denna verksamhet som undervattensvapnen, dvs. minor, torpeder och även ubåtsvapen. Men det är en miss att man inte har föreslagit just de åtgärder som nu föreslås.

Anf. 67 EVERT HEDBERG (s) replik:

Herr talman! Jag vill bara påpeka att vi anser att det alltid finns anledning att inte göra administrationen mer invecklad än nödvändigt. Och vi tror att det förslag som vi har framfört är det bästa.

Anf. 68 GÖTHE KNUTSON (m) replik:

Herr talman! Det kan naturligtvis vara en gagnelig målsättning att inte göra det invecklat – och det avser självfallet inte regeringen med propositionen. Åtminstone avsåg inte Eric Krönmark det när han skrev denna proposition. Det avser inte heller utskottsmajoriteten. Vår avsikt är att man måste ta vara på den unika kunskap som finns på detta område, när det gäller minor, torpeder och ubåtsvapen, och koncentrera denna kunskap för att på effektivaste sätt åstadkomma just de försvarsvapen som vi måste ha och som den senaste tidens händelser utanför Karlskrona så tydligt har visat att vi behöver i detta hav, som på sina håll kallas Fredens hav.

Vi har alltså, herr talman, i enlighet med försvarsministerns proposition föreslagit en särskild enhet, t. ex. en avdelning eller en byrå, för undervattensvapen inom FMV för att åstadkomma högsta möjliga effektivitet. Detta skall självfallet inte, Evert Hedberg, innebära att man krånglar till det. Det skall tvärtom bli en effektivisering.

Anf. 69 PER PETERSSON (m):

Herr talman! Vi behandlar nu försvarsutskottets betänkande nr 5, och där har utskottet tagit ställning till en proposition om försvarets materielverks organisation m. m. och till några motioner som har väckts med anledning av

Torsdagen den
12 november 1981

Försvarets materielverks organisation m. m.

propositionen. Propositionen är utformad av den senaste trepartiregeringen.

Utskottet tillstyrker att materielverket skall bestå av sex huvudavdelningar och liksom nu vara uppbyggt kring tre försvarsgrensinriktade huvudavdelningar. Om detta och mycket annat är vi helt eniga i utskottsbetänkandet. Det framhöll också Evert Hedberg. Det är två frågor som vi inte har kunnat enas om.

Den ena frågan gäller anskaffning av undervattensvapen. Göthe Knutson har berört detta, och jag vill endast tillägga att uppgifterna rörande undervattensvapen verkligen är särpräglade och behöver hållas samman inom organisationen. Hur det skall ske, bör man få avgöra inom ramen för det återstående arbetet med detaljorganisationen för materielverket.

Den andra frågan som utskottet inte har kunnat enas om gäller personalramen för försvarets materielverk. Verket har i dagsläget ungefär 3 700 anställda. Riksdagen har tidigare beslutat om en minskning av verkets personal med 700 anställda, vilket är en riktpunkt för personalminskningen fram till mitten av 1980-talet. Regeringens förslag i propositionen är att materielverket i sin planering bör utgå från materielanskaffningskommitténs förslag, att verket år 1990 bör vara nere i 2 650 anställda. Då har hänsyn inte tagits till de personalförändringar som kan komma att ske inom vissa delar av verket, och det har man inte tagit ställning till i propositionen.

Reservanterna säger att personalminskningarna inom försvarets materielverk bör inriktas mot en mindre personalram än den som anges i propositionen. Samtidigt menar de att det inte finns underlag nu för att ta ställning till ett klart angivet riktmärke för personalminskningarna vid materielverket. Frågan om personalminskningar är, som har framhållits tidigare under debatten, också under behandling i 1978 års försvarskommitté, som avser att avlämna sitt betänkande innevarande månad.

Utskottets majoritet anser att det finns övervägande skäl för riksdagen att nu, som riktmärke för personalminskningen, besluta om personalram för försvarets materielverk i den utsträckning som propositionen innehåller sådana förslag. Självfallet är riksdagen oförhindrad att fatta ett nytt och annat beslut senare, om det skulle visa sig motiverat.

I fråga om Göthe Knutsons särskilda yttrande vill jag endast påminna om att utskottet är enigt i skrivningen angående motion 1980/81:2210.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan i betänkande nr 5 på samtliga punkter.

Under detta anförande övertog talmannen ledningen av kammarrens förhandlingar.

Anf. 70 EVERT HEDBERG (s):

Herr talman! Jag vill gärna tillägga att det enligt vår uppfattning inte finns någon anledning att bryta ut just den här frågan. Vi framhåller i vår reservation att försvarskommittén arbetar med frågan, och vi anser att den

bästa tidpunkten för att ta ställning är i samband med 1982 års försvarsbeslut. Det finns ingen orsak att bryta loss just denna fråga.

Nr 25

Torsdagen den
12 november 1981

Anf. 71 PER PETERSSON (m):

Herr talman! Vi anser att det är värdefullt att man redan nu har ett riktmärke som anger en bestämd minskning. Om man inte skulle ha en sådan riktpunkt nu, skulle det vara svårare att få verket att inse vilka minskningsförslag som är på gång. Jag har orsak att tro att man i försvarskommitténs betänkande icke kommer att utgå från en större personalram än den som nu finns i propositionen och majoritetsbetänkandet. Jag tror att det blir tvärtom.

*Arbetskadeför-
säkringen*

Anf. 72 EVERT HEDBERG (s):

Herr talman! Den här argumentationen kunde i och för sig användas i vilket sammanhang som helst. Jag är inte alls övertygad om att den argumentationen är riktig, utan jag tror att den reservation vi har är synnerligen befogad.

Anf. 73 PER PETERSSON (m):

Herr talman! Jag har orsak att tro att den här reservationen i nuläget inte har någon som helst betydelse.

Överläggningen var härmed avslutad.

Mom. 4

Utskottets hemställan bifölls med 152 röster mot 147 för reservation 1 av Eric Holmqvist m. fl.

Mom. 8

Utskottets hemställan bifölls med 152 röster mot 146 för reservation 2 av Eric Holmqvist m. fl.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

17 § Arbetskadeförsäkringen

Föredrogs socialförsäkringsutskottets betänkande 1981/82:2 om arbetskadeförsäkringen.

Anf. 74 BÖRJE NILSSON (s):

Herr talman! I detta betänkande från socialförsäkringsutskottet signaleras planer på ytterligare försämringar i det sociala trygghetssystemet. Utskottets borgerliga majoritet kräver en översyn av arbetskadeförsäkringens materiella regler. Det man avser är att utreda en förlängning av samordningstiden från 90 dagar till 365 dagar, sammansmältning av sjukförsäkringen och

arbetskadeförsäkringen och slutligen att arbetskadeförsäkringen blir en angelägenhet för enskilda avtal på arbetsmarknaden. Utredningskravet syftar alltså till att helt slopa den nuvarande arbetskadeförsäkringen och de särskilda förmåner som finns i denna.

Den socialdemokratiska gruppen i utskottet protesterar mot de fortsatta angrepp som sker på den sociala trygghetspolitiken. Den borgerliga politiken innebär att de som drabbas av sjukdom eller skador i arbetet skall betala regeringens felgrepp på det ekonomiska området. Det som nu sker är en djupt orättfärdig politik.

Arbetskadeförsäkringen är vår första socialförsäkring som lämnade mera betydande förmåner. Försäkringen grundar sig på humanitära och sociala skäl och syftar till att garantera ekonomisk grundtrygghet vid sjukdom och skadefall i arbetet. Bakom denna uppfattning ligger den bedömningen att alla anställda har större risk att bli skadade än icke förvärsarbetande.

Viktiga principer för denna försäkringsform är sedan gammalt att den skall vara obligatorisk och finansieras av arbetsgivarna. Det har ansetts som en rättvisefråga att skador till följd av anställning skall kompenseras fullt ut. Arbetaren utsätts för skaderisker vid allt produktivt arbete utan att han själv i någon större utsträckning kan påverka sin risksituation.

Detta ifrågasätts nu av den borgerliga majoriteten. Bakom inställningen finner jag en bristande förståelse för dem som arbetar i utsatta yrken. Det kan gälla alla dem som arbetar i gruvan, på byggställningen, i den tunga industrin eller i den kemiska produktionen. Hitintills har det rått stor enighet om att dessa skall kompenseras för skador i arbetet.

Från socialdemokratiskt håll motsätter vi oss mycket bestämt försämringar av arbetskadeförsäkringens innehåll. De borgerliga partierna överger i och med detta betänkande viktiga värderingar för den sociala trygghetspolitiken.

Den borgerliga ståndpunkten är också överraskande mot bakgrund av att socialpolitiska samordningsutredningen i sitt betänkande år 1979 slog fast att arbetskadeförsäkringen borde kvarstå som en särskild gren i den föreslagna stödformen inkomstförsäkring. Utredningen konstaterade också att arbetskadeförsäkringen i sin nuvarande utformning har genomförts i bred politisk enighet för endast ett par år sedan och att ersättningsnivån ger uttryck för principen om full ersättning för skador i arbetet.

Problemet i dag då det gäller arbetskadeförsäkringen är den stora ärendebalansen i försäkringsrätterna. Man får vänta upp till tre år för att få sina besvär avgjorda, och det är ur rättssynpunkt otillfredsställande. Regeringspartierna bör intressera sig för att lösa detta svåra problem. Man bör se till att försäkringsrätterna får erforderliga resurser för att kunna klara av inkommande besvärsärenden.

Slutligen: Jag är överraskad över borgerlighetens ändrade inställning till hur arbetsskador skall kompenseras. Tiderna förändras. I högervindens spår framträder den sanna borgerliga ideologin. Det borgerliga förslag som nu behandlas drabbar alla dem som arbetar i tunga och besvärliga yrken och som jämt utsätts för skaderisker i arbetet.

Från socialdemokratiskt håll avstyrker vi det borgerliga förslaget. Och med detta, herr talman, vill jag yrka bifall till den socialdemokratiska reservationen vid socialförsäkringsutskottets betänkande om arbetsskade-försäkring.

*Arbetsskadeför-
säkringen***Anf. 75 KERSTIN SANDBORG (fp):**

Herr talman! Jag vill kommentera vad som sägs i min motion 1624. De argument som har framförts för att ingenting skall göras just nu är alltså dels att den nuvarande lagen är förhållandevis ny – den trädde i kraft 1977 –, dels att man i full enighet har fattat de beslut som ligger till grund för bestämmelserna om hur arbetsskada skall kompenseras. Argumenten för att någonting görs åt det hela är enligt min mening följande:

För det första har det visat sig att det är mycket svårt att bedöma om en skada skall anses ha uppkommit i arbetet eller om den har andra orsaker. När det gäller olycksfall är det inte några större svårigheter, däremot när det gäller yrkessjukdomar. Det här med onda ryggar, tennisarm samt värk i axlar och halsrygg är exempel på sådana skador som är väldigt svåra att bedöma, t. o. m. för läkare. Statistiken från pensionsdelegationernas handläggning av arbetsskadeärenden ger också uttryck för att en väldigt stor osäkerhet råder.

För det andra är det risk för att alltför många beslut blir godtyckliga – vad det beror på har jag förklarat här tidigare. Det är alltså mycket svårt att i den praktiska handläggningen se till att det blir en någorlunda god rättssäkerhet för den enskilde.

För det tredje är det på grund härav väldigt svårt att förklara för enskilda försäkringstagare varför man har avstyrkt eller tillstyrkt att en viss skada bedöms som arbetsskada. Det kan naturligtvis vara svårt att övertyga en person om att vederbörande under alla omständigheter skulle ha fått ont i ryggen, alldeles oavsett vad han eller hon har haft för jobb. Alla blir vi ju äldre och möjligen litet skröpligare.

För det fjärde blir handläggningen på kassorna väldigt svår att genomföra. Det är inte bra, och det är inte rätt mot tjänstemännen att vi har ett regelsystem som upplevs som svårt att tillämpa på ett tillfredsställande sätt. Det är också bakgrunden till att vi har en så stor ärendebalans på alla nivåer.

Alla dessa avigsidor har den socialpolitiska samordningsutredningen pekat på, men man vill inte göra någonting nu med hänvisning just till att lagen är så ny. Man har anfört att det skulle vara bättre om försäkringsdomstolarna fick större resurser. Jag är alldeles övertygad om att det också behövs, men min bestämda uppfattning är att det inte är tillräckligt med den åtgärden. – Om det börjar regna in genom taket, så kan man självfallet först sätta fram en hink. Om det inte hjälper kan man sätta fram en balja. Men det allra bästa är förmodligen att laga taket eller att lägga på ett nytt.

För att använda det språkbruk som förekommer i samband med försäkringar skulle jag nog vilja säga att betydligt starkare skäl talar för än mot en utredning av den här frågan. Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Torsdagen den
12 november 1981

*Arbetskadeför-
säkringen*

Anf. 76 GULLAN LINDBLAD (m):

Herr talman! Socialförsäkringsutskottet har i sitt betänkande 1981/82:2 tagit ställning till ett flertal motioner rörande arbetskadeförsäkringen, fyra motioner från allmänna motionstiden och en motion i anledning av regeringens proposition 1981/82:30 om vissa ekonomisk-politiska åtgärder m. m.

I motion 1980/81:1613 av Doris Håvik och Lilly Bergander har hemställts att lagen om arbetskadeförsäkring, 8 kap. 2 §, ändras så att anmälan skall göras till Göteborgs allmänna försäkringskassa i samtliga arbetskadeärenden som gäller sjömän. Detta skulle innebära att lagen anpassas till den handlägningspraxis som utbildats i dessa ärenden.

Ett flertal remissinstanser har yttrat sig, däribland riks-försäkringsverket, samtliga försäkringsrätter och försäkringsöverdomstolen. Motionen har fått ett i huvudsak positivt bemötande. Man menar att försäkringskassan i Göteborg är särskilt väl skickad att handlägga dessa ärenden på grund av lång erfarenhet, goda språkkunskaper m. m. Flera remissinstanser har dock pekat på de kompetenskonflikter som kan uppstå mellan Göteborgskassan och den kassa där den försäkrade är inskriven, om ärendet inrymmer exempelvis livränta från arbetskadeförsäkringen och pensionsförmån enligt lagen om allmän försäkring.

Utskottet har ställt sig positiv till motionen men har konstaterat att handläggningen av arbetskadeärenden för sjömän fr. o. m. den 1 juli 1973 har skett enligt en ordning som saknar stöd i lag. Inom utskottet har man inte ansett sig vara beredd att tillstyrka en omedelbar lagändring. Ett enigt utskott anser dock att handläggningen av arbetskadeärenden för sjömän bör bli föremål för utredning – vilket förordas bl. a. av riks-försäkringsverket. Utredningen kan ske på det sätt som regeringen finner lämpligt.

I motion 1980/81:350 av Görel Bohlin m. fl. har hemställts om en utredning om huruvida arbetskadeförsäkringen kan utgå ur den allmänna försäkringen och bli en angelägenhet för arbetsmarknadens parter.

I motion 1980/81:1224 har Margareta Gard och Siri Häggmark föreslagit att samordningstiden förlängs från 90 dagar till ett år.

I motion 1980/81:1624 av Kerstin Sandborg har hemställts om en utredning rörande sammansmältning av sjukförsäkringen och arbetskadeförsäkringen.

I motion 1981/82:14 av Karl Leuchovius m. fl. i anslutning till regeringens sparproposition har föreslagits en samordningstid av ett år fr. o. m. den 1 januari 1982.

Lagen om arbetskadeförsäkring trädde i kraft den 1 juli 1977 och ersatte den tidigare lagen om yrkesskadeförsäkring. Under de drygt fyra år som gått har lagen visat sig vara synnerligen svåradministrerad och arbetskrävande, framför allt vid de länskassor som efter den nya lagens tillkomst handlägger arbetskadeärendena.

Motionärerna har bl. a. pekat på att reglerna är ytterst komplicerade och att dagens system inte tillgodoser kraven på rättssäkerhet och rättvisa. Detta problem understryks av att ärendena handläggs vid 26 olika länskassor, och

det har visat sig svårt att nå en enhetlig bedömning, bl. a. på grund av avsaknad av tillräcklig praxis.

Antalet arbetsskadeärenden är mycket stort. I april 1981 var antalet ärenden vid våra försäkringskassor ca 16 000, och ärendebalanserna har hittills ökat eller legat på en otillfredsställande hög nivå hos de handläggande myndigheterna.

Tillgänglig statistik visar att antalet icke avgjorda arbetsskadeärenden vid försäkringskassorna uppgick till ca 15 700 den 30 juni 1979. Andra kvartalet 1980 var antalet oavgjorda arbetsskadeärenden hos kassorna ca 20 000. Detsamma var förhållandet under andra kvartalet 1981.

Jag vill understryka att försäkringskassorna har utfört ett ambitiöst arbete, liksom riksförsäkringsverket, bl. a. i vad gäller utbildningsverksamhet.

Börje Nilsson var inne på försäkringsrätternas handläggningstider. De är f. n. två och ett halvt till tre år i genomsnitt, och man har konstaterat att arbetsskademålen ökar mer än andra grupper av mål. Ärendebalansen vid försäkringsrätterna är djupt oroande. Den totala målbalansen var vid 1979 års utgång 16 600. I slutet av 1980 var den 23 665 och den 31 maj 1981 26 062 ärenden.

Utskottet har tidigare vid flera tillfällen diskuterat motioner rörande en översyn av arbetsskadelagstiftningen och en eventuell förstärkning av försäkringsrätterna på grund av de djupt otillfredsställande ärendebalanserna vid dessa. Utskottet har gjort detta på grund av ett flertal motioner i ämnet. Ärendebalanserna vid försäkringsrätterna har bidragit till att praxis till ledning för tolkning av arbetsskadebegreppet i hög grad uteblivit, trots att dessa ärenden är prioriterade vid försäkringsrätterna.

Försäkringsdomstolskommittén, som haft regeringens uppdrag att föreslå åtgärder i syfte att minska väntetiderna vid besvär i socialförsäkringsärenden, har nyligen lagt fram åtgärdsförslag för att förbättra arbetsläget i försäkringsrätterna. En proposition i detta ärende torde vara att vänta inom kort. Redan nu torde man kunna förutspå att några väsentliga personalökningar inte kan ske med tanke på det ekonomiska läget. Inte minst härför finns det enligt utskottsmajoritetens uppfattning starka skäl att ta fasta på de förslag om en översyn av arbetsskadeförsäkringen som framkommit i motionerna. Skälet härför understryks av den aktuella samordningen av socialförsäkringssystemets olika delar som är aktuell enligt regeringsförklaringen av den 6 oktober 1981.

Det bör noteras att socialpolitiska samordningsutredningen ifrågasatte om arbetsskadeförsäkringen i dess nuvarande utformning borde ingå i den föreslagna inkomstförsäkringen. Man ansåg att försäkringen var en avvikelse från principen att stöd skall utges efter enhetliga grunder utan hänsyn till *arten* av behovet. Utredningen ville dock inte föreslå någon ändring med hänvisning till att lagen om arbetsskadeförsäkring relativt nyligen hade genomförts.

Riksrevisionsverket har i sitt yttrande över socialpolitiska samordningsutredningens betänkande föreslagit att arbetsskadeförsäkringen helt bör samordnas i en allmän socialförsäkring.

Utskottet vill med bifall till motion 1980/81:1624 ge regeringen till känna att en utredning bör komma till stånd, som skall söka klargöra om arbetskadeförsäkringen kan ytterligare samordnas eller sammansmältas med sjukförsäkringen.

Bland de frågor som kan förväntas bli belysta i den förordade översynen ingår de som tas upp i motionerna 1980/81:350, 1980/81:1224 och 1981/82:14.

Eftersom utskottet förordar en utredning kan utskottet inte tillstyrka en ändring av bestämmelserna om samordningstiden redan från den 1 januari 1982.

Herr talman! Med hänvisning till vad jag nu sagt yrkar jag bifall till utskottets hemställan under punkterna 1 och 2.

Avslutningsvis några kommentarer till Börje Nilssons anförande. Börje Nilsson säger med djup inlevelse att arbetskadeförsäkringen var vår första sociala försäkring. Detta må vara sant och riktigt, men jag tycker inte att historieskrivning hjälper oss särskilt mycket i dag. När vi har en mycket bekymmersam ekonomi i landet f. n. är det ytterligare en princip som är oerhört viktig, nämligen att vi satsar våra resurser där de bäst behövs. Jag tänker här på andra utsatta grupper, som i dag får stå tillbaka, vänta längre med sina ärenden i försäkringsrätter och försäkringsöverdomstolen på grund av att arbetskadeförsäkringen är prioriterade. Det är också en viktig princip – att hjälpen i första hand ges där den verkligen bäst behövs. Arbetskadeförsäkringen ersätter dock endast med 10 % mer än sjukpenningen ger dem som är berättigade därtill.

Börje Nilsson ansåg att det var överraskande att inte socialpolitiska samordningsutredningen föreslog denna ändring, men detta är faktiskt, som jag redan anförde, ett avsteg från den princip som socialpolitiska samordningsutredningen förespråkar, nämligen ett likartat system för ersättning när det gäller alla slag av inkomstbortfall. Vi har dock arbetat med denna försäkring i fyra år nu. Vi har lång erfarenhet av hur den fungerar, och jag kan säga beträffande denna försäkring: Där om kan jag ge besked, ty jag var med. Jag har själv arbetat med den här försäkringen och jag kan försäkra Börje Nilsson att någonting jobbigare och krångligare får man leta efter. Jag är därför förvånad över att socialdemokraterna inte vill gå med på en utredning.

Jag vill också rätta Börje Nilsson något, eftersom han sade att utskottsmajoriteten har tillstyrkt bifall till samtliga motioner. Så är det inte. Vi har tillstyrkt bifall till motionen av Kerstin Sandborg, men vi förväntar oss att övriga motioner blir behandlade i anledning av den motionen.

Detta har ingenting med högervindar att göra, Börje Nilsson. Jag skulle vilja fråga om inte Börje Nilsson och andra socialdemokrater har så mycket kontakt med försäkringskassans folk att de har fått klart för sig hur arbetskrävande den här försäkringen egentligen är och hur snett den många gånger slår. Det är synd att man inte har kunnat gå med på en utredning, och jag tycker att vi skall spara de stora orden om social nedrustning och annat till dess vi åtminstone har sett ett utredningsförslag.

Anf. 77 BÖRJE NILSSON (s) replik:

Herr talman! Gullan Lindblad och utskottsmajoriteten anför bl. a. administrativa skäl för en förändring av försäkringens regler. Man skall alltså i fortsättningen bestämma socialförsäkringarnas villkor och innehåll efter hur administrationen fungerar! Det är ett märkligt förfaringsätt som i så fall skall gälla! I stället måste vi naturligtvis skapa reformer för de enskilda människorna, sätta människan i centrum. I första hand måste man garantera en viss trygghet för de enskilda människorna i olika situationer. Därefter, när vi har bestämt vilken försäkring vi skall ha, får vi bygga upp en administration som fungerar, ge försäkringsrätter och försäkringskassor tillräckliga resurser och anvisning om hur man skall handlägga ärenden som rör försäkringen.

Man kan inte komma ifrån att förslaget innebär ett hårt slag mot alla som är verksamma i arbetslivet. Ytterst syftar det till att helt slopa arbetskadeförsäkringen. I översynen skall man överväga en förlängning av samordningstiden från 90 dagar till 365 dagar, en sammansmältning av sjukförsäkringen och arbetskadeförsäkringen och slutligen att göra arbetskadeförsäkringen till en angelägenhet för enskilda avtal på arbetsmarknaden. Det innebär ingenting annat än ett totalt slopande av arbetskadeförsäkringen.

Vad jag kan finna drabbar detta alla dem som skadas i arbetslivet och får ersättning via försäkringen. Tydligt menar man att de som har verkligt tunga och för hälsan riskabla jobb – t. ex. inom gruvindustrin, inom metallindustrin eller inom den kemiska industrin – inte längre skall ersättas som tidigare när skada inträffar.

Det är en ny syn som anläggs på denna försäkringsform. Jag är övertygad om att man även inom arbetslivet kommer att bli överraskad över hur borgerligheten ser på arbetskadorna.

Ett annat skäl är den ekonomiska situationen i landet. Den framtvingar detta, säger Gullan Lindblad. De som drabbas av sjukdom och skador i arbetslivet skall tydligen betala regeringens felgrepp på det ekonomiska området – det är vad det är fråga om.

Anf. 78 GULLAN LINDBLAD (m) replik:

Herr talman! Ingen lag – den må vara hur bra som helst. Börje Nilsson – är väl oanpassbar när det visar sig att den blir alltför besvärlig och svåradministrerad! Jag skulle om arbetskadeförsäkringen ville använda det gamla ordspråket: Mycket väsen för litet ull, sa bonden när han klippte grisen. Detta säger jag efter att ha jobbat med försäkringen i ungefär fyra år.

Man måste använda erfarenheterna av hur en lag fungerar – det är så vi har sett det i utskottet – och dra slutsatser av dem. Därför är det väl skäl att vi efter så lång tid skaffar oss den allsidiga belysning som vi väntar oss att utredningen skall ge.

Det är fråga om att slopa hela arbetskadeförsäkringen, säger Börje Nilsson. Vi har ännu inte gjort utredningen. Vi får se vad den kommer fram till. Det finns många alternativa förslag. Man kan naturligtvis som en lösning tänka sig en förlängd samordningstid och att man i stället inriktar sig på att ge livränta, där hjälpen kanske behövs bättre än just under sjukskrivningstiden.

Vi kommer väl här i kammaren aldrig ifrån de ekonomiska realiteterna, oavsett vilken regering som sitter vid makten. Jag är litet förvånad över att socialdemokraterna, som ändå vill vara ekonomiskt ansvarsfulla, inte har beaktat hur oerhört krävande den här försäkringen är. Ett snabbt överslag ger vid handen att 300–400 tjänstemän vid våra länskassor handlägger ärenden som rör försäkringen. Vi har vid alla kassor ett flertal pensionsdelegationer. Läkare och vårdinrättningar är hårt ansträngda på grund av anhopningen av folk som vill ha läkarintyg för arbetskadefall, osv.

Skulle vi följa socialdemokraternas linje, att väsentligt öka antalet anställda vid försäkringsrätterna, skulle det enligt försäkringsrätternas anslagsäskanden krävas åtminstone fem nya avdelningar och minst 40 nya tjänster. Jag tror inte att vare sig Börje Nilsson eller hans socialdemokratiska kamrater är beredda att anslå medel till det.

Anf. 79 BÖRJE NILSSON (s) replik:

Herr talman! Gullan Lindblad åberopar svårigheter vid bedömningen av arbetskadeförsäkringen. Jag är medveten om att det är svårt att hantera en ny försäkring. Men det skall inte leda till att man helt slopar försäkringen – det är ju det man syftar till i motionerna. I stället måste man ge anvisningar om hur försäkringen skall tillämpas, ge tillräckliga resurser till försäkringskassorna och försäkringsrätterna. Det är den vägen man måste gå. Här vill man alltså rätta försäkringens innehåll efter hur administrationen fungerar. Det är ett helt nytt synsätt som är skrämmande. Det viktiga är att man utformar en försäkring som skall gälla för de enskilda människorna, och sedan får man ge tillräckliga resurser.

Gullan Lindblad kan inte förneka att ytterst syftar ni till att helt slopa försäkringen. Det kommer att mötas med stor överraskning i arbetslivet, det är jag övertygad om.

Anf. 80 GULLAN LINDBLAD (m) replik:

Herr talman! Börje Nilsson framhårdar i påståendet att vart yttersta syfte är att slopa försäkringen. Jag säger återigen: Låt oss vänta och se vad utredningen ger för resultat! Kanske finns det ett flertal framkomliga vägar för att underlätta bedömningen och den administration som Börje Nilsson litet föraktfullt talar om.

Det är svårt att hantera alla nya lagar, säger Börje Nilsson. Jag har faktiskt hanterat ett flertal, och jag försäkrar att ingen annan socialförsäkringslag har varit så svårhanterad och givit så godtyckliga resultat som arbetskadeförsäkringen. Jag vågar påstå det efter lång erfarenhet. Därför tycker jag det är synd att vi inte kan komma överens om att det är värdefullt att vi efter fyra års praktik gör en allsidig och förutsättningslös utredning av de framkomliga vägarna för att klara försäkringen.

Efter vad Börje Nilsson har sagt här vill jag fråga honom: Är Börje Nilsson och socialdemokraterna beredda att öka försäkringsrätternas avdelningar och inrätta exempelvis ett 40-tal nya tjänster? Det är vad som behövs för att över huvud taget göra det möjligt att klara de ärendebalanser som jag har

redogjort för. Det skulle vara intressant för kammaren att få det klargjort. Har vi råd till detta. Börje Nilsson?

Nr 25

Torsdagen den
12 november 1981

Talmannen anmälde att Börje Nilsson anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

*Arbetskadeför-
säkringen*

Anf. 81 GÖREL BOHLIN (m):

Herr talman! Lagen om arbetskadeförsäkring (LAS) tillsammans med trygghetsförsäkring vid arbetskada (TFA) ger hundra procentig ersättning för den nedsättning i förmågan att tjäna pengar som blivit följden av olycksfall eller annan skadlig inverkan i arbetet. Till detta kommer eventuell ersättning för sveda och värk.

Med tanke på att det inte är mer än 50 år sedan man med svårighet kunde få stendammlunga godkänd som yrkessjukdom, kan den här utvecklingen ge anledning till stor tillfredsställelse.

Det finns dock anledning att fundera över om reformen fått avsedd effekt, skapat tillfredsställande social rättvisa och lett till att samhällets vårdresurser utnyttjas på bästa sätt. Med nu gällande ersättningssystem får t. ex. två personer som halkar och ådrar sig arm brott av *samma typ* faktiskt olika ersättning – om den ene som arbetslös är på väg till posten och den andre till sin första dag på en arbetsplats. Skillnaden i ersättning förstärks av att person med ett anställningsförhållande automatiskt får ersättning också från den avtalsenliga försäkringen. Denna skillnad är sålunda inte betingad av skadans art.

I en dom i försäkringsöverdomstolen nyligen har fastslagits att en liten avvikelser från vägen till och från jobbet medför förlust av rätten till ersättning enligt lagen om arbetskada. Det finns anledning att reagera – och många gör det – mot den orättvisa som lagstiftning och avtal på detta sätt medför. Olikheter i ekonomisk kompensation vid bestående handikapp kan bli betydande, beroende på om skadan uppkommit före inträdet i arbetslivet, i hemarbete eller under arbetstid.

Arbetskadeförsäkringslagen har medfört att antalet sjukdomstillstånd som kan bedömas som arbetsbetingade blivit betydligt större än tidigare.

Ersättning kan också erhållas med hänvisning till försämring av degenerativa eller reumatiska sjukdomar. Detta har skapat stora svårigheter vid de bedömningar som läkare och försäkringskassor måste göra. Det kan också leda till orättvisor. Det har t. ex. framhållits från läkarhåll att det är omöjligt att, trots specialistundersökningar, avgöra om t. ex. rygg- eller nackbesvär skall betraktas som arbetsskador.

Eftersom bedömningsgrunderna ofta är oklara, kan det leda till olika bedömningar av likartade fall hos olika lokala försäkringskassor. Svårigheterna, framför allt när det gäller degenerativa sjukdomstillstånd, är betydande.

Skillnaden mellan ekonomisk ersättning enligt allmänna sjukförsäkringen gentemot arbetskadeförsäkringen är som regel relativt obetydlig, men de ekonomiska konsekvenserna av om ett olycksfall eller en sjukdom bedöms

Torsdagen den
12 november 1981

*Arbetskadeför-
säkringen*

som arbetsskada enligt arbetskadeförsäkringen kan i praktiken bli stora, då arbetsskador också ersätts genom trygghetsförsäkringen. Ersättningen för sveda, värk etc. därifrån är skattefri.

Om alltså armbrottet sker på väg till arbetet och inte på väg till postkontoret, kan det betyda extra ersättning med flera tusen kronor. Det är förståeligt, om personer med ett anställningsförhållande försöker få sina olycksfall och sjukdomar bedömda som arbetsskador.

Inte minst när det gäller rygg- och nackbesvär innebär detta ofta omfattande utredningar av både medicinsk och försäkringsteknisk art. Förutom sjukdomar och skador som kan härledas till arbetssituationen finns en rad skador som i ökad omfattning bedöms som arbetsskador, nämligen de miljöbetingade och psykosociala skadorna.

Handläggningen av arbetsskadeärenden kräver betydande resurser. Enligt riksförsäkringsverket torde ca 35 % av assistenternas och biträdande assistenternas tid gå åt till arbetskadehandläggning, vilket motsvarar 157 heltidstjänster av sammanlagt 450. Till detta kommer ett betydande antal tjänstemän på olika nivåer. Därtill kommer också kostnader för sjukvården, då läkarna skall avge speciella arbetsskadeutlåtanden, och att handläggningen till viss del sker parallellt, såväl i försäkringskassan som i trygghetsförsäkringar.

Kritiska synpunkter på arbetskadeförsäkringslagen framfördes redan då propositionen remissbehandlades. Riksrevisionsverket framhöll t. ex. att det på sikt borde vara lämpligt att bedömningen av sjukdomar och skador gjordes enhetlig och oberoende av orsak. Statens handikappråd ansåg att frågan om en total integrering av försäkringarna borde prövas på nytt, främst därför att skadorsaken inte bör vara utslagsgivande för socialförsäkringsförmånerna.

Många som arbetar med rehabiliteringsfrågor har observerat att en hundraprocentig kompensation ibland tycks minska den försäkrades motivation att återgå till arbetet efter genomgången skada eller sjukdom.

I motion 1980/81:350 har hemställts att riksdagen hos regeringen begär en utredning av huruvida arbetskadeförsäkringen kan utgå ur den allmänna försäkringen för att helt bli en angelägenhet för avtal mellan arbetsmarknadens parter och för enskilda avtal.

Herr talman! All lagstiftning bör vara förankrad i det allmänna rättsmedvetandet. En lag som är så ohanterlig och får så orättvisa sociala konsekvenser som arbetsskadelagen tycks medföra utsätts för allmänhetens kritik. Jag är därför mycket tillfredsställd med utskottets positiva syn på att en översyn av arbetskadeförsäkringens materiella innehåll bör ske och att en utredning om möjligheterna att sammansmälta arbetskadeförsäkringen med sjukförsäkringen bör göras.

Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Anf. 82 ARNE ANDERSSON i Gustafs (c):

Herr talman! Vad som fick mig att begära ordet var Börje Nilssons inlägg. Han sade bl. a. att utskottsmajoriteten vill nedrusta.

Vi har hört Börje Nilsson många gånger här i kammaren, och han är som en grammofonskiva som har hakat upp sig. Han talar om social nedrustning och social nedrustning. Det är inte på det sättet, Börje Nilsson, att oriktiga uppgifter blir riktigare därför att de upprepas.

Börje Nilsson säger att det är av humanitära skäl som man från socialdemokratiskt håll inte vill ha en utredning om arbetskadeförsäkringen. Vidare talade han om att det är viktigt med grundtrygghet och att det är vissa yrkesgrupper som omfattas av arbetskadeförsäkringen.

Nu vet Börje Nilsson lika väl som jag att grundtryggheten finns även i arbetskadeförsäkringsärendena, eftersom 90 % ersätts precis på samma sätt som enligt sjukförsäkringen. Det är de återstående 10 procenten som är så besvärliga att klara. Vad som är bekymmersamt och som gör att jag kunnat gå med på att en översyn av arbetskadeförsäkringen görs är att det är mycket krångligt att handlägga arbetskadeförsäkringen. Det vet också Börje Nilsson.

Börje Nilsson säger vidare att vi skall ge försäkringsrätter och försäkringskassor ökade resurser. Det har vi även gjort. Vi har dock, trots att vi givit försäkringskassorna ökade resurser, obalanser som är besvärande för oss alla. Jag instämmer i att så är förhållandet. Men som har framhållits tidigare här i kammaren tar arbetskadeförsäkringen faktiskt så mycket av resurser på utredningssidan hos försäkringskassorna att de har svårt att klara vissa andra arbetsuppgifter. Möjligen skulle vi kunna bygga ut administrationen ytterligare – om vi inte vore tvingade att tillämpa ett ekonomiskt tänkande – så att den blir lika stor som eller större än vad som krävs för handläggningen av de 10 % av ärendena som vi nu diskuterar.

Börje Nilsson säger vidare att utskottsmajoriteten helt vill slopa arbetskadeförsäkringen. Var står det eller varifrån kommer den uppgiften? Det skulle vara intressant att veta. Avslutningsvis säger han att det blir de som genom arbetsskador drabbas av handikapp som skall betala regeringens felgrepp på det ekonomiska området. Börje Nilsson! Om vi skulle summera de reservationer som socialdemokraterna har avgivit i vissa ekonomiska ärenden som behandlats av kammaren, skulle vi komma fram till ett större underskott än det som vi har i dag. Det bör Börje Nilsson betänka.

Anf. 83 BÖRJE NILSSON (s):

Herr talman! En förändring av arbetskadeförsäkringens materiella villkor och ytterst ett slopande av hela arbetskadeförsäkringen, som man nu syftar till, drabbar enskilda människor mycket hårt. Arne Andersson i Gustafs kan inte komma ifrån att vad man yrkar på är att arbetskadeförsäkringen helt skall avskaffas. I motion 350 av Görel Bohlin heter det att arbetskadeförsäkringen skall utgå ur den allmänna försäkringen och att arbetsskador helt skall bli en angelägenhet för enskilda avtal på arbetsmarknaden.

Det är samma sak med förslaget om sammansmältning av sjukförsäkringen och arbetskadeförsäkringen: det innebär ett borttagande av försäkringen som sådan. Jag förstår att man är irriterad på den borgerliga sidan, men detta är de faktiska förhållandena.

I Kerstin Sandborgs av utskottet tillstyrkta motion om en samordning av

sjuk- och yrkesskadeförsäkringarna heter det: "Denna översyn måste beakta att en del försäkrade skulle få lägre ersättning än i dag." Innebörden är alltså att de särskilda förmåner och villkor som arbetskadeförsäkringen innehåller skall avskaffas när denna försäkring skall sammansmältas med sjukförsäkringen. Det är ett faktum.

Arne Andersson verkar irriterad över att vi stämplrar förslaget som social nedrustning, men det är ändå detta som förekommer i Sverige i dag. Det gäller inte bara på det nu aktuella området, utan vi får bevittna det på många olika sätt. Det gäller bl. a. beträffande pensioner. Nästa år blir det på sjukpenningssidan. Nu är det som bekant arbetskadeförsäkringens tur. Det är alltså fråga om en social nedrustning, och det är häpnadsväckande att mittenpartierna ställer upp bakom denna.

Anf. 84 ARNE ANDERSSON i Gustafs (c):

Herr talman! Det är bra att Börje Nilsson nyanserar sig litet. Nu talar han om förändringarna av arbetskadeförsäkringen – förut talade han om dess slopande.

Börje Nilsson talar vidare, som han har gjort så många gånger förut, om den sociala nedrustningen. Vi har hört detta tal många gånger ända sedan 1976. Då sade man att pensionerna skulle avskaffas, om vi fick en borgerlig regering här landet. Utfallet kan alla som är läskunniga kontrollera. Vi vet att det inte har blivit så.

Jag tycker att Börje Nilsson också borde inse att man, i ett ekonomiskt läge där det är svårt att bygga vidare på förmånssidan, måste stanna upp och fundera något.

Uttalandet i Börje Nilssons sista inlägg handlar om saker som inte är beslutade än och som vi får återkomma till.

Låt mig än en gång säga att vi aldrig ställt oss bakom ett slopande av arbetskadeförsäkringen. Vi har ställt oss bakom en utredning. Var nivån skall ligga vet vi inte förrän utredningen är klar.

Överläggningen var härmed avslutad.

Mom. 1

Utskottets hemställan bifölls med 149 röster mot 144 för reservationen av Sven Aspling m. fl.

Mom. 2

Utskottets hemställan bifölls.

18 § Ökat stöd till hälsohemmen

Nr 25

Torsdagen den
12 november 1981

Föredros socialutskottets betänkande 1981/82:7 om ökat stöd till hälsohemmen m. m.

*Ökat stöd till
hälsohemmen*

Anf. 85 ANDERS GERNANDT (c):

Herr talman! I motion nr 1980/81:1244 har jag och mina medmotionärer begärt ett ökat samhällsstöd till seriöst arbetande hälsohem. Andra motionärer har begärt liknande stöd i motion nr 1084.

Om nu samhället saknar pengar till detta, så vill jag erinra om att värdefullt stöd t. v. kan ges även *utan* att det skall behöva belasta samhällsekonomin i någon högre grad. Sådant stöd kan man bl. a. ge genom att sprida positivt inriktad information till läkarpersonal och sjukvårdsansvariga i landets olika delar. De sjukvårdande myndigheterna kan också på andra informativa sätt verka för ökad förståelse och för främjande av hälsohemmens berättigade existens inom svensk sjuk- och friskvård.

För den som följer verksamheten inom det som jag brukar benämna "den fria vårdsektorn" framstår det allt tydligare att hälsohemmen och kostterapi verkligen är ett omistligt komplement till den konventionella sjuk- och friskvården i vårt land. Det skulle kunna ges otaliga exempel på verkligt goda resultat genom behandling med fasta och utrensning samt kostomläggning och biologisk-medicinsk behandling i övrigt. Glädjande nog har allt fler av våra sjukvårdshuvudmän och politiker börjat få förståelse för detta. Flera av landstingen har ju planerat att ställa sig som huvudmän för hälsohemsverksamhet. Man får därvid hoppas att verksamheten inte blir så starkt institutionspräglad att det känslomässiga och personliga inslaget i vårdverksamheten äventyras. En del av den kritik som kan riktas mot en alltför industrialiserad och rationell sjukhusvård är ju att de sjuka människornas stora känslomässiga behov inte så lätt kan tillgodoses i den moderna sjukhusmiljön. Man kan här erinra om Asklepios synsätt på botandet, redan för några tusen år sedan: "Först *ordet* – sedan växten" – dvs. örtmedicinen – "och allra sist kniven." Den som har fått ett magsår på grund av psykisk belastning ute i samhället får magsåret behandlat på lasarettet men skickas sedan ut i samhället igen utan den känslomässiga omvårdnad som kanske hade hjälpt honom att bättre tåla den psykiska miljön på arbetsplatsen, i hemmet och litet varstans.

Av utskottets betänkande framgår att socialstyrelsen f. n. har tre undersökningar och utredningar i gång för att värdera verkan av hälsokost och naturenliga behandlingsmetoder. Att detta pågår är naturligtvis positivt, och vi motionärer får givetvis finna oss i att avvakta resultatet av dessa undersökningar.

Jag har genom åren kommit till uppfattningen att ett antal befattningshavare inom socialstyrelsen tyvärr har en mycket avvisande attityd till hälsokost, kostterapi och biologisk medicin. Därför anser jag att jag här i kammaren gärna kan uttrycka förhoppningen att de pågående utredningarna verkligen skall genomföras och bedömas med ett positivt inriktat försök till

förståelse för denna angelägna fråga.

Frågan om kostens inverkan på hälsotillståndet måste ju dock betraktas som en av de viktigaste faktorerna för den svenska folkhälsan. Det är dessutom en viktig folkpsykologisk fråga huruvida den helhetssyn på de sjuka människorna som tillämpas inom "den fria vårdsektorn" och den biologiska medicinen är tillförlitlig eller inte.

Med det starkt tilltagande intresset för dessa frågor hos allmänheten skulle ett eventuellt fördömande av de nu studerade metoderna te sig som en allvarlig dom och som ett orättfärdigt nederlag för landets hälsorörelser. Det vilar därför ett mycket stort ansvar över socialstyrelsens utredare i de här aktuella frågorna.

Herr talman! I den situation som nu råder har jag inte något annat yrkande än bifall till utskottets förslag i betänkandet.

Med detta anförande, i vilket Birgitta Hambræus och Pär Granstedt (båda c) instämde, var överläggningen avslutad.

Utskottets hemställan bifölls.

19 § Föredrogs

Socialutskottets betänkande

1981/82:8 om insatser för äldre genom allmänna arvsfonden

Kulturutskottets betänkanden

1981/82:4 om Tessininstitutets verksamhet

1981/82:5 om bevarande av stenvalvsbroar

1981/82:6 om gränsdragningen mellan amatöridrott och professionell idrott

1981/82:7 om den svenska sång- och lektraditionen

Vad utskotten hemställt bifölls.

20 § Ljusterfiske efter ål

Föredrogs jordbruksutskottets betänkande 1981/82:1 om fiske m. m.

Anf. 86 RALF LINDSTRÖM (s):

Herr talman! I föreliggande betänkande redovisar jordbruksutskottet bl. a. en, som det verkar, summarisk behandling av motion 1980/81:270 angående dispens för ålljustring i Blekinges östra skärgård.

Utskottet avstyrker motionen och i motiveringen stöder man sig på att ett föredragande statsråd år 1954 ansåg att detta slag av fiske i hög grad skadade ej fångad fisk. Naturligtvis är statsråds ord ibland värda att sätta tilltro till,

särskilt när det handlar om statsråd från de socialdemokratiska regeringarnas tid, men nog finns det i det här ärendet anledning att vara starkt skeptisk.

Vi har i vår nu aktuella fyrpartimotion visat att den här fiskemetoden är ett av de allra humanaste fiskesätt som vi använder oss av. Har ljustret en gång träffat en ål har den – ålen alltså – ingen möjlighet att för egen kraft ta sig lös och fri. Om ljustret någon gång missar, gör det inte fisken någon nämnvärd skada.

Jag kan erkänna att fiskemetoden verkar brutal. Redskapets utseende ger gärna den känslan. Åljärnets form, som påminner om det verktyg som tecknare brukar utrusta en viss potentat med, är säkerligen den största orsaken till många människors avståndstagande från fiskesättet.

Jag kan acceptera att oinitierade tar intryck av sådana skäl, men jag hoppas verkligen att riksdagens jordbruksutskott kunnat bortse från dem.

Ljustring av ål är alltså inte alls någon speciellt brutal fångstmetod. Det man kan anföra mot metoden är att den i vissa speciella fall kan betecknas som rovfiske, exempelvis då man använder ljuster i åar och bäckar vid fiske efter lekande lax och laxöring. Sådant fiske är och bör även i fortsättningen vara förbjudet.

Vad vi däremot nu diskuterar är ett relativt humant husbehovsfiske som utövas av särskilt licensierade medborgare, boende i anslutning till skärgården – ofta människor som är bosatta i övärlden vintertid, avstängda från de flesta fritidssysselsättningar som vi andra betraktar som helt självklara.

I sammanhanget kan nämnas att för ungefär samma människor som det här gäller fattade riksdagen i våras, även då på förslag av jordbruksutskottet, ett beslut där man förbjöd en annan gammal traditionell fritidssysselsättning, den mest eftertraktade jakten i skärgården – jakten på sträckande ejder några vardagar. Man har lätt att förstå varför skärgårdsbefolkningen ofta undrar om vi inte gör annat än instiftar förbud här i riksdagen.

Herr talman! Antar riksdagen om en stund detta jordbruksutskottets förslag, stadfäster vi ännu ett förbud. Vi förbjuder användandet av en traditionell fångstmetod som en liten del av befolkningen i östra Blekinge använt i, tror jag, hundratals år.

Jag vill påstå att vi därmed berövar oss ännu ett kulturellt inslag i samhället.

Nog borde vi ha mod till att behålla en del av våra säregenheter och vanor. Det kan inte vara nödvändigt att helt och hållet "släta ut" vårt samhälle, inte ens av rättviseskäl, om det gäller så här små kulturellt inriktade specialiteter. Vi är på väg att göra oss helt urarva på regionala säregenheter.

Herr talman! Jag ser med spänning fram emot den förestående omröstningen och hoppas naturligtvis att flertalet av riksdagens ledamöter i den här icke partiskiljande frågan för omväxlings skull röstar nej – nej till ännu ett förbud.

Jag yrkar bifall till Hans Wachtmeisters reservation.

Anf. 87 HANS WACHTMEISTER (m):

Herr talman! Ljustret torde vara ett av våra allra äldsta fiskeredskap, använt redan av salig Neptunus, och tydligen, efter vad Ralf Lindström här sade, även av en betydligt mindre gödsint potentat. Jag skall inte ge mig in på någon mera ingående historisk utredning om hur det kom sig att ljusterfiskaren Neptunus kom ur ropet som gud betraktad. Det har inte direkt med den här saken att göra.

Det väsentliga för oss här i dag är att ålfiske med ljuster, med just Neptuni gamla redskap, har levat kvar i den blekingska skärgården ända till för ungefär ett och ett halvt år sedan, då de sista dispenserna från ljusterfiskeförbudet gick ut.

Man kan naturligtvis inte förneka att det här, i jämförelse med de betydligt fullare fiskar som då och då uppehåller sig i Blekinges skärgård, rör sig om en bagatell, men för dem som tidigare genom ålfiske kunnat dryga ut sina inkomster med något hundratal kronor är det inte så.

Sysselsättningen har dessutom alltid varit ett bekymmer i det sydöstra hörnet av vårt land. Inte gör väl ljusterfisket efter ål mycket till för att förbättra den, men litet är det trots allt. I det här fallet skulle man kanske kunna tala om sysselsättningsterapi, ur vilken synpunkt ljusterfisket efter ål ingalunda är att förakta. Det var i alla fall när dispenserna gick ut 176 fiskare som på det här sättet kunde dryga ut sin kost med ett kok ål, som det heter, eller sin pension eller sitt arbetslöshetsunderstöd med några hundralappar.

Det anförs ibland från myndighetshåll att man inte kan hålla kvar en gammal kvarleva genom en särskild lag för inte ens 200 personer, och att därför tiden nu är inne att en gång för alla avskaffa ljusterfisket efter ål, precis som man en gång avskaffade ålfisket med harka.

Mot det vill jag hävda, att just därför att det är så få fiskare som ännu ägnar sig åt denna fiskemetod, finns det inte någon anledning att stifta eller bibehålla en lag, riktad just mot dessa få, mot en så liten kategori medborgare. Redan av den anledningen yrkar jag bifall till min reservation.

Jag kan f. ö. komma till samma slutsats ur en helt annan synvinkel. Det är en mångtusenårig fiskemetod som det gäller, som nu till för kort tid sedan bevarats som ett levande kulturminne – och därtill, vilket man inte minst kan vara glad åt i dessa dagar, utan kostnader för det allmänna. Den kulturhistoriska faktorn väger med andra ord så tungt att man kan ifrågasätta om inte motionen hade bort remitteras till kulturutskottet i stället för till jordbruksutskottet. Vi har anledning att vara tacksamma mot dem som hjälper oss i denna del av kulturminnesvården, och jag yrkar därför än en gång bifall till min reservation.

I detta anförande instämde Margot Håkansson (fp).

Anf. 88 EINAR LARSSON (c):

Herr talman! Det har här sagts att denna fråga berör mycket få personer,

och detta var också betecknande för handläggningen i jordbruksutskottet. Det var ytterst få som ville gå motionärerna till mötes, det var bara Hans Wachtmeister. Han är ju också – det ser ut som en händelse – från Blekinge.

Redan Magnus Eriksson försökte få en enhetlig lagstiftning i vårt land. Visserligen tillhörde Blekinge liksom Skåne på den tiden ett fritt folk och hade ännu inte ockuperats av svenskarna. Men Magnus Eriksson lyckades inte helt med att få igenom enhetlig lagstiftning i landet. Det gick något bättre 1734. Blekinge höll sig dock fortfarande utanför den enhetliga lagstiftningen när det gällde ljusterfiske.

År 1900 fick vi i Sverige i princip ett totalförbud mot ljusterfiske, men även då klarade sig Blekinge som ett undantag. Först 1954, när denna fråga diskuterades igen, kom Blekinge nästan med i den enhetliga lagstiftningen för detta land. Man fick dock dispensmöjligheter, och som framgått av tidigare anföranden och av handlingarna upphörde det hela att gälla i mars 1980. Frågan är om det nu är tid att ta bort en del av landskapslagstiftningen eller om vi skall ha den kvar.

I jordbruksutskottet har man inte kunnat finna tillräckligt starka skäl för att biträda motionsyrkandet om att dispensmöjligheten skall fortsätta att gälla. Jag skulle till det som sagts tidigare vilja tillägga, att det är klart att det finns en massa andra mångtusenåriga traditioner som också är väldigt barbariska men som vi inte för den skull kan bibehålla av kulturella skäl.

Jag ber med detta, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Anf. 89 RALF LINDSTRÖM (s):

Herr talman! Jag tackar utskottets ordförande för att han i alla fall litet grand har försökt något mer motivera utskottets ställningstagande, men jag tycker inte att han har kommit med några nyheter. Jag tänker inte ta upp en längre debatt, även om det skulle ha varit trevligt. Men med hänsyn till kammarledamöternas tid och eftersom jag inte tror att vi i en fortsatt diskussion kan föra frågan väsentligt framåt, skall jag avstå från det. Jag tror det räcker med att jag hänvisar till de klara argument som framförts i motionen, i mitt första anförande och i Hans Wachtmeisters framförande nyss. Jag hoppas att flertalet av riksdagens ledamöter nu känner behov av att säga nej till ännu ett helt onödigt förbud.

Överläggningen var härmed avslutad.

Mom. 1

Utskottets hemställan bifölls med 216 röster mot 62 för reservationen av Hans Wachtmeister. 9 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 2 och 3

Utskottets hemställan bifölls.

Torsdagen den
12 november 1981

Föredrogs jordbruksutskottets betänkande 1981/82:2 om bestrålning av livsmedel.

*Bestrålning av
livsmedel*

Anf. 90 GRETHE LUNDBLAD (s):

Herr talman! I det besvärliga ekonomiska läge som vårt land de senaste åren har befunnit sig i har resonemangen om lösningar på bl. a. industrikrisen mycket ofta rört sig om den ökade tekniska satsning och ökade forskning som behövs. Man sätter ofta sin tilltro till de nya metoder och den teknik som ett kreativt och idogt forsknings- och utvecklingsarbete kan resultera i.

Forskningen på strålningsteknikens område är tyvärr för allmänheten mest känd från kärnkraftens militära och fredliga utnyttjande. Man glömmer ofta att strålningstekniken sedan många år tillbaka har gett oss nya möjligheter att bekämpa och upptäcka sjukdomar. Under senare år har strålningstekniken också tagits i bruk i kampen mot bakterier. Vi har nu i Sverige två anläggningar för bestrålning av sjukvårdsartiklar för att förebygga att farliga bakterier skadar de sjuka.

Inom livsmedelskontrollen bedriver man också en jakt på för människan ohälsosamma bakterier och svampar.

Skyddet mot otjänliga livsmedel har ofta bestått i dyrbar kyl- och frysförvaring eller i behandling med kemiska ämnen, som ofta haft tvivelaktiga effekter på människans hälsa.

Sedan slutet av 1950-talet har man i flera länder och hos internationella myndigheter studerat möjligheterna att behandla livsmedel med små doser av joniserande strålning. Vid de små doser som används bildas ingen radioaktivitet i livsmedlen. Därför har Världshälsoorganisationen och FN:s livsmedelsorgan 1979 skapat standard för bestrålade livsmedel. Över 30 års noggrann forskning har visat oss för det första att bestrålade livsmedel icke utgör någon fara för konsumenten. En expert i Sverige säger t. o. m. att om man bestrålade allt kött i Sverige, så skulle det motsvara risken av att varje svensk röker en cigarett vart tredje år. Men för det andra är strålningstekniken som konserveringsmetod mindre energikrävande än alla andra metoder. För det tredje är strålningstekniken när det gäller livsmedel sådan att den kan ersätta och minska behovet av konserveringsmetoder eller tillsatser som är mer tveksamma och ibland farliga för konsumenterna eller besvärliga ur arbetsmiljösynpunkt.

Efter ett möte i september 1981 mellan de nordiska livsmedelsmyndigheterna står det klart att man i Danmark, Finland och Norge är färdig att acceptera bestrålning av livsmedel med små doser. Man vill acceptera det som en process mot bakgrund av de ställningstaganden som gjorts av FAO, WHO och av internationella strålskyddsorganisationen i Wien.

Jordbruksutskottets svar på tre motioner om bestrålning av livsmedel visar att vi i Sverige inte tror på dessa viktiga internationella organs ställningstaganden. Även om Sveriges riksdag skulle ha avslagit motionärernas krav på en utredning, hade ändå varje ansökan om bestrålning av livsmedel specifikt

bedömts av det svenska livsmedelsverket enligt de lagar vi har, och man hade försökt att finna möjligheter att upplysa konsumenterna om behandlingen.

F. n. ligger en ansökan hos statens livsmedelsverk om bestrålning av kryddor, en teknik som skulle ersätta den nuvarande konserveringsmetoden, som är en gasbehandling med något som heter etylenoxid och som är mycket tveksamt ur arbetsmiljösynpunkt.

Det synes vara omöjligt för livsmedelsverket att godkänna strålningsbehandling, trots överväldigande accepter i andra länder, om riksdagen beslutar att frågan om bestrålning av livsmedel skall ytterligare utredas.

Jag är på det klara med, herr talman, att det mot ett enhälligt utskott inte är lönt att vädja från denna talarstol.

Vi kan förbjuda bestrålning av livsmedel i vårt land, och vi kan också förbjuda import av bestrålade livsmedel, men vi har ingen möjlighet till effektiv kontroll av ett sådant stadgande.

Jag anser personligen att det är allvarligt om vi i Sverige, på grund av en oro som bygger helt på känsluskäl, en oro som motsägs av objektiva och noggranna undersökningar av ansvariga myndigheter och experter, kommer att halka efter utvecklingen i vår omvärld när det gäller något så viktigt som livsmedel, livsmedel som också ur resurssynpunkt och ekonomisk synpunkt i dag är hårdvaluta.

Med detta, herr talman, har jag velat ge uttryck för en bred opinion i livsmedelskretsar. Jag har inget yrkande.

Under detta anförande hade ledningen av kammarens förhandlingar för en stund övertagits av andre vice talmannen.

Anf. 91 MARGOT WALLSTRÖM (s):

Herr talman! Känslor finns det vanligtvis inte mycket plats för i riksdagsbehandlingen av olika politiska frågor. Därför tar man en risk när man använder känslöargument av typen:

Jag är rädd för vilken inverkan bestrålad mat kan ha på människokroppen på sikt.

Jag är skeptisk till forskningsresultaten, som verkar otillräckliga och delvis motstridiga.

Vi konsumenter borde ha rätt att handla fräscha, friska och obestrålade livsmedel.

Risken är ju att jag bemöts med en rad expertargument:

”De kemiska förändringar som uppstår bedöms som små och ofarliga” eller

”Frågan om uppkomst av strålresistenta stammar hos bakterier, parasiter m. m. torde vara obefogad” eller

”Vi kan inte finna att bestrålning av livsmedel leder till risker som är större än vid andra processer som livsmedel konventionellt utsätts för”, för att citera ur remissvaren till jordbruksutskottet.

Jag tar risken därför att det inte handlar om att kunna motbevisa forskare

och experter om riskerna. Det handlar inte heller om att ersätta t. ex. kemiska tillsatser med bestrålning av livsmedel.

Det handlar om behovet och viljan hos politiker och konsumenter. Vi behöver inte bestrålade livsmedel med vårt klimat och fina transport- och lagringsförhållanden. Vi vill ha färsk, giftfri och obestrålad mat!

Även jordbruksutskottet tycker nu att en utredning bör tillsättas och säger att regeringen får bedöma om det skall bli en utredning inom livsmedelsverket eller en allsidigt sammansatt utredning, bl. a. med parlamentariskt inslag.

Observera då att livsmedelsverket är den i stort sett enda remissinstans som är tvivellös och okritisk. Det är svårt att känna förtroende för ett verk som uttalar sig så här: "Det är mycket farligare att röka en cigarrett vartannat år än att regelbundet äta bestrålad mat." Det är ett makalöst påstående.

Eftersom livsmedelsverket redan anser sig veta allt som man kan behöva veta är väl en verksutredning överflödig.

Det vore stor skam för det demokratiska arbetssättet och traditionerna om inte politiker och konsumenter fick göra sina röster hörda i en kommande utredning! Det enda som nu saknas är nämligen politiska viljeyttringar och en stark konsumentopinion.

Det börjar bli bråttom med ett avgörande, och det gäller att se till att det avgörandet blir rättvist!

Till Grethe Lundblad måste jag få säga: Det är skillnad mellan att vara teknikkientlig och att vilja använda tekniken i samhällets och medborgarnas tjänst.

Att experterna har sagt sitt står klart – jag har sett många expertutlåtanden om bestrålning. Men var har den breda, allmänna debatten förts? Har frågan debatterats i FN eller i världshälsoförsamlingarna? Vilka kritiska röster har hörts? Har verkligen konsumentintressena fått chansen att säga sitt?

Det är mina frågor till Grethe Lundblad, eftersom jag tycker att hon är okritisk. Det är att beklaga att hon i första hand ser sig som en försvarsadvokat för livsmedelsverket när det gäller frågan om bestrålning av livsmedel.

Anf. 92 GRETHE LUNDBLAD (s) replik:

Herr talman! Jag är inte okritisk mot experterna. Jag har varit mycket kritisk mot bestrålning av livsmedel, men jag har blivit övertygad av dels att många svenska experter gått i god för denna metod, dels att Världshälsoorganisationen och alla dess organ godkänt metoden, dels att FN:s livsmedelsorgan godkänt metoden, dels att det internationella strålskyddsinstitutet i Wien också har gått i god för att metoden är ofarlig.

Vilka fler experter skall vi kunna få fram för att undersöka denna metod?

Jämt och ständigt har vi här i riksdagen diskussioner om de kemiska ämnena och deras farlighet. Jag tycker att det är bra om vi kan hitta ett sätt att ersätta kemiska ämnen och kemiska metoder. Just den ansökan som i dag ligger på livsmedelsverkets bord är ett typiskt exempel på att man skall

ersätta en kemisk gasbehandling av kryddor med bestrålning. Det är den enda möjligheten till ersättning. Det är alltså en metod som är relativt farlig för de människor som arbetar med detta.

Jag kan garantera Margot Wallström, att även om man så småningom skulle fatta beslut om ett godkännande av bestrålningsmetoden, kommer ändå de ansvariga myndigheterna i Sverige – socialstyrelsen och livsmedelsverket – naturligtvis att ständigt i sina beslut se till att metoder som är farliga för konsumenterna inte släpps fram. Det kravet har de verkligen på sig. Jag kan garantera att de helst av allt vill leva upp till detta.

Anf. 93 MARGOT WALLSTRÖM (s) replik:

Herr talman! Jag vill inte acceptera ett resonemang som innebär att vi i stället för kemiska tillsatser skall ha bestrålade livsmedel. Det kan inte vara några verkliga alternativ eller valmöjligheter. Det är ju som att välja mellan pest och kolera.

Jag efterfrågar inte fler expertutlåtanden. Tvärtom säger jag att det nu är dags att låta konsumenternas vilja – det är ju konsumenterna som i sista hand berörs av ett beslut om bestrålning av livsmedel – och vår politiska vilja komma fram. Jag kan bara peka på att remissinstanserna genomgående är positiva till en fortsatt bevakning och utredning av den här frågan. Några remissvar ger också exempel på sådant som bör studeras närmare. Även livsmedelsverket medger faktiskt - trots att det verkar vara gjort med vänster hand så att säga – att en viss forskning och undersökning av svenska förhållanden kan vara motiverade.

Allra sist: Jag undrar om det är riktigt att alla forskare är eniga i den här frågan. Det är i så fall första gången som man internationellt sett är helt överens. Det finns ju forskare som menar att de experiment som har gjorts är otillräckliga, att de bara har gjorts i laboratoriemiljö. Därför tycker jag som sagt att vår politiska vilja och konsumenternas intressen skall få komma fram.

Anf. 94 GRETHE LUNDBLAD (s) replik:

Herr talman! Jag har haft tillfälle att läsa alla remissyttranden. Alla remissinstanser säger att denna metod är ofarlig för konsumenterna. När man i vissa fall har sagt att man kan tänka sig en ytterligare utredning är det endast därför att man på något sätt vill försöka övertyga konsumenterna om att metoden är ofarlig. Det är alltså oron som man vill försöka stilla. Jag tror att ett bättre sätt att stilla oron vore att politikerna gick ut och talade om för människorna att detta enligt alla kända undersökningar är ofarligt.

Anf. 95 MARGOT WALLSTRÖM (s) replik:

Herr talman! Vi måste ändå utgå från någon sorts ställningstagande till om vi vill ha den här metoden. Är det önskvärt att införa en sådan här metod? Behöver vi den i Sverige? Är det något som vi kan tro att konsumenterna har behov av? Finns det ett uttalat behov av bestrålade livsmedel? Det tycker alltså inte jag. Vi behöver inte bestrålad mat. Inte heller behöver vi använda

kemiska tillsatser i maten eller bruka andra jämförbara metoder. Expertutlåtanden har vi liksom sett nog av. Låt oss i stället resonera om medborgarnas intressen i egenskap av konsumenter!

Talmannen anmälde att Grethe Lundblad anhållit att till protokollet få antecknat att hon inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 96 EINAR LARSSON (c):

Herr talman! Utan att ge uttryck för någon som helst sidovörtnad för Grethe Lundblads insatser här måste jag erkänna att jag är mer påverkad av Margot Wallströms argument än av Grethe Lundblads. Att våga ta hänsyn till människors oro och rent av till deras känslor kan aldrig vara en allvarlig risk. Därför är jag väldigt glad att kunna säga att det är ett enhälligt jordbruksutskott som gjort det ställningstagandet att risken skulle vara större att ge klartecken än att först ta bättre reda på hur människorna vill ha det.

För att vinna tid vill jag bara säga till Grethe Lundblad att utskottet inte har talat om totalförbud utan om att det behövs en ytterligare genomlysning, om man får använda det uttrycket i detta sammanhang.

Med detta anförande, i vilket Märta Fredrikson (c) instämde, var överläggningen avslutad.

Utskottets hemställan bifölles.

22 § Djurskydd

Föredrogs jordbruksutskottets betänkande 1981/82:3 om djurskydd m. m.

Anf. 97 ANDERS GERNANDT (c):

Herr talman! När jag nu tar till orda i anslutning till två motioner om djurskydd är det främst för att jag vill begagna varje tillfälle till att ge en påminnelse om de plågade försöksdjurens situation. Det gäller de hundratusentals djur enbart i vår närmaste omvärld som fortlöpande utsetts för mer eller mindre onödiga plågor i olika laboratorier.

Eftersom en stor mängd av dessa djurförsök definitivt måste betraktas som onödiga – av flera olika skäl – så är det viktigt att skapa en opinion mot de typer av djurförsök som bör kunna uteslutas eller ersättas av andra metoder. Genom ett antal motioner i detta syfte under senare år har kammarens ledamöter fått – och även visat – ökad förståelse för försöksdjurens beklagansvärda situation. Detta är mycket glädjande för landets mycket stora antal djurskyddsfrämjande personer och organisationer.

Även jordbruksutskottet, som handlägger dessa frågor, har visat förståelse för hithörande problem och har också visat en ökande välvilja att finna lösningar. Av olika skäl ser man dock inte från utskottets sida lika positivt på lämpliga lösningar på problemen som landets djurskyddsorganisationer gör. Men vi måste ju alla finna oss i de politiska och juridiska formaliteter och trögheter som råder i samhället.

I motion 770 har yrkats att den svåraste graden av djurförsök – åtgärdsgrupp 5 – skall totalförbjudas. Utskottets förklaring till att detta förslag inte kan tillstyrkas får t. v. godtas. Utskottet förutsätter att de djurförsöksetiska nämndernas prövning av mera ingripande djurförsök sker med den restriktivitet som är motiverad med hänsyn till försökens omständigheter.

Herr talman! I förhoppning om att de försöksetiska nämndernas ledamöter verkligen vill känna sitt stora etiska ansvar och sin stora moraliska skyldighet att verkligen försöka skydda djuren mot lidande har jag i dagens situation inte något annat yrkande än utskottets rörande denna motion.

I motion 1004 hemställs om olika åtgärder för att motverka plågsamma djurförsök vid framställning av kosmetiska lyxprodukter m. m. I dessa sammanhang har jag brukat exemplifiera sådana produkter med det stora utbudet från en mängd olika tillverkare av skumbadspulver, nagellacker, blekningsmedel, julgranssprejer etc. Varför skall tiotusentals djur behöva lida för vår inbillade välfärds skull?

Jordbruksutskottet har tagit fasta på argumenten när det gäller klart lyxbetonade produkter och preparat med ytterst perifert användningsområde, t. ex. medel att höja vissa krukväxters utseende m. m., och uttalar sig dels beträffande iakttagande av restriktivitet, dels beträffande det från etisk synpunkt klart stötande i att djurförsök skall behöva förekomma i sådan tillverkningsprocess. Utskottets inställning till detta är mycket tillfredsställande och kommer att hälsas med glädje och uppskattning av alla landets djurvänner.

Herr talman! Inte heller rörande denna motion har jag något annat yrkande än jordbruksutskottets.

Anf. 98 EINAR LARSSON (c):

Herr talman! Jag vill göra ett kort tillägg till Anders Gernandts anförande när det gäller hans motionskrav om förbud mot vissa försök enligt grupp 5, och säga att jordbruksutskottet alltjämt har – vilket vi har diskuterat många gånger här i kammaren – mycket stora förhoppningar och förväntningar på de etiska nämndernas möjligheter att agera. Vi hoppas att det skall bli institutioner som fungerar allt bättre. Och jag har inte funnit tecken på att de inte fungerar. Vi har alltså nöjt oss med att hänskjuta de bedömningarna till de etiska nämnderna.

När det gäller den andra avdelningen vill jag bara instämma i vad Anders Gernandt har sagt. Jag är också glad att kunna redovisa ett enhälligt utskottsbetänkande, där utskottet gör ett tillkännagivande och starkt vänder sig mot de speciella s. k. kosmetiska djurförsöken.

Jag ber att med detta, herr talman, få yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen var härmed avslutad.

Utskottets hemställan bifölls.

23 § På förslag av talmannen beslöt kammaren att uppskjuta behandlingen av på föredragningslistan återstående ärenden till nästa arbetsplenium, onsdagen den 18 november.

24 § Anmäldes och bordlades

Propositionerna och skrivelsen

1981/82:57 om försvararjäv m. m.

1981/82:63 om notarius publicus

1981/82:67 om medgivande att avstå viss egendom som tillfallit allmänna arvsfonden

1981/82:76 med meddelande om kommande förslag till lagstiftning om ändrade avdragsregler för vissa förskottsräntor

25 § Anmäldes och bordlades

Motionerna

1981/82:85 av *Inger Lindquist m. fl.*

1981/82:86 av *Lars Werner m. fl.*

med anledning av proposition 1981/82:28 om ändringar i rättshjälpslagen (1972:429), m. m.

1981/82:87 av *Lennart Andersson m. fl.*

med anledning av proposition 1981/82:40 om hemförsäljningslag

1981/82:88 av *Inger Lindquist m. fl.*

med anledning av proposition 1981/82:41 om förundersökningsbegränsningar m. m.

1981/82:89 av *Olof Palme m. fl.*

1981/82:90 av *Per-Olof Strindberg*

1981/82:91 av *Arne Svensson m. fl.*

med anledning av proposition 1981/82:44 med förslag till lag om spridning av bekämpningsmedel över skogsmark

1981/82:92 av *Nils Hjorth m. fl.*

med anledning av proposition 1981/82:56 om kapitaltillskott till vissa statliga företag, m. m.

26 § Meddelande om interpellation

Nr 25

Torsdagen den
12 november 1981

Meddelades att följande interpellation framställdes

den 12 november

1981/82:81 av *Sten Svensson* (m) till statsrådet Ulla Tillander om yrkesintroduktionsutbildningen:

*Meddelande om
interpellation*

Riksdagen beslöt våren 1980 i anslutning till den s. k. ungdomspropositionen att man skulle införa yrkesintroduktion om 40 veckor i form av utbildning som skulle förläggas till företagen. Den nya utbildningen skulle rikta sig till elever som av någon anledning inte ville eller kunde delta i den reguljära gymnasieskolans utbildning. Tanken var att man bl. a. skulle fånga upp skoltrötta elever. Dessa skulle få möjligheter att under instruktion praktiskt pröva på olika arbetsuppgifter. Yrkesintroduktionen skulle så långt möjligt utformas individuellt.

När det gäller introduktionsutbildningen har många problem lagt svårigheter i vägen för ett fullföljande av de intentioner som riksdagen uttalat. De är främst hänförliga till hantverksbetonade yrken, men kan också gälla inom industrin. Problemen hänger samman med de fackliga organisationernas inställning till utbildningen. Det har t. o. m. gått så långt att den fackliga organisationen kräver företagare på skadestånd på flera tiotusentals kronor för kollektivavtalsbrott. Företagarna har i god tro och på uppmaning av skolmyndigheter och med stöd av SSA-råd ordnat introduktionsutbildning.

Några av de uppkomna problemen kan sammanfattas så här:

Lärlingsavtal i vissa branscher synes i praktiken fungera som ett hinder för yrkesintroduktion.

Centrala avtal åberopas ofta som ett villkor för yrkesintroduktion.

Lokala fack hävdar ibland att yrkesintroduktion inte får förekomma och åberopar därvid diverse motiv: lönen skall regleras så att fackets krav kan tillgodoses, arbetsgivare som inte anställt ungdomar som varit i yrkesintroduktion medges inga nya platser, risk för att ungdomarna tränger ut äldre, etablerad arbetskraft.

Vissa kommuner kan förorsaka svårigheter att få ungdomarna att acceptera yrkesintroduktionen, eftersom de bygger upp alternativa system (i Gävle s. k. arbetslivsanpassning) med bättre förmåner.

Många ungdomar som deltar i yrkesintroduktion synes få "avtal" som ger dem förmåner (måltidspengar och stimulansbidrag vid avslutad kurs); systemet är i och för sig bra, men kan uppfattas som stridande mot de grundläggande reglerna (ersättning till arbetsgivare och vanligt studiebidrag).

Politiska attitydproblem.

Fackliga organisationer hävdar i vissa fall att eleverna är att betrakta som anställda och därför skall ha avtalsenliga löner. Arbetsdomstolen har i ett avgörande godkänt fackets ståndpunkt.

Torsdagen den
12 november 1981

*Meddelande om
interpellation*

I en skrivelse till regeringen har skolöverstyrelsen anfört följande sammanfattande synpunkter:

Anställningsförhållandet minskar möjligheten att anordna en pedagogisk och organisatoriskt rationell undervisningssituation. Med anställning följer lön och krav på produktionsinsatser som skall ge viss avkastning. Detta är svårt att förena med övning och träning under handledning. Även om det från pedagogisk utgångspunkt är ett krav att eleven deltar i produktionen kommer behovet av handledning, instruktion och övning att utgöra ett avbräck i produktionen om undervisningen och introduktionen skall ges den bredd och det innehåll som åsyftats. Eleverna kommer under sin utbildningstid i företaget att bidra till viss ökad sysselsättning genom att tid måste avsättas för deras handledning och träning. För handledning m. m. utgår också särskild ersättning.

Möjligheten att låta eleverna byta företag för att åstadkomma erforderlig bredd och vidgad arbetslivserfarenhet försvåras genom ett anställningsförhållande.

SÖ ser med oro på den situation som kan uppstå om inte redovisade problem kan få sin lösning. Ytterst drabbas våra ungdomar och främst de som befinner sig i en svår situation. SÖ har hittills utgått från att berörda parter följer utvecklingen och på olika vägar aktivt försöker undanröja de problem som uppkommer.

Skulle skolans behov av samverkan med arbetslivet inte kunna utvecklas till följd av aktuella problem måste de snarast bli föremål för en närmare analys, överväganden och beslut som kan leda till att de undanröjs.

Det jag här redovisat skapar en negativ publicitet kring en utbildningsform som från många synpunkter är värd uppmuntran. Företagarna i allmänhet blir naturligtvis återhållsamma med att ställa utbildningsplatser till förfogande. Kort sagt: en god sak skadas och det går ut över en grupp ungdomar som så väl behöver introduktion och praktik i arbetslivet.

Yrkesintroduktionen enligt den s. k. ungdomspropositionen är emellertid otillräcklig i det längre perspektivet. Den ger i och för sig ungdomar utbildning och sysselsättning under maximalt 40 veckor. Ur utbildningssynpunkt är de 40 veckorna i många fall dock klart otillräckliga. De bör därför på olika sätt kompletteras med andra möjligheter till utbildning.

I gymnasieskolan finns också vad man kallar inbyggd utbildning. Denna innebär att företaget svarar för arbetsteknik och fackteori, och att gymnasieskolan svarar för de allmänna teoretiska ämnena. Denna utbildning har minskat efter gymnasieskolreformen 1971 och det finns nu ett uppdämt behov av den.

Den inbyggda utbildning som i dag bedrivs inom gymnasieskolan och som bygger på inslag i den gamla verkstadsskolan bör finnas kvar men bör utvecklas och anpassas för sektorer såsom hantverk, småindustri och jordbruk. En utveckling på detta sätt förutsätter emellertid:

1. Regering och riksdag måste se till att skolmyndigheter, branschorganisationer och fackliga organisationer har en gemensam, klar och entydig uppfattning om elevens ställning.

2. Frågan om ersättning till företag och elever måste lösas. Från fackligt

*Meddelande om
interpellation*

håll har klagats på att företagen fått gratis arbetskraft. Elever har framfört liknande synpunkter. I vissa fall har elever erbjudits utbildningsplatser men tackat nej, då de i stället kunnat lyfta KAS-ersättning med 75 kr./dag. Detta är klart otillfredsställande.

3. Reglerna för bildande av klasser/grupper måste mjukas upp. Utbildning bör få startas med mindre än åtta elever, vilket i dag är begränsning.

4. Äldre vilande läroplaner bör inventeras och bearbetas och vid behov kompletteras med nya.

5. Denna vidgade inbyggda utbildning bör framför allt inriktas på hantverk och småindustri.

De här föreslagna åtgärderna fyller ett stort utbildningsbehov, men de har också en betydande social aspekt. Många elever som inte kunnat få plats i den "vanliga" gymnasieskolan skulle kunna ges en god utbildning och social fostran med arbetsträning.

Företrädare för SHIO-Familjeföretagen har i ett uttalande redovisat förslag till dylika lösningar, t. ex. genom att inrätta en särskild hantverkslinje i gymnasieskolan, öppen för de yrken som är för små för att ge underlag till en egen linje eller specialkurs. Den praktiska utbildningen kan i så fall förläggas till verkstäder hos olika hantverksmästare och andra företag. Man tänker sig härvid ett återupprättande av lärlingsutbildning i modern form, anpassad till dagens reella förutsättningar.

Skolan har under senare tid på ett markant sätt deltagit i utbildningen på den praktiska sidan. Ungdomspropositionen och SSA-råden är företeelser som ger mer kontakter mellan skola och arbetsliv. Skolan har fått ett uppföljningsansvar av ungdomar under 18 år. Denna utvecklingsprocess måste gå vidare med sikte på mer *långsiktiga* problemlösningar.

Det som här anförts leder till att två problemkomplex måste klaras ut.

1. Åtgärder måste vidtas för att underlätta att introduktionsutbildningen kan anordnas på skilda typer av arbetsplatser i enlighet med riksdagens intentioner. Här finns två vägar att gå: antingen genom att få till stånd en central uppgörelse eller avtal med berörda arbetsmarknadsparter och regeringen med avsikt att undanröja de hinder som ligger i vägen för yrkesintroduktionen, eller genom att vidta lämpliga lagstiftningsåtgärder.

2. Åtgärder i det längre perspektivet måste vidtas för att främja yrkesutbildning och inslussning till industri och hantverksyrken genom att återupprätta den s. k. lärlingsutbildningen i modern form, bl. a. med beaktande av de synpunkter som t. ex. SHIO har fört fram.

Med anledning av det anförda får jag anhålla om kammarens tillstånd att till skolministern framställa följande frågor:

1. Är skolministern beredd att genom överläggningar med berörda eller i sista hand lagstiftning medverka till att de hinder som uppställs mot anordnande av yrkesintroduktion undanröjs?

2. Vilka åtgärder övervägs i ett längre perspektiv för att skapa en effektiv yrkesutbildning inom industrin och i hantverksyrken i nära anslutning till det praktiska arbetslivet?

Torsdagen den
12 november 1981

Meddelades att följande frågor framställdes

*Meddelande om
frågor*

den 12 november

1981/82:104 av *Carl-Henrik Hermansson* (vpk) till statsministern om statsrådsuttalanden med anledning av leveransen av flygledningssystem till Sovjetunionen:

”Först statsminister Fälldin, sedan utrikesminister Ullsten och så försvarsminister Gustafsson – alla skrapade de i tur och ordning förra fredagen med foten och bad amerikanske försvarsministern Caspar Weinberger om ursäkt.” (Svenska Dagbladet den 23 oktober 1981.) Bakgrunden var Datasaab:s leveranser av flygledningssystem till Sovjetunionen 1977–1978.

Hade det inte varit lämpligare att protestera mot USA:s krav att få bestämma över svensk utrikeshandel?

1981/82:105 av *Anita Bråkenhielm* (m) till statsrådet Karin Ahrlund om det centrala ansvaret för kontrollen av konsumtionsvatten:

Trots utredningar och riksdagsbeslut har sedan två år rått stor oklarhet beträffande det centrala ansvaret för konsumtionsvattenkontrollen.

I mars 1981 förutsatte socialutskottet med anledning av en moderat motion att oklarheten snarast skulle bringas att upphöra och att regeringen i särproposition skulle behandla frågan, såvida inte inom snar framtid en samlad proposition med anledning av utredningen Kommunalt hälsoskydd kunde framläggas. Riksdagen beslöt enhälligt i enlighet med vad utskottet anfört.

Anser statsrådet att den centrala konsumtionsvattenkontrollen f. n. har möjlighet att fungera på ett tillfredsställande sätt? Om inte, när avser statsrådet lägga fram förslag som kan lösa frågan om det centrala myndighetsansvaret för vattenkontrollen?

1981/82:106 av *Knut Wachtmeister* (m) till statsministern om nystartade företags rätt till underskottsavdrag:

Vill statsministern närmare klargöra innebörden i de uttalanden som statsministern på senare tid gjort om att personer som nyligen startat företag icke skall drabbas av de föreslagna begränsningarna i rätten till underskottsavdrag?

1981/82:107 av *Margot Wallström* (s) till statsrådet Ulla Tillander om intagningen till gymnasieskolan:

När läroplanen för grundskolan behandlades 1979 uttalade sig riksdagen positivt för en försöksverksamhet med betygsfri intagning till gymnasiesko-

*Meddelande om
frågor*

lan i Örebro. Föredragande statsråd ansåg det även angeläget att försöksverksamheten utvidgades också till andra län, och i detta instämde utbildningsutskottet (UbU 1978/79:45).

Efter diverse turer i regeringen kring SÖ:s förslag till urvalsgrunder har nu Noras och Lindesbergs kommuner ansökt om att få starta försöksverksamhet läsåret 1982/83 medan övriga kommuner i Örebro län avser att börja läsåret 1983/84.

Nu har regeringen beslutat uppskjuta försöksverksamheten och med anledning av detta vill jag fråga skolministern:

Är regeringen intresserad av att få igång försöksverksamhet för att pröva andra modeller för intagning till gymnasieskolan?

1981/82:108 av *Marie-Ann Johansson* (vpk) till arbetsmarknadsministern om åtgärder för att förbättra situationen på arbetsförmedlingarna:

Arbetslösheten är nu högre än på mycket länge. Detta väcker bl. a. frågan om förbättrade resurser till arbetsförmedlingarna. Dessa är inte dimensionerade för den höga arbetslöshet som nu är verklighet. De arbetsökande kan därför inte få den service de är berättigade till. Arbetsmiljösituationen för dem som arbetar på arbetsförmedlingarna blir också mycket svår.

I interpellationsdebatten om arbetslösheten den 6 november ställdes den fråga som jag inledningsvis nämnde, men något nöjaktigt svar gavs inte.

Jag vill därför fråga arbetsmarknadsministern:

Vilka åtgärder avser regeringen att vidta för att förbättra situationen på arbetsförmedlingarna?

1981/82:109 av *Mårten Werner* (m) till utrikesministern om eventuella planer på ett nytt biståndsprojekt i Vietnam:

Avser utrikesministern initiera något nytt biståndsprojekt i Vietnam inom den närmaste framtiden?

1981/82:110 av *Stina Eliasson* (c) till arbetsmarknadsministern om arbetsförmedlingen på kulturområdet:

Regeringen tillsatte våren 1980 en utredning på arbetsförmedlingens område. Utredningen skall bl. a. ta upp frågan om arbetsförmedling på kulturområdet.

Riksdagen avtog motion 1979/80:1794 beträffande arbetsförmedling för musiker och artister med hänvisning till den nämnda utredningen.

Med hänvisning till ovanstående frågar jag arbetsmarknadsministern:

Hur långt har utredningen hunnit? När kan man vänta slutredovisning?

1981/82:111 av *Ing-Marie Hansson* (s) till utbildningsministern om beskattningen av stiftelser med kulturpolitisk uppgift, m. m.:

Rikskonserter har som statlig stiftelse med kulturpolitisk uppgift varit skattebefriad. Skattemyndigheterna ändrade förra året denna sin bedömning

Nr 25

Torsdagen den
12 november 1981

*Meddelande om
frågor*

och påförde Rikskonserter skatt retroaktivt från 1978/79. Netto uppkommer därmed en extra och oförutsedd budgetbelastning på 1,2 milj. kr. i år och för följande år med ca 0,5 milj. kr. per år.

Utbildningsdepartementet har för 1981/82 beviljat ett extra anslag som dock inte lär täcka hela skatteskulden.

Rikskonserter har också fått ca 3 % anslagsminskning i år, motsvarande 1 milj. kr.

Med anledning härav vill jag fråga:

1. Avser statsrådet att kompensera Rikskonserter för den oväntade skatten, så att Rikskonserter garanteras samma bidragsram reellt som riksdagen avsett?

2. Avser statsrådet att verka för att stiftelser med kulturpolitisk uppgift undantas från skatt på samma sätt som tidigare skett?

28 § Kammaren åtskildes kl. 17.36.

In fidem

SUNE K. JOHANSSON

/Solveig Gemert